

**ЕВРОПСКА
КОМИСИЈА**

Брисел, 16.10.2013 год.
СВД (2013) 413 конечна верзија

**РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЈАТА
ИЗВЕШТАЈ ЗА НАПРЕДОКОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2013**

во прилог на

**СООПШТЕНИЕТО НА КОМИСИЈАТА ДО ЕВРОПСКИОТ ПАРЛАМЕНТ И
ДО СОВЕТОТ**

Стратегија за проширување и главни предизвици 2013 - 2014

{КОМ(2013)700 конечна верзија}

Секретаријатот за европски прашања интервенираше во текстот, заменувајќи ја референцата „Поранешна Југословенска Република Македонија“ со уставното име „Република Македонија“.

КРАТКА СОДРЖИНА

1.	Вовед	3
1.1.	Предговор	3
1.2.	Контекст	3
1.3.	Односи меѓу ЕУ и Република Македонија	4
2.	Политички критериуми	6
2.1.	Демократија и владеење на правото	6
2.2.	Човекови права и заштита на малцинствата	14
2.3.	Регионални прашања и меѓународни обврски	Error! Bookmark not defined.
3.	Економски критериуми	16
3.1	Постоење на функционална пазарна економија	19
3.2.	Капацитет за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во Унијата	25
4.	СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМАТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО	27
4.1.	Поглавје 1: Слободно движење на стоки	27
4.2.	Поглавје 2: Слобода на движење на работници	28
4.3.	Поглавје 3: Право на основање и слобода на давање услуги	29
4.4.	Поглавје 4: Слободно движење на капитал	30
4.5.	Поглавје 5: Јавни набавки	31
4.6.	Поглавје 6: Право на трговски друштва	32
4.7.	Поглавје 7: Право на интелектуална сопственост	33
4.8.	Поглавје 8: Политика на конкуренција	33
4.9.	Поглавје 9: Финансиски услуги	34
4.10.	Поглавје 10: Информатичко општество и медиуми	36
4.11.	Поглавје 11: Земјоделство и рурален развој	37
4.12.	Поглавје 12: Безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарна политика	38
4.13.	Поглавје 13: Рибарство	40
4.14.	Поглавје 14: Транспортна политика	41
4.15.	Поглавје 15: Енергија	42
4.16.	Поглавје 16: Оданочување	44
4.17.	Поглавје 17: Економска и монетарна политика	45
4.18.	Поглавје 18: Статистика	45
4.19.	Поглавје 19: Социјална политика и вработување	46
4.20.	Поглавје 20: Претпријатија и индустриска политика	49
4.21.	Поглавје 21: Трансевропски мрежи	50
4.22.	Поглавје 22: Регионална политика и координација на структурни инструменти	50
4.23.	Поглавје 23: Судство и фундаментални права	52
4.24.	Поглавје 24: Правда, слобода и безбедност	62
4.25.	Поглавје 25: Наука и истражување	68
4.26.	Поглавје 26: Образование и култура	69
4.27.	Поглавје 27: Животна средина и климатски промени	68
4.28.	Поглавје 28: Заштита на потрошувачи и здравствена заштита	70
4.29.	Поглавје 29: Царинска унија	74
4.30.	Поглавје 30: Надворешни односи	75
4.31.	Поглавје 31: Надворешна, безбедносна и одбранбена политика	76
4.32.	Поглавје 32: Финансиска контрола	77
4.33.	Поглавје 33: Финансиски и буџетски одредби	78

1. Вовед

1.1. Предговор

Комисијата редовно ги известува Советот и Парламентот за напредокот постигнат од страна на земјите од регионот на Западен Балкан кон европската интеграција, проценувајќи ги нивните напори за усогласување со критериумите од Копенхаген и условеноста од Процесот на стабилизација и асоцијација.

Овој извештај за напредокот во голема мера ја следи истата структура како и во претходните години:

- кратко ги опишува односите меѓу Република Македонија и Европската унија;
- ја анализира ситуацијата во Република Македонија во однос на политичките критериуми за членство;
- ја анализира ситуацијата во Република Македонија врз основа на економските критериуми за членство;
- го разгледува капацитетот на Република Македонија за исполнување на обврските од членството, т.е. од *acquis*-то изнесено во договорите, секундарното законодавство и политиките на Унијата.

Овој извештај го опфаќа периодот од октомври 2012 година до септември 2013 година.¹ Напредокот се мери врз основа на донесените одлуки, донесеното законодавство и спроведените мерки. По правило, не се земени предвид законодавството или мерките што се во подготовка или чекаат одобрение од Собранието. Овој пристап обезбедува еднаков третман во сите извештаи и овозможува објективна проценка.

Извештајот се заснова на информации собрани и анализирани од страна на Комисијата. Исто така, употребени се многу извори, вклучително и придонесите од Владата на Република Македонија, земјите-членки на ЕУ, извештаите на Европскиот парламент² и информациите од разни меѓународни и невладини организации.

Комисијата изготвува детални заклучоци во однос на Република Македонија во својот одделен документ за проширувањето³, засновано на техничката анализа содржана во овој извештај.

1.2. Контекст

Европскиот совет во декември 2005 година ѝ додели на Република Македонија

¹ Во април 2013 година, Комисијата објави ад хок Извештај за специфични прашања за кои Советот побара дополнителни информации во декември 2012 година. „Извештај од Комисијата до Европскиот парламент и Советот: Република Македонија: спроведување на реформите во рамките на Пристапниот дијалог на високо ниво и унапредување на добрососедските односи“, КОМ (2013) 205 конечна верзија од 16 април 2013 година.

² Известувачот за Република Македонија е г. Ричард Ховит.

³ Стратегија за проширување и главни предизвици 2013-2014, КОМ (2013) 700.

статус на земја-кандидатка. Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) меѓу Република Македонија и ЕУ влезе во сила во април 2004 година. Во октомври 2009 година, Комисијата му даде препорака на Советот да започне преговори со земјата, како и да премине на втората фаза од спроведувањето на ССА. Овие препораки се повториле во 2010 година, 2011 година и 2012 година. Советот сè уште нема заземено став во однос на предлозите на Комисијата.

1.3. Односи меѓу ЕУ и Република Македонија

Република Македонија учествува во процесот на стабилизација и асоцијација.

Земјата ги спроведува своите обврски според **Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА)** со ЕУ, вклучувајќи ги и оние кои се однесуваат на првата фаза од спроведувањето на Наслов V („Движење на работници, основање, обезбедување услуги, капитал“). Советот сè уште нема заземено став во однос на предлогот на Комисијата од 2009 година, за преминување во втората фаза на асоцијација, во согласност со член 5 од ССА. Протоколот кон ССА за да се земе предвид пристапувањето на Хрватска во ЕУ е договорен меѓу ЕУ и Република Македонија и се чека негово ратификување.

Редовниот политички и економски дијалог меѓу ЕУ и земјата продолжи преку структурите на ССА. Средбите на Комитетот за стабилизација и асоцијација и Советот за стабилизација и асоцијација се одржаа последователно во јуни и јули 2013 година. Експертите од двете страни имаат одржано состаноци во седум поткомитети и посебна група за реформа во јавната администрација. Република Македонија учествува во мултилатералниот економски дијалог со Комисијата и земјите членки на ЕУ за подготовка за учество во мултилатерален надзор и координирање на економската политика според Економската и монетарна унија на ЕУ.

Пристапниот дијалог на високо ниво, започнат во март 2012 година, продолжи да обезбедува поттик за процесот на реформи кон европската интеграција, без да ги занемари стандардните претпристапни постапки. Тој се фокусира на пет клучни области: заштита на слободата на изразување во медиумите, зајакнување на владеењето на правото и фундаменталните права, реформи на јавната администрација, реформи на изборниот процес и развој на пазарната економија. Пленарна седница беше одржана на 9 април за разгледување на напредокот. Во текот на изминатата година, беа преземени активности во однос на речиси сите цели поставени во рамки на дијалогот. Како што беше соопштено во ад хок извештајот од Комисијата во април, беа постигнати целите во некои области, на пример: декриминализацијата на клеветата, воведувањето на систематска проверка на изјавите за интереси и подобрувањето на законодавството за следење на комуникациите. Фокусот во 2013 година е ставен на постигнување на останатите цели, како што е наведено во соодветните делови од овој извештај за напредокот.

Визната либерализација за граѓаните на Република Македонија кои патуваат во Шенген зоната влезе во сила во декември 2009 година. Во рамките на механизмот за следење на поствизната либерализација, Комисијата редовно го оценува напредокот на земјата во спроведувањето на реформите воведени

според патоказот за визна либерализација. Исто така, ова вклучува механизам за предупредување за да се избегнат злоупотреби, координиран од Фронтекс. Во овие рамки, Европската комисија редовно ги поднесува своите извештаи од следењето до Европскиот парламент и Советот. Следниот извештај ќе биде изложен до крајот на 2013 година. Во јануари 2008 година, влезе во сила **Спогодбата за реадмисија** меѓу Европската унија и Република Македонија.

Спроведувањето на стратегијата за проширување за Република Македонија е поддржано со **финансиската помош** во рамките на Инструментот за претпристапна помош (ИПА). Повеќегодишниот индикативен плански документ (МИПД) за периодот од 2011 до 2013 ги утврди следните приоритетни области за финансиска поддршка: реформа на јавната администрација, судството, внатрешни работи и основни права, развој на приватниот сектор, земјоделство и рурален развој, транспорт, животна средина и климатски промени и социјален развој.

Според последната Национална програма во рамките на тековната ИПА Компонента I, Комисијата резервира 56 милиони евра за 2012 и 2013 година и усвои нови средства од 148 милиони евра за оперативните програми во рамките на Компонентите III, IV и V. Исто така, Република Македонија продолжи со придобивки од разни регионални и прекугранични соработки и хоризонтални програми. Во периодот од 2007 до 2013 година, Комисијата додели износ од над 610 милиони евра за спроведување на проекти во земјата, од кои за околу една четвртина се склучени договори. Со ова, националните органи се директно одговорни за управување со над 480 милиони евра според децентрализираниот систем за спроведување (ДИС) за четири од вкупно петте компоненти на ИПА. Сепак, постои загриженост дека ограничените националните капацитети за програмата и трошење на средствата од ИПА според ДИС, може да го зголемат ризикот за непочитување на обврските. Националните системи за управување и контрола остануваат нееднакви и потребно е нивно зајакнување. Одреден број на мерки се преземени од страна на националните органи за подобрување на капацитетот и ефикасноста, а спроведувањето на сите ИПА програми полесно напредува, но остануваат проблемите со застојот на проектите. Се бара поголема посветеност на органите за забрзување на спроведувањето и за зголемување на влијанието на финансиската помош. Владата и Комисијата тековно го подготвуваат сеопфатниот Стратешки документ на земјата за периодот 2014-2020 година, кој ќе обезбеди кохерентна и стратешка рамка за финансиска помош во рамките на новиот Инструмент за претпристапна помош (ИПА II).

Република Македонија активно учествува во следните **програми** на ЕУ: „Седмата рамковна програма за истражување“, „Напредок“, „Програмата за претприемништво и иновации“, „Култура“, „Европа за граѓаните“, „Фискалис 2013“, „Царина 2013“ и „Европската програма за интелигентна енергија“. Таа исто така го ратификуваше меморандумот за разбирање за учество во механизмот за цивилна заштита на Европската унија.

2. Полички критериуми

Во овој дел се разгледува напредокот на Република Македонија кон исполнувањето на политичките критериуми од Копенхаген, кои налагаат стабилност на институциите што гарантираат демократија, владеење на правото, човекови права и почитување и заштита на малцинствата. Исто така, ја опфаќа регионалната соработка, добрососедските односи со земјите вклучени во процесот на проширување и земјите-членки, како и почитувањето на меѓународните обврски, како што е соработката со Меѓународниот кривичен суд за поранешна Југославија (МКСЈ).

2.1. Демократија и владеење на правото

Годината беше обележана со политичка криза по настаните во Собранието во декември 2012 година. Политичкиот договор беше постигнат на 1 март, овозможувајќи враќање на сите пратеници во Собранието, одржување на Локалните избори, продолжување на релевантните реформи, како и експлицитна заложба за евроатланската агенда, воспоставување на Анкетна комисија која предложи измени на Деловникот на Собранието за да се спречи повторување и заложба за обновување на дијалогот со новинарите.

Устав

Не се направени измени на Уставот од 2011 година и истиот во голема мера е во согласност со европските стандарди. Уставниот суд прими преку 200 поднесоци со кои се оспоруваат закони и други акти во 2012 година. Во околу 15% од пресудите на судот, тој ги поништи оспорените одредби, од што произлегува потребата за понатамошно подобрување на квалитетот на законодавството во фазата на изготвување. Исто така, постои потреба за посистематско и потранспарентно следење на случаите кога Уставниот суд поништил законски акти од страна на извршната и законодавната власт. Иако постои обврска за предлагање на нови одредби, голем број на закони се практично оставени со празнини, со што се поткопува правната сигурност. Во декември 2012 година, Венецијанската комисија издаде *amicus curiae* мислење за Законот за лустрација, на барање на претседателот на Уставниот суд, во однос на претстојното уставно оспорување. Венецијанската комисија изрази потенцијална загриженост, меѓу другото, за започнувањето на лустрациските мерки долго време по почетокот на процесот на демократизација, злоупотребата на политичките, идеолошките, или партиските причини како основи за лустрациски мерки и примената на лустрациските мерки на приватни или полуприватни организации.

Избори

Препораките на ОБСЕ / ОДИХР по Парламентарните избори од 2011 година беа делумно решени со измените на Изборниот законик и Законот за финансирање на политичките партии во ноември 2012 година, и темелната ревизија на Избирачкиот список. Венецијанската комисија утврди дека изменетиот законик претставува подобрување особено во однос на извештаите за финансирањето на политичките партии и за финансирањето на кампањите, но наведе дека претходните препораки за праговите за донациите за кампања, постапките за

приговори и тужби и одредбите за гласањето на дијаспората не биле земено предвид. Изборниот законик беше изменет двапати пред Локалните избори за да се продолжи рокот за пријавување на кандидати. Изменувањето на законикот непосредно пред избори не е добра изборна практика, но постоеше меѓупартиски консензус и продолжувањето на рокот и овозможи на опозицијата да учествува на изборите.

Локалните избори беа одржани во март/април 2013 година. ОБСЕ/ОДИХР утврди дека тие беа ефикасно спроведени. Кандидатите беа во можност слободно да водат кампања и истата беше активна. Кандидатите за градоначалници, во повеќето региони, потпишаа Кодекс за слободни и фер избори. Изборните денови беа мирни и гласањето беше добро организирано во најголемиот дел од гласачките места. Гласачите беа во можност слободно да го изразат својот избор во мирна атмосфера, а одзивот беше висок. ОБСЕ/ОДИХР извести, меѓутоа, за обвинувања за постоење на заплашување на гласачите и злоупотреба на државни ресурси во текот на изборната кампања и дека беше нејасна поделбата помеѓу државата и политичката партија. Медиумите широко ја покриваа кампањата, но неколку радиодифузери, вклучително и јавниот радиодифузер, не обезбедија балансирано покривање на кампањата. Иако имаше поголема доверба во точноста на Избирачкиот список, сепак постапките за составување и водење на списокот може да бидат дополнително подобрени.

По Локалните избори, продолжи работата поврзана со преостанатите препораки на ОБСЕ/ОДИХР во две работни групи за изборното законодавство и за избирачкиот список. Претставници на релевантните државни органи и граѓанското општество, помогнати од експерти на ОБСЕ/ОДИХР, учествуваат во работните групи.

Собрание

Насилното отстранување на голем број опозициски пратеници и новинари од собраниската сала на 24 декември, за време на донесувањето на буџетот за 2013 година под контроверзни околности, предизвика политичка криза што разоткри големи поделби помеѓу политичките партии и влијаеше на функционирањето на Собранието. Бојкотот на работата на Собранието што произлезе од ова и заканата со бојкот на локалните избори од страна на повеќето опозициски партии беа разрешени со политички договор на 1 март, при што опозициските партии се согласија да се вратат во Собранието и да учествуваат на изборите. Во пракса, иако учествуваше во Анкетната комисија, главниот опозициски блок малку учествуваше во собраниските расправи до септември.

Политичката криза го покажа степенот на поларизација и ја нагласи потребата партиите да покажат поголема политичка заложба за решавање на проблемите преку дијалог и со целосно почитување на институционалната рамка, при што и власта и опозицијата ќе имаат конструктивна улога. Кризата исто така укажа и на потребата за поголем национален консензус во однос на тоа како да се исполнат стратешките цели на земјата.

Политичкиот договор од 1 март бараше создавање на Анкетна комисија за настаните на и пред 24 декември, вклучувајќи ја и меѓу другото и нивната уставност, безбедноста во и надвор од Собранието и ревизија на собранискиот

деловник. Заради несогласувањето помеѓу политичките партии во однос на составот, Комисијата започна со работа дури во средината на јуни и постигна договор за извештајот на 26 август со препораки за реформи на собраниските процедури, Кодексот за етика на пратениците, безбедносните процедури во Собранието и начинот на постапување со новинарите. Консензусот за крајниот извештај покажа дека можат да се најдат конструктивни решенија, со политичка волја, преку дијалог и компромис. Собраниската меѓу-партиска работна група започна веднаш со спроведување на препораките. Политичкиот договор од 1 март исто така бараше и потпишување на меѓу-партиски меморандум за разбирање, што ја потврдува поддршката на агендата за евроатлантска интеграција, што беше потпишан на 16 септември.

Меѓу 24 декември 2012 година и 1 март 2013 година, во отсуство на повеќето претставници на опозицијата, Собранието донесе 10 нови закони и измени 80 други, вклучително некои поврзани со реформи на *acquis*, што создаде загриженост за инклузивноста на процесот. Деловникот на Собранието беше исто така изменет во тој период, со цел ограничување на расправите во комисиите за идните буџети, и сега треба дополнително да се измени во согласност со препораките на Анкетната комисија.

На 9 април беше одржана заедничка седница на Комисијата за европски прашања и Националниот совет за евроинтеграции (НСЕИ), со која претседаваше опозицијата на која учествуваа претставници на сите сегменти од општеството, а претседавачот и ко-претседавачот на Националниот совет за евроинтеграции учествуваа на состанокот одржан тој ден во рамки на Пристапниот дијалог на високо ниво. На 24 јуни беше одржана уште една седница на НСЕИ. НСЕИ има потенцијал да игра важна и конструктивна улога во постигнувањето на широк национален консензус за европската интеграција. Сепак, за време на периодот за кој се известува, разликите помеѓу политичките партии влијаеја на расправите. Во рамки на надзорниот собраниски систем, беа консултирани организации од граѓанското општество и академската јавност за 6 нацрт закони, во 14 јавни дебати и во 2 надзорни расправи.

Парламентарниот институт, основан во 2009 година како поддршка на работата на пратениците, сега е целосно функционален.

Севкупно, на работата на Собранието влијаеше политичката криза што започна на 24 декември, како и последователниот бојкот од страна на главниот опозициски блок. Работата на Анкетната комисија за настаните од 24 декември 2012 година нагласи колку е важно постигнување на политички консензус преку конструктивен дијалог и компромис. Од суштинско значење е работата за спроведување на договорените препораки на Анкетната комисија да продолжи така како што започна. Потребно е да се подобри дијалогот помеѓу политичките партии во Собранието. НСЕИ треба да игра поголема улога во постигнувањето на широк национален консензус за европска интеграција.

Влада

Владината коалиција остана стабилна. Продолжи дијалогот помеѓу партиите во коалицијата на сите нивоа. Имаше две реконструкции на владата, во февруари и во март 2013 година.

Македонската влада продолжи со својата посветеност на процесот за пристапување во ЕУ, особено преку Пристапниот дијалог на високо ниво и спроведувањето на реформите поврзани со ЕУ. Нов ревидиран патоказ за пристапување беше донесен во ноември 2012 година, и извештаите за неговото спроведување беа споделени со Комисијата во февруари и април 2013 година. Редовно се одржуваа двонеделните владини дискусии за интеграцијата во ЕУ.

Ревидираната Национална програма за усвојување на правото на Европската унија (НПАА) за 2013 година беше донесена во декември 2012 година. Првиот квартален извештај беше поднесен до Собранието на 9 мај и за истиот се дебатираше во рамките на НСЕИ на 24 јуни. Ревидираната НПАА обезбедува корисна рамка на владините планови, но недостигот на податоци за ресурсите (финансиски и човечки), и понатаму го отежнува оценувањето на нејзиното влијание и можноста за успешно спроведување.

Пописот на населението, кој не се одржа во 2011 година заради несогласувањата околу методологијата за броење на граѓаните во странство, сè уште не е спроведен. Користењето на административните регистри се смета за потенцијално алтернативно решение.

Во однос на децентрализацијата на власта, клучен елемент од Охридскиот рамковен договор, втората фаза на фискална децентрализација сè уште не е завршена. Преземени се некои чекори за преглед на активностите, вклучително и нов метод за следење на спроведувањето на програмата за децентрализација и акцискиот план. Делот на ДДВ префрлен на општините останува недоволен за целосно преземање на новите задачи. Потребни се понатамошни напори за обезбедување на финансиска одржливост на општините за тие да можат да ги извршуваат надлежностите кои им се пренесени. Соодветните закони за регионален развој не се целосно спроведени. Органите кои се одговорни за регионален економски развој немаат доволно ресурси. Дополнително се намали буџетот за регионален развој.

Севкупно, владата остана стабилна и ја продолжи својата посветеност во однос на реформите поврзани со ЕУ, кои остануваат високо на нејзината агенда. Треба да постои пристап кој е повеќе заснован на консензус во однос на политиките. Потребна е поголема дистинкција помеѓу политичките партии и државните структури. Потребно е забрзување на напредокот во областа на децентрализација на власта и регионалниот развој, со фокус особено на целосно спроведување на соодветната правна рамка, обезбедување на соодветни ресурси и координација помеѓу соодветните органи.

Јавна администрација

Владата започна широки реформи во јавната администрација со посветен форум во рамките на ССА, кој се повторува и на други места во регионот, за дискусија за ваквите прашања. Реформскиот процес ужива политичка поддршка и со форумот се ко-претседава на министерско ниво.

Правната рамка за јавна администрација продолжува да биде фрагментирана, што влијае на нејзиното единство, транспарентност и отчетност. И покрај неколку амандмани, опсегот на главните закони кои го утврдуваат статусот,

правата, должностите и отчетноста на лицата вработени од страна на државата остана ограничен во однос на бројот на опфатени институции. Поради тоа голем број на вработени во јавната администрација се предмет на посебно законодавство и/или на општото трудово право и колективните договори. Фрагментацијата го попречува собирањето на релевантни податоци за јавната администрација. Сè уште не се достапни официјалните бројки за вкупниот број на вработени во јавниот сектор, постојано и привремено, што го прави тешко мерењето на напредокот во постигнување на транспарентност и целите на реформите.

Сè уште се потребни подобрувања на политиката, на централно и на локално ниво, за борба против политизацијата. Сите тековни вработувања на лица во јавната администрација, без оглед на статусот во државната служба, потребно е целосно да ги почитуваат начелата на транспарентност и отчетност и да се засновани на заслуги. Сè уште постојат случаи на огласи распишани по мерка за соодветен кандидат и нерегуларно вработување на кадар. Некои вработувања се спроведуваат како социјална мерка, наместо како одговор на потребите на институциите.

Целите за правична застапеност, иако во голема мера се постигнати за државната служба, не се исполнети низ целиот јавен сектор. Постапката за вработување на членови на немнозинските заедници сè уште треба да се усогласи со општите постапки за вработување. Напорите за исполнување на целите за правична застапеност мора да бидат урамнотежени со реалните потреби за кадровско екипирање на институциите.

За справување со горенаведените преостанати прашања, македонските власти продолжија да работат на нова законска рамка која ќе ги замени главните закони за државни и јавни службеници и ќе ги гарантира фундаменталните начела на транспарентност, заслуги и правична застапеност.

Исто така, продолжи работата на нова рамка за општа управна постапка, со стратешки документ во јануари 2013 година кој ги утврдува главните цели на новиот закон. Според сегашната правна рамка, начелото на премолчено административно одобрување беше недоследно применувано, предизвикувајќи несигурност и одложувања за граѓаните. Започна да функционира Државната комисија за жалби во управна постапка, но останува недоволно опремена и кадровски екипирана. Алатката е-влада останува корисна при обезбедувањето на услуги за граѓаните.

Јавната свест за правото на слободен пристап до информации од јавен карактер останува ниска. Бројот на жалби примени од Националната комисија за заштита на пристап до информации се зголеми тројно и повеќе од половина од жалбите беа успешни. Три четвртини од жалбите беа поврзани со иматели на информации од јавен карактер кои не одговориле навремено на барањата за информации. Спроведувањето на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер е неефикасно, при што една третина од имателите на информации не успеаја да ги достават своите годишни извештаи до НКЗПИ, во пракса не се изречени казни и политичките партии се исклучени од обврската да обезбедат информации за јавноста. Потребно е подобрување на административниот капацитет на НКЗПИ за извршување на основните функции.

Државниот завод за ревизија се повеќе придонесува во реформата на јавната администрација, градејќи евиденција на активности во областа на ревизија, вклучително и ревизија на успешност. Квалитетот на извештаите и препораките на Заводот придонесуваат за идентификување на предизвиците во однос на реформите. Додека неговите збирни годишни извештаи се разгледуваат од страна на Собранието, сè уште постојат ограничени последователни активности во однос на наодите од извештаите.

Севкупно, продолжи работата на нова законска рамка за вработување во јавната администрација во однос на унифицирање на правилата и гарантирање на фундаменталните начела на транспарентност и заслуги. Потребни се дополнителни напори за гарантирање на професионалност и независност на јавната администрација и правична застапеност. Сè уште не се достапни официјални бројки за вкупниот број на вработени и привремени вработувања во јавната и државната администрација. Транспарентноста и пристапот до информациите од јавен карактер останува на ниско ниво.

Народен правобранител

Канцеларијата на Народниот правобранител продолжи со својата работа како независен орган за заштита на правата на граѓаните кој сега е во седумнаесетта година од функционирањето. Канцеларијата прими 5220 жалби во 2012 година (зголемување за 3% во однос на претходната година). Во околу една четвртина од предметите по кои е постапувано се утврдени прекршувања, повеќето од кои се однесуваат на правата на потрошувачите, пензиско и инвалидско осигурување, права на сопственост и социјални права. Иако најголемиот дел од препораките на Народниот правобранител се почитуваат од страна на државните органи на кои се однесуваат, потребни се поголеми заложби од страна на Министерството за внатрешни работи, Министерството за финансии, единиците на локалната самоуправа и второстепените владини комисии, кои продолжуваат да бидат најмалку респонзивни. Во 2013 година, седум заменици на Народниот правобранител беа назначени од страна на Собранието со мандат од осум години, од кои шестмина ги водат регионалните канцеларии на Народниот правобранител надвор од Скопје. Помеѓу нив, за првпат беше назначен заменик Народен правобранител од ромската заедница. Улогата на Канцеларијата како Национален превентивен механизам согласно Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура продолжи активно да се спроведува. Канцеларијата е акредитирана како делумно усогласена со Париските принципи кои се однесуваат на националните институции за човекови права, но потребни се натамошни подобрувања во поглед на финансирањето и проширување на мандатот за промоција на човековите права, како и нивна заштита.

Граѓанско општество

Зајакнато граѓанско општество е клучна компонента на секој демократски систем и е предност само по себе, придонесувајќи во градењето на поотчетни и легитимни држави, подобрена општествена кохезија и поотворени и подлабоки демократии⁴.

⁴ Информација на Комисијата „Корените на демократијата и одржливиот развој: Ангажманот на

Во таа насока, потребно е дијалогот и соработката помеѓу Владата и граѓанското општество да се подобри во пракса, особено со оние организации кои се занимаваат со социјална реформа, родова еднаквост, Ромите, како и правата на лезбејките, геј, бисексуалците, транссексуалците и интерсексуалците (ЛГБТИ). Владата треба да покаже поголема отвореност за вклучување на граѓанското општество.

Граѓанското општество отпочна неколку иницијативи за граѓанско учество. Зајакнатата координација на граѓанското општество и вмрежувањето за учество во работата на Националниот совет за европска интеграција претставува позитивен развој. Граѓанското општество останува недоволно развиено во руралните средини.

Владата постигна умерен напредок во спроведувањето на втората стратегија (2012-2017 година) и акцискиот план за соработка со граѓанските организации. Административниот капацитет е слаб. Обуки за консултирање на граѓанското општество беа обезбедени, но често се користеше донаторска поддршка или граѓански организации. Спроведувањето на кодексот на добри практики за учество на граѓанските организации во процесите на креирање на политики продолжи, нерамномерно помеѓу институциите. Единствениот Електронски регистар за законодавство се користи постојано за електронска консултација на учесниците за нацрт-законодавството, но потребен е постојан пристап за учество на јавноста во донесувањето на одлуки, а вклучително и соодветни институционални механизми.

На национално ниво, продолжува спроведувањето на кодексот на добри практики за финансиска поддршка на здруженијата и фондациите, но системот за распределба на државните средства наменети за граѓанското општество сè уште не е стандардизиран, па секторот останува значително зависен од донаторско финансирање. Локалната самоуправа нема доволно капацитет за да обезбеди стандардизирана соработка и финансирање на локалните организации на граѓанското општество. Недостатокот на напредок во усогласување на даночното законодавство (ограничување на пристапот до даночни придобивки и до одредени видови на економски активности) го попречува развојот на поволна средина за граѓанското општество како што е предвидено со Законот за здруженија и фондации. Од истата причина, владината комисија за организации со статус од јавен интерес (основана во 2011 година) не е целосно функционална. Министерството за правда не постигна напредок во однос на измените на Законот за донации и спонзорства во јавни дејности, кои се очекуваше дека ќе бидат донесени.

Законот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам не е усогласен со релевантните насоки на ОН, на пр. непропорционалните парични казни поврзани со обврската на граѓанските организации за изготвување на годишни програми.

Правосуден систем

Реформата во правосудството во земјата се спроведуваше од 2004 до 2010 година и вклучуваше значителни промени на Уставот, Законот за судови и Судскиот совет, основањето на Академијата за судии и обвинители, воведувањето на построги професионални услови, создавањето на Управниот суд и Вишиот управен суд, премин кон извршување на судските одлуки од страна на професионални извршители, намалување на бројот на нерешени предмети, воведувањето на правна помош и медијација, основањето на автоматски систем за управување со судски предмети и е-правда, како и целосното реорганизирање на законодавството за кривична постапка и реформата на полицијата. Оттука, клучните долгорочни реформи во оваа област веќе беа завршени во текот на минатата декада, во согласност со европските стандарди. Сепак, постои загриженост за тоа како судовите сега работат во пракса, и истото треба да се разреши. Ова се однесува на независноста на судовите (и спроведувањето на законот воопшто), како и на општиот квалитет на правдата воопшто.

Во однос на независноста, има тврдења за селективна правда, индиректен политички притисок, судски одлуки кои се невообичаено забрзани во однос на исходот или брзината, како и содржината на судските одлуки што некогаш имаат директни последици врз кариерата на засегнатите судии, особено во значајни или политички чувствителни случаи. Со оглед на тоа дека правдата не треба само да се спроведува, туку треба и да се види дека се спроведува, фактот што во истата постојат такви сомнежи претставува проблем за независноста на судството и за довербата на јавноста во неа.

Во однос на квалитетот на правдата, потребни се подобрувања за да се обезбеди дека начинот на кој се организирани судскиот систем и структурата за кариера на судии, не ги води кон формалистичко донесување на одлуки за да се постигнат краткорочни продуктивни цели, туку всушност кон решавање спорови, градење стабилна судска пракса, донесување јасни добро основани судски одлуки и обезбедување долгорочна правна сигурност во интерес на граѓаните. Квалитетот на правдата исто така зависи од компетентноста и обученоста на судиите, и затоа начелото на избор во судството врз основа на заслуги треба целосно да се спроведе. Сè уште постои проблемот со премногу долгите судски постапки, вклучувајќи и постојано поништување на судските одлуки и враќање на повторно судење и повторно сослушување од повисоките на пониските судови. Бројот на тужби од страна на граѓаните до националните и меѓународните тела останува висок. За справување со ова потребно е обучување и промена на ставот на ниво на индивидуалните судии, но и на ниво на телата што го обликуваат развојот на судството, особено Судскиот совет и Врховниот суд.

За детална анализа на развојот на настаните во правосудниот систем, *да се види поглавје 23 – Судство и основни права.*

Борба против корупција

Во областа на антикорупциската политика, во голема мера воспоставена е законодавната рамка која поминала неколку рунди на евалуација од ГРЕКО

помеѓу 2002 и 2012 година. Многубројни национални тела и агенции се вклучени во борбата против корупцијата, а административниот капацитет се зајакнува. Се развива евиденција за кривичните истраги, гонења и осудувања од страна на органите за спроведување на законот и судовите, како што се активностите за спречување на корупција на Државната комисија за спречување на корупција. Сепак, корупцијата и понатаму преовладува во многу области и останува сериозен проблем, што посочува дека се уште треба да се види влијанието од спроведувањето на постојното законодавство, а ефикасноста на постојните мерки мора да се подобри. Во моментот, премногу обвиненија не стигаат до фазата на судска одлука и казнување, или потребно е многу време за да дојдат до тоа поради постојаните повторни судења. Казните кои се имаат за цел да ја спречат корупцијата не се користат со целосен разубедувачки ефект. Општиот капацитет на судовите и органите за спроведување на законот да се справат со случаите на корупција, особено случаи на високо ниво, мора да се подобри и мора да се одговори на загриженоста за селективната правда. Органите со посебни овластувања и надзорните тела треба да бидат повидливи и проактивни, и да ја подобрат меѓусебната соработка. Посебно внимание треба да им се даде на проблематичните области, како корупцијата во јавните набавки и транспарентноста на финансирањето на политичките партии. Земјата треба да покаже конкретни резултати во намалувањето и одвраќање од корупција во пракса.

За детална анализа на развојот на настаните во областа на антикорупциската политика, *да се види поглавје 23 – Судство и основни права.*

Борба против организиран криминал

Воспоставена е потребната правна рамка, вклучително нов Закон за кривична постапка што влегува во сила на крајот на 2013 година и има за цел да го подобри капацитетот за справување со случаите на комплексен криминал и корупција со зајакнување на улогата на јавниот обвинител, создавање на судска полиција, преструктурирање на фазата за истрага и воведување нови истражни техники. Компетентноста и професионалноста на релевантните институции, особено Центарот за организиран и тежок криминал и специјализираното Јавно обвинителство за организиран криминал и корупција, се релативно високи. Регионалната и меѓународна соработка е добра. Сепак, капацитетот за спроведување на законодавството треба дополнително да се зајакне, особено во однос на интердисциплинарното обучување, употребата на посебни истражни техники и истражување на комплексен финансиски криминал.

За детална анализа на развојот на настаните во борбата против организираниот криминал, *да се види поглавје 2 – Правда, слобода и безбедност.*

2.2. Човекови права и заштита на малцинствата

И покрај остварениот напредок во законодавството во областа на слободата на изразување, репутацијата на државата во однос на слободата на медиумите продолжи да се влошува, и на домашно и на меѓународно ниво. Довербата помеѓу претставниците на власта и медиумите беше сериозно нарушена со настаните од 24 декември 2012 година. Дијалогот за медиуми, што беше позитивен пример за регионот од неговото започнување во 2011 година, беше

прекинат. Медиумската средина продолжува да биде високо поларизирана. За време на локалните избори во март, и Советот за радиодифузија и ОБСЕ/ОДИХР пријавија недостиг на балансирано покривање од неколку радиодифузери, вклучително и од јавниот радиодифузер. Беа одржани сеопфатни консултации со меѓународни експерти и учесници за изготвувањето на два нови нацрт закони за медиуми, но, сепак, клучните разлики останаа нерешени. Продолжува загриженоста за трошењето за владините рекламирања, за кои многумина тврдат дека се насочени само кон провладини медиуми, со што им се дава значителна финансиска предност. Потребно е јакнење на висококвалитетно истражувачко новинарство како и на пристапот на јавноста до балансирано известување и широк спектар на гледишта. Допрва треба да се развие систем за саморегулација на медиумите како и кохерентна стратегија изработена од стручни лица од професијата за подигнување на стандардите во новинарството. Потребни се понатамошни напори во сите овие области во насока на подобрување на медиумската средина.

Има знаци на зголемена нетолеранција кон ЛГБТИ заедницата, како што се повторените физички напади на Центарот за поддршка на ЛГБТ во Скопје и хомофобични медиумски содржини. Иако полицијата реагираше соодветно по однос на насилните инциденти, потребно е да се спроведат целосни истраги и треба да се направи многу повеќе од страна на функционерите и медиумските професионалци, сопствениците и организациите за јавно да се осудат нетолерантноста и игнорирањето.

Напредокот за почитувањето и заштитата на заедниците и натаму е попречен од ограничените финансиски ресурси, несоодветната соработка меѓу засегнатите институции и значителната потреба за дополнително проактивно спроведување на релевантните политики, особено Стратегијата за Ромите.

Во однос на односите меѓу заедниците, *Охридскиот рамковен договор* е во сила од 2001 година, но сè уште е потребен напредок за системските прашања во однос на децентрализацијата, недискриминацијата, правичната застапеност, употреба на јазици и образование. Недостига мониторинг на прашањата за употребата на јазици и спроведувањето на Законот за употреба на знамињата на заедниците, а локалните комитети за односи помеѓу заедниците и понатаму немаат доволно ресурси, имаат погрешно дефинирана улога и надлежности во однос на општинските совети, што води до нивно недоволно користење. Потребно е да се алоцираат државни средства за спроведување на Стратегијата за интегрирано образование. Продолжува тенденцијата на раздвојување по етнички линии во училиштата, како и инцидентите со меѓуетничко насилство.

Првата фаза од прегледот на спроведувањето на Охридскиот рамковен договор беше објавена на 11 април. Беа организирани работилници отворени за јавноста, во кои беа вклучени експерти, претставници на академската јавност и граѓанските организации. Сè уште не е одржана конференцијата за презентирање на крајниот исход од прегледот, како и препораките, кои откако ќе бидат претставени, треба да се спроведат. Треба да се подобри координацијата помеѓу Секретаријатот за спроведување на Охридскиот рамковен договор и други релевантни институции, вклучително Агенцијата за остварување на правата на заедниците застапени со помалку од 20% и Министерот без ресор надлежен за спроведување на Стратегијата за Ромите.

Иако буџетот на Секретаријатот за спроведување на Охридскиот рамковен договор беше зголемен во 2013 година, на ова не се одговори со напори за зајакнување на неговиот капацитет и внатрешно функционирање. Во 2012 година, застапеноста на државни службеници од немнозинските заедници делумно се зголеми за една третина, но голем број (околу 1500) сè уште не се распределени во органите на државната управа. Ромите, Турците и другите помали заедници и понатаму не се доволно застапени во јавната администрација, особено на повисоко ниво. Истовремено, потребно е да се зајакне начелото на заслуги при вработувањето на членовите на немнозинските заедници во државните институции.

Давањето социјални бенефиции на некои од учесниците во конфликтот од 2001 година (безбедносните сили познати како „бранители“) и понатаму претставува точка на недоразбирање помеѓу членовите на владејачката коалиција и помеѓу заедниците.

Имаше некои меѓуетнички инциденти за време на периодот за кој се известува. Инцидентите помеѓу младите луѓе продолжија да ги оптоваруваат дијалогот и довербата меѓу заедниците. Говорот на омраза за време на спортски настани, насилството на јавни места и демонстрациите ги зголемија тензиите, влошени со честопати пристрасното известување од страна на медиумите. Има недоволно иницијативи за унапредување на хармонијата меѓу заедниците. ОБСЕ/ОДИХР утврди дека реториката на разделување етнички ги зголеми тензиите во некои општини за време на локалните избори во март.

Коалициските партнери направија заеднички напори за да ги намалат меѓуетничките тензии. Властите и водачите на заедниците презедоа брзи и ефективни активности за да спречат ескалирање на неколку протести при назначувањето, владината реконструкција, на поранешниот член на Ослободителна народна армија како министер за одбрана. Политичките лидери треба да продолжат да се справуваат со меѓуетничките предизвици во духот на меѓусебното почитување и толеранција.

За детална анализа на развојот на настаните во областа на човековите права и заштитата на малцинствата, *да се види Поглавје 23 – Судство и основни права*. За развојот на настаните во областа на правата на синдикатите, антидискриминација и еднакви можности, *да се види Поглавје 19 – Социјална политика и вработување*.

2.3. Регионални прашања и меѓународни обврски

Република Македонија продолжи целосно да соработува со **Меѓународниот кривичен суд за поранешна Југославија (МКСЈ)**. Не постојат заостанати случаи или жалби кои се во судска постапка во Хаг.

Република Македонија сè уште одржува билатерален договор за имунитет со Соединетите Американски Држави од 2003 година, кој овозможува изземање за граѓаните на САД од надлежноста на **Меѓународниот кривичен суд**. Ова не е во согласност со заедничките ставови на ЕУ за интегритет на Римскиот статут или со сличните водечки начела на ЕУ за билатералните договори за имунитет. Земјата треба да се усогласи со ставот на ЕУ.

Во март 2013 година, имало 2.240 **бегалци и внатрешно раселени лица** во Република Македонија, од кои 1.043 се Роми од Косово⁵. 59 лица беа доброволно вратени во Косово и Србија во 2012 и 2013 година. Нерешениот правен статус на поголемиот број бегалци, им го ограничува пристапот до основните услуги и целосна локална интегрираност. Судските процедури во однос на внатрешно раселените лица, поврзани со барања за отштета од конфликтот во 2001 година, се сè уште во тек и поголемиот број од овие лица се сè уште во колективни центри.

Регионалната соработка и добрососедските односи претставуваат суштински дел од напредувањето на земјата кон Европската унија. Земјата продолжи активно да учествува во регионалните иницијативи, претседаваше со Процесот за соработка на Југоисточна Европа (СЕЕЦП) од јуни 2012 до 2013 година и беше домаќин на петтиот годишен состанок на Регионалниот совет за соработка (РСС), Централноевропскиот договор за слободна трговија (ЦЕФТА), Договорот за енергетска заедница и Договорот за Европската заедничка воздухопловна област. Земјата продолжи да придонесува во ЕУФОР-Алтеа мисијата во Босна и Херцеговина. Во ноември 2012 година, во Скопје се одржа регионална конференција „Одржливи реформи - кон целите на ЕУ 2020“.

Република Македонија продолжува да игра генерално конструктивна улога во однос на **билатералните односи со други земји кои се дел од проширувањето и соседни земји-членки на ЕУ**, без преостанати прашања во однос на демаркирање на граници. Треба да се склучи билатерална конвенција, според член 12 од ССА, со Србија, по неодамнешното влегување во сила на нејзината ССА.

Односите со *Албанија* продолжија да се развиваат. На прославата на 100 годишнината од независноста на Албанија, чиј домаќин беше Скопје, присуствуваа и албанскиот и косовскиот премиер. Беше потпишана билатерален договор за меѓусебно признавање на возачките дозволи, и беше отворен нов заеднички граничен премин.

Односите со *Босна и Херцеговина* продолжија да бидат добри. Договорите за соработка во областа на здравството и медицинските науки влегоа во сила.

Соработката со Црна Гора беше понатамошно зајакната. Договорот за полициска соработка влезе во сила, а беа ратификувани договорите за условите за патување на државјаните на двете земји и за реадмисија на лица што престојуваат без дозвола. Влезе во сила договорот за соработка и меѓусебна помош за царински прашања.

Односите со *Србија* беа понатамошно подобри. Во јуни во Белград беше одржана првата заедничка владина седница на која беа потпишани договори за прашања од областа на здравството и внатрешните работи, и беа основани мешани комитети за малцинства и економска соработка. Влезе во сила договорот за правна помош кај граѓанските и кривични прашања. Беше ратификуван договор за заедничко спроведување на судските одлуки во кривичните случаи и влезе во

⁵ Ова назначување не е во спротивност со ставовите за статусот и е во согласност со УНСЦР 1244/99 и мислењето на МСП за Декларацијата за независност на Косово.

сила договорот за соработка во областа на евроинтеграциите. Немаше настани во однос на спорот помеѓу православните цркви во двете земји, за кој и двајцата премиери во јануари дадоа знак дека не треба да бидат пречка за подлабока соработка.

Широката договорена рамка за соработка со *Косово* продолжи да се развива со ратификувањето на договорите за заедничко признавање на пензии и за унапредување и интензивирање на соработката во областа на културата. Заедничките надзорни патроли долж границата треба да се справат со нелегалната трговија со стоки и нелегалната миграција. Во септември 2013 година имаше трговски спор со Косово. Загрижува начинот на кој ескалираше ситуацијата на границата во текот на неколку дена, пред да биде разрешена билатерално, надвор од ЦЕФТА.

Продолжија блиските односи со *Турција*. Во декември 2012 година беше потпишан договор за создавање центри за културни информации во двете земји.

Во односите со *Бугарија* се појавија разлики првенствено во однос на толкувањата на историјата. Контактите на високо ниво се интензивираа за време на периодот за кој се известува. Имаше преговори за билатерален договор за добрососедски односи, иако останаа отворени прашања. Како што беше напишано во извештајот од април 2013 година, имаше консултации на официјално и експертско ниво за прашања поврзани со ЕУ. Прекуграничните, секторските и трговските односи и соработката во областа на одбраната продолжија. Меѓучовечките контакти останаа нормални.

Односите со *Хрватска* продолжија да бидат добри, вклучувајќи и размена на искуство. На 31 мај беше потпишано Евроатлантско партнерство.

На односите со Грција и понатаму влијае прашањето за името. Официјалните разговори за прашањето за името, под покровителство на ОН, водени од личниот пратеник на генералниот секретар на Обединетите нации Метју Нимиц, вклучија посети и на Атина и на Скопје и разговори во Њујорк за предлогот претставен пред страните во април 2013 година. По посетата на Атина и Скопје на почетокот на септември, г. Нимиц извести дека остануваат празнини помеѓу ставовите на страните. Тој ги повика во Њујорк на крај на октомври претставниците на страните со цел стеснување на разликите и постигнување понатамошно приближување. Како што беше напишано во извештајот од април 2013 година, продолжија контактите на официјално и експертско ниво во областа на економијата, трговијата, полицијата, царината и воената соработка, како и соработката за прашања поврзани со ЕУ меѓу двете министерства за надворешни работи и меѓучовечките контакти останаа нормални. За време на периодот за кој се известува се остварија и посети на високо ниво.

Севкупно, Република Македонија активно учествува во регионалната соработка и понатаму ги развива билатералните односи со нејзините соседи. Иако беа преземени чекори во однос на прашањето со името, тоа останува нерешено. Одржувањето добрососедски односи, вклучително заемно прифатливо решение за прашањето за името преку преговори, под покровителство на ОН, останува да биде од суштинско значење. Остануваат отворени прашања во преговарањето на билатерален договор со Бугарија. Останува да биде важен конструктивниот

пристап кон односите со соседите, а активностите и изјавите кои можат негативно да влијаат на добрососедските односи треба да се избегнуваат.

3. Економски критериуми

При разгледување на случувањата во областа на економијата во Република Македонија, Комисијата се раководеше од заклучоците на Европскиот совет во Копенхаген од јуни 1993, во кои се наведува дека членството во Унијата наложува постоење на функционална пазарна економија и капацитет за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во Унијата.

3. Економски критериуми

При разгледување на случувањата во областа на економијата во Република Македонија, Комисијата се раководеше од заклучоците на Европскиот совет во Копенхаген од јуни 1993, во кои се наведува дека членството во Унијата наложува постоење на функционална пазарна економија и капацитет за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во Унијата.

3.1 Постоење на функционална пазарна економија

Основи на економската политика

Одржан е широк консензус за основните карактеристики на поставеноста на економската политика на земјата, иако Собранието го донесе буџетот на владата за 2013 година под контроверзни околности. Одржана е макроекономската стабилност во контекст на постојано предизвикувачка надворешна околина и високата невработеност. Претпристапната економска програма (ПЕП) од 2013 година, која го покрива периодот од 2013 до 2015 година е поднесена во јануари и ги сумира клучните економски, фискални и структурни политики и планирани реформски мерки. Клучни цели остануваат унапредување на растот и вработувањето. Светската банка одобри 155 милиони евра според програмата за гаранции базирана врз Политиката за јавна потрошувачка во јануари 2013, со цел да ѝ помогне на земјата да обезбеди комерцијален заем од странски банки за покривање на буџетскиот дефицит на централната влада за 2013 година. Соработката со меѓународните финансиски институции продолжи, како што беше планирано. Двегодишниот договор на земјата според. Линијата на ММФ за претпазливост и ликвидност заврши на 18 јануари 2013 година. *Севкупно*, одржан е широк политички консензус за основите на економската политика.

Макроекономска стабилност

Економијата постепено порасна, откако економската ситуација прилично се влоши во текот на 2012 година. Производството се намали за 0,2 % во 2012 година, главно поради пониската приватна потрошувачка и влошениот биланс на трговијата со стока, додека растот на инвестиции остана силен. Економијата постепено закрепна по третиот квартал од 2012 година, а во вториот квартал од 2013 БДП-то достигна раст од 3,9 % споредено со претходната година. Ова беше достигнато преку јак пораст на инвестициите, иако нивниот пораст се намали од просечни 16 % во 2012 на просечни 8,2 % во првата половина од 2013

година. Приватната потрошувачка придонесе за пораст во вториот квартал, за прв пат од почетокот на 2012 година, исто како и трговскиот биланс преку јак увоз на стоки од новоосновани странски инвеститори. Охрабрувачките сигнали произлегуваат од индустриското производство, кое се зголеми до 2,2 % во првите седум месеци од годината, споредено со истиот период во претходната година, по падот од 2.8 % во 2012 година. Просечниот приход по глава на жител во стандардите на куповната моќ останува на просекот од 35 % на нивото ЕУ-27. *Севкупно*, обновениот раст на економијата останува да биде тесно базиран на инвестициите со единствено постепено зајакнување на надворешниот сектор, како и маргинална поддршка од приватната потрошувачка.

Надворешните дисбаланси се зголемија во 2012 година, со отежнати глобални околности остава свој белег на дефицитот на тековната сметка, кој се зголеми до 3,9 % во 2012 година, од 3 % во 2011. Ова главно е резултат на зголемениот дефицит на трговијата со стоки, кој достигна 24 % од БДП. Нејзиното финансирање се темели се повеќе кредити од странски банки, откако приливите на нето странски директни инвестиции (ФДИ) се намали за околу две третини во 2012 година на 1,4 % од БДП, заради големите одливи на заемите меѓу компаниите. Приватните трансфери остануваат силни на 21 % од БДП, при што уделот на работничките дознаки останува стабилен. Во првата половина од 2013 година, приливите од странските директни инвестиции повторно се зголемија, достигнувајќи 2,7 % од БДП, т.е. се за 21 процентен поен повисоки од истиот период претходната година (колку многу). Како и да е, приватните трансфери се намалија на 11 % од околу 18 % од БДП.

Нето надворешниот долг порасна до 65 % од БДП кон крајот на првиот квартал од 2013 година, споредно со 62 % претходната година. Порастот беше предизвикан главно од владиното надворешно финансирање, кое го зголеми јавниот надворешен долг до 27,3 % од БДП, споредено со 24,4 % претходната година. Приватниот надворешен долг, вклучувајќи ги и заемите помеѓу компаниите, се зголеми за 0,9 процентни поени до 38,4 %. Меѓународната резервна позиција незначително ослабе. Кон крајот на август, странските резерви достигнуваа до 2,1 милијарди евра или околу 26 % од БДП, споредено со 30 % претходната година. Резервите покриваа околу 4 месеци од планираниот увоз на стоки и услуги, што е незначително помалку од претходната година. *Севкупно*, во овој момент постои ограничен ризик за макроекономската стабилност од надворешна страна. Билансот на тековната сметка постепено се подобрува со активноста на зголемување на извозот, при што моментално значително се базира на финансирање од странски кредити, со несигурни изгледи за идните движења на приватните трансфери.

Невработеноста останува и понатаму висока, особено невработеноста кај младите и долгорочната невработеност, што укажува на длабоко вкоренети структурни пречки на пазарот на труд. Постои одредено постепено подобрување на официјалните стапки на невработеност и на вработеност. Во јуни, 2013 година вкупната невработеност беше 28,8 % од работната сила, која се намали за 2,4 процентни поени споредено со претходната година. За работниците на возраст од 15 до 24 години, стапката на невработеност достигнала 51,7, која се намалила од 54,9 % во споредба со претходната година. Стапката на вработеност се зголеми на 40,7 % споредено со 38,8 % од

претходната година. Евидентираното отворање на работни места произлегува во голем дел од зголемувањето во делот на вработувањата со скратено работно време и самовработувањата, како и од порастот на вработувањата во јавниот сектор. *Севкупно*, без оглед на одреденото растечко подобрување на официјалните бројки на пазарот на труд, политиката на пазарот на труд има ограничен напредок во справувањето со постојано високата невработеност. Структурните предизвици на пазарот на трудот остануваат да бидат совладани.

Монетарната политика останува конзистентна и соодветна, ако се земе предвид економската средина и ситуацијата во домашниот банкарски сектор. Девизната политика и *де факто* врзувањето со еврото продолжува да биде составен дел на централната банкарска стратегија чија цел е ценовната стабилност. Со цел да се поддржи економското заздравување и да се сузбие слабиот кредитен пораст, централната банка ги олабави монетарните услови на неколку наврати од почетокот на 2013 година. Таа ги намали стапките за две клучни политики: максималната стапка на благајничките записи на централната банка, од 3,75 % на 3,25 %; и стапката на депозити на 7 дена, од 2 % на 1,50 %. Каматната стапка на депозитите преку ноќ беше намалена од 1% на 0,75 %. Таа, исто така, ги олесни барањата за резерви за заеми на нето извезувачите и на производителите на енергија. Инфлацијата на цената на производите за широка потрошувачка беше значително повисока од претходната година, со просечна инфлација во првите осум месеци од 2013 година од 3,5 %, споредено со 2,5 % истиот период претходната година. Повисоките цени на електричната енергија и на храната, како и повисоките цени за административни услуги беа главните двигатели, кои од година во година ја донесоа инфлацијата над 4% во последните месеци од 2012 година. Од јули регулираните цени за електрична енергија за домаќинствата беа намалени. Со намалувањето на енергетските трошоци, поновите инфлациски притисоци произлегуваа главно од домашни фактори, притоа особено неповолните климатски услови влијаеја на цените на храната. *Севкупно*, монетарната политика остана ориентирана кон стабилноста. Енергетските трошоци и цените на храната беа главните двигатели на растечката инфлација.

Фискалната дисциплина беше олабавена во 2012 година, а квалитетот на јавното трошење и понатаму се влошуваше. Генералниот владин буџетски дефицит достигна 3,8 %, со што ја премина дури и ревидираната дефицитна цел, која властите ја зголемија за еден процентен поен, на 3,5 % на пролет. Друг ребаланс на буџетот го намали, главно, инвестициското трошење, како резултат на сериозните намалени приходи. Вкупните трошоци како дел од БДП се зголемија од 31 % во 2011 година на 34 % во 2012 година, а се проценува дека ќе достигнат 35 % во 2013 година. Примарниот владин буџетски дефицит се зголеми до 3,1 % од БДП во 2012 година, споредено со 1,7 % во 2011 година. Капиталните трошоци беа скоро непроменети во 2012 година, споредено со 2011 година, со 12 % од вкупните трошоци, или само над 4 % од БДП, за кој се предвидува дека ќе се намалат до 11,3 % од вкупните трошоци во 2013 година, или 3,9 % од БДП. Уделот на социјалните трансфери во вкупните трошоци незначително се намали во 2012 година, на 44,7 % од 45,2 % претходната година, а се предвидува да остане значително непроменет во 2013 година. Како дел од БДП, незначително се зголемија социјалните трансфери, до 15 % од БДП, за 0,4 процентни поени повеќе.

Буџетот за 2013 година предвидува благо намалување на дефицитот, до 3,5 %, засновано на доволно оптимистичните очекувања за голем пораст на приходите, за кој се предвидува да биде за 7,2 % повисок од оној во 2012 година. Сепак, по првите седум месеци од 2013 година, буџетскиот дефицит на централната влада достигна до повеќе од 80 % од таргетираниот дефицит за целата година. Ова беше главно на сметка на отплаќањето на заостанатиот долг по основ на поврат на ДДВ, договорни работи и социјални бенефиции, што води до зголемување на трошоците во првите седум месеци за околу 6 % споредено со истиот период од 2012. Владата започна со исплата на неисплатените сметки од септември, 2012 година.

И покрај тоа што владиниот долг е сè уште на умерено ниво, зголемувањата во последните години даваат причина за загриженост. Долгот на централната влада достигна до 33,6 % од БДП кон крајот на јули, 2013 година, споредено со 27,8 % кон крајот на 2011 година. Освен тоа, бидејќи буџетот на новосоздаденото јавно претпријатие за државни патишта беше исклучен од централниот буџет од 2013, нивниот долг повеќе не се вклучува во долгот на централната влада. *Севкупно*, фискалното владеење и фискалната дисциплина се влошија и ќе имаат корист од спроведувањето на среднорочна стратегија.

Комбинацијата на политики незначително се влоши. Додека монетарната политика обезбедуваше клучна поддршка за макроекономската стабилност, фискалната дисциплина ослабе, а коефициентот на долгот понатаму се зголеми. Јавното финансирање може да даде поголем придонес кон стабилноста, на пример за подобра хармонизација на приоритетите на трошење со структурните предизвици, како и со фокусирање на капиталните трошоци, кои го поттикнуваат порастот. Понатаму, брзиот пораст, главно на долгот финансиран од странски извори, ја зголемува ранливоста на земјата.

Меѓусебно дејство на пазарните сили

Улогата на јавниот сектор во економијата останува во голема мера непроменета. Во поглед на додадената вредност, приватниот сектор изнесува околу 85 %, како во 2012 година. Вредноста на средствата на претпријатијата кои целосно или делумно се контролирани од државата се зголеми до 15,7 % од БДП во средина на 2013 година, споредено со 12,7 % претходната година, како резултат на капиталните зголемувања во јавните компании. Бројот на компаниите, кои се во целосна сопственост на државата се зголеми од 12 на 15, како резултат на реструктурирањето во јавниот сектор. Најголемиот дел од државниот капитал е сконцентриран во пет компании, кои се главно компании кои вршат комунални услуги. Уделот на вработувањето во јавниот сектор во целокупното вработување останува стабилен, на околу 25 %. Контролираните и регулираните цени продолжуваат да изнесуваат некои 13 % од потрошувачката кошничка (CPI). Воопшто, регулираните цени, кои изнесуваат околу 12 % од потрошувачката кошничка (CPI), вообичаено ги покриваат трошоците, додека контролираните цени, како водоснабдување и одлагање на отпад, вообичаено не ги покриваат целосно трошоците. *Севкупно*, економијата е главно водена од приватниот сектор, додека улогата на државата останува ограничена, иако уделот на јавната сопственост незначително се зголемил.

Влез и излез на пазарот

Деловното опкружување е дополнително подобро преку поедноставување на регистрацијата на бизнис и работа, на пример за основање на едношалтерски систем за домашни и странски инвеститори. Додека компаниите уживаат пониско ниво на оданочување, корпоративната ликвидност во 2012 година страдаше од натрупаност на владини долгови за поврат на ДДВ и договорни работи. Продолжи имплементацијата на третата фаза од проектот „регулаторна гилотина,“ и четвртата фаза (мерки за МСП) од проектот „регулаторна гилотина“ и беа поедноставени постапките за добивање на дозволи за градба.

Постои уште поограничен напредок во делот на реформските постапки за излез на пазарот. Започна бришење од Централниот регистар на компании кои долго време не се функционални. Сепак, подобрувањето на излезните можности низ олеснети стечајни постапки се потврди како поголем предизвик. Во мај 2013 година беше донесена измена на Законот за стечајна постапка, кој предвидува забрзување на постапките. Сепак, бројот на стечајни постапки во периодот помеѓу октомври 2012 и јули 2013 е намален за 29% споредено со претходната година. Просечното времетраење на доброволна ликвидација на компанијата е само незначително намалено. Свкупно, додека регистрацијата на бизнисот и работата е дополнително олеснета, слабостите при постапките на стечај и ликвидација и понатаму претставуваат значајна препрека за инвестирање и пристап до финансии.

Правен систем

Правниот систем беше дополнително зајакнат во некои делови, особено е подобрена стапката на решени предмети на сите нивоа и нема значителен број на заостанати предмети. Сепак, свкупното траење на судските постапки останува проблем. Регистрацијата на недвижен имот е завршена и регистарот на земјиште покрива 100% од територијата на земјата. Властите спроведоа бројни реформи за намалување на обемот на работата во судовите, особено преку пренесување на извршните предмети на приватните извршители. Додека правната и финансиската независност на некои регулаторни и надзорни тела е дополнително зајакната во формална смисла, влијанието на деловното опкружување останува ограничено. Институционалните и административните капацитети, како што се недоволно обучени човечки ресурси и понатаму го попречуваат соодветното функционирање на некои од овие агенции, како што се Државната комисија за жалби по јавни набавки и Државниот завод за ревизија. Свкупно, правниот систем за функционална пазарна економија во голема мера е воспоставен, сепак слабостите поврзани со долгите постапки, извршување на договорите и корупцијата остануваат.

Развој на финансискиот сектор

Економската тежина на банкарскиот сектор останува стабилна, со износ на вкупните средства на комерцијалните банки од околу 87% од БДП. Секторот останува високо концентриран, со две третини од вкупните средства во сопственост на трите најголеми банки, а само на најголемата банка изнесува околу четвртина од вкупните средства.

Ликвидноста и солвентноста на банкарскиот сектор се покажа отпорна на ослабеното глобално економско и пазарно опкружување. Во текот на 2012

година, просечната стапка на ликвидни и вкупни средства е подобрена и останува на 29,6% до крајот на првиот квартал во 2013 година, споредено со 26,5% во претходната година. Ликвидните средства покриваат нешто повеќе од половината од депозитите на населението, незначително помалку од претходната година. Пропишаниот капитал во однос на ризично пондерираната актива изнесува задоволителни 17,3% на крајот на вториот квартал.

Кредитниот раст и понатаму забавува. Годишниот кредитен раст кон приватниот сектор е во опаѓање од мај 2012 година, достигнувајќи до 3,5% на крајот на јули 2013 година. Растот, речиси целосно, беше поттикнат од кредитите за населението, кои се зголемија за 7,8%. Кредитниот раст за компаниите опадна на 0,5% во контекстот на понатамошното влошување на квалитетот на корпоративното кредитно портфолио. Уделот на нефункционалните кредити (за населението и компаниите) во вкупните кредити изнесуваше 12,3% на крајот на јуни 2013 година, споредено со 10% претходната година, со најголем износ на удел за корпоративните кредити. Со оглед на олабавувањето на монетарната политика претходната година, се чини дека пречките за побрз кредитен раст лежат надвор од преносните механизми на монетарната политика и се можеби вкоренети во соединувањето на силните согледувања на кредиторите за негативниот ризик и недостиг на квалитетни инвестициски проекти од страна на побарувачката. И покрај влошениот квалитет на кредитното портфолио, банките успеваат да ги избегнат значителните загуби во профитабилноста. Успешноста е малку послаба во вториот квартал во 2013, отколку една година порано и се манифестира преку намалување на поврат на активата (0,2% во споредба со 0,4% претходната година) и поврат на капиталот (1,8% во споредба со 3,2%). Кредитирањето со странска валута се намали, но сепак изнесува скоро 40% од вкупните неисплатени кредити, што претставува потенцијален ризик за стабилноста, со оглед на де факто фиксниот валутен курс.

Релевантноста на небанкарските финансиски посредници е генерално ниска, со не повеќе од 10% од вкупната актива во секторот, или 8% од БДП. Пензиските фондови поседуваат нешто повеќе од 4% од вкупната актива и имаа силен раст на активата во периодот за кој се известува. Активата во задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување порасна за 30% помеѓу февруари 2012 и февруари 2013 година, како и онаа на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување за околу 66%. Осигурителниот сектор и понатаму зафаќа помалку од 4% од вкупната актива. На пазарот во 2012 година влегоа 4 нови осигурителни брокери и 3 нови агенции. Додека бруто впишаните премии се зголемија за повеќе од 3%, нивното учество во БДП е речиси непроменето над 1,4%, споредено со 2011 година. Осигурителниот сектор останува добро капитализиран, солвентен, па дури и ја подобри својата покриеност на техничките услуги од 96% во 2011 година на 103%.

Севкупно, финансискиот сектор останува добро капитализиран и ликвиден. Сепак, кредитниот раст беше бавен и нефункционалните кредити претставуваат сè повеќе и повеќе предизвик.

3.2. Капацитет за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во Унијата

Постоење на функционална пазарна економија

Додека постојано високата невработеност укажува на сериозни тешкотии во функционирањето на пазарот на трудот, целокупната макроекономска стабилност се одржува. Квалитетот на јавното финансиско планирање и управување е влошено уште повеќе, со продуктивно инвестирање кое е под потребното. Постапките за влез на пазарот се подобрени, додека пак, реформите за излез на пазарот сè уште треба да се забрзаат. Спроведувањето на договорите останува тешко, што влијае негативно на деловното опкружување.

Расположливост на човечки и физички капитал

Преземени се понатамошни чекори кон подобрување на инфраструктурата и квалитетот во образованието на сите нивоа, како што се дополнително вработување на околу 250 наставници во основните и средни училишта во учебната 2012/2013 година, инвестиции во образовната структура; и засилен фокус на претприемачките вештини во наставните програми за средните училишта. Сепак, општата квалификација на работната сила останува ниска и совпаѓањето на вештините на матурантите со потребите на потенцијалните работодавачи останува главен предизвик. Усвоена е стратегија за реформа на стручното усовршување, а практичното искуство за време на образованието е задолжително. Постои мал напредок во спроведувањето на усвоените реформи.

Основниот капитал на државата останува низок и релативно застарен со оглед на недоволните инвестиции во минатото. Бруто инвестициите во основни средства се силни во последниот квартал од 2012 година, до 36 % од БДП, делумно заради поттик на јавните капитални трошоци, но паѓаат на 26% од БДП во првата половина на 2013 година. Јавните инвестиции останаа на над 5% од БДП во 2012 година. Истите се фокусирани на транспорт и комунална инфраструктура, со одредени инвестиции и во просторната инфраструктура во образованието. Сепак, е тешко да се процени нивното влијание на растот и вработувањето, поради недостатокот на понови одвоени податоци и детали за спроведувањето. Потрошувачката не е задоволително насочена кон изградба на општество засновано на знаење, туку се користи за помалку продуктивни намени, како разубавување на главниот град. Слабиот капацитет на спроведување продолжува да ги попречува напорите на властите за проширување и модернизација на јавниот капитал. Директните странски инвестиции, кои во минатото беа порамноправно распределени помеѓу производствениот и услужниот сектор, од неодамна се префрлени кон потрадиционалните производствени сектори. Состојбата на странските инвестиции изнесува нешто под 50% од БДП во средината на 2013 година, што е намалување од 53% за претходната година. Свкупно, постои постепен напредок во решавање на реформските потреби во образовниот систем. Основниот капитал останува скромна и јавната потрошувачка не е доволно фокусирана на активностите за зголемување на растот.

Секторска структура и структура на претпријатија

Во 2012 година, економската активност незначително се префрли од индустрискиот сектор на услужните дејности. Уделот на рударството, производството и комуналните сектори во вкупната додадена вредност опадна од 21,3% во 2011 година на нешто под 20% во 2012 година, додека уделот на финансиските и јавните, социјалните и личните услуги се зголеми од 18,9% на 19,6%. Структурата на претпријатијата остана непроменета во голема мера во 2012 година. Уделот на МСП (национална дефиниција) во вкупното вработување во приватниот сектор е благо зголемена споредено со 2011. Пристапот до финансии донекаде е олеснет со користење на кредитната линија од Европската инвестициска банка. Сепак, развојот на МСП продолжува да биде попречен со слабиот пристап до финансии. Конкуренцијата во мрежните индустрии останува ограничена со мал број постојни снабдувачи. И покрај некои подобрувања во регистрацијата на вработување, неформалниот сектор останува доста голем и претставува предизвик за креаторите на политиките, бидејќи ја намалува даночната основа и ефикасноста на економските политики. Свкупно, структурата на претпријатијата останува во голема мера непроменета, со понатамошен развој на МСП, попречен главно од тешкиот пристап до финансии. Постои ограничен напредок во справување со големиот неформален сектор.

Некаков дополнителен напредок кон диверзификацијата во производните активности со повисока додадена вредност е евидентен од страна на извозната структура, делумно како одраз на нови операции на неколку странски инвеститори. Уделот на машини и транспортна опрема во вкупниот извоз изнесуваше 9,9 % во 2012 година, што претставува зголемување за 2 процентни поени во однос на 2011 година. Сепак, облеката, хемикалиите и производите од железо и челик одговараат на речиси половина од извозот. Свкупно, во 2012 година, 70% од вкупниот извоз се однесува на 15 производи. Свкупно, некаква постепена, понатамошна диверзификација на економското производство е видлива во однос на додадената вредност и извозот.

Влијание на државата врз конкурентноста

Влијанието на Владата врз економската конкурентност останува ограничено и главно се врши преку директни субвенции и даночни ослободувања за компании, вклучувајќи ги особено странските инвеститори и преку активни програми за пазарот на трудот. Официјалните податоци укажуваат на пад на државната помош во 2012 година на околу 0,1% од БДП, од околу 0,4% во 2011 година. Известувањето за државната помош и споредливоста со стандардите на ЕУ остануваат ограничени. Правната рамка за државна помош е зајакната со донесувањето на прописи за регионална помош, хоризонталната помош и услугите од општ економски интерес. Сепак, нивното влијание е ограничено со оглед на ниската свест за известување кај давателите на државна помош. Свкупно, иако законодавството за државната помош е зајакнато, постои недостиг на транспарентност во врска со деталите за спроведување и износите, заради недостатоци во известувањето.

Економска интеграција и конвергентност со ЕУ

Вкупната трговска размена на земјата со стоки и услуги во голема мера остана непроменета во 2012 година, на околу 128 % од БДП. Трговската интеграција со ЕУ напредува дополнително: над 73% од вкупниот извоз е наменет за ЕУ во првата половина на 2013 година, во споредба со 65% претходната година. СДИ од ЕУ за скоро 80% од вкупните странски директни инвестиции, со Холандија, Австрија, Словенија и Грција како најголеми странски инвеститори, обезбедувајќи го повеќе од половина од вкупниот странски инвестициски фонд. Продуктивноста на трудот се намали за 1% во 2012 година. Ценовната конкурентност, исто така, остана непроменета: реалниот ефективен девизен курс, прилагоден во однос на индексот на потрошувачки цени, незначително се зголеми, во просек за околу 0,2 процентни поени. Развојот на плати не е погоден за подигање на приватната потрошувачка: во првиот квартал од 2013 година, реалните нето плати паѓаат во просек за 2,3% на година. Свкупно, трговската интеграција со ЕУ е во напредна фаза. Структурата на извозот продолжува да се подобрува, иако традиционалните производствени производи сè уште доминираат. Конкурентноста на цените во меѓународни рамки остана во голема мера непроменета.

4. СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМАТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

Во овој дел се разгледува способноста на Република Македонија за преземање на обврските од членството- односно *acquis*, како што е изразено преку договорите, секундарното законодавство и политиките на Унијата. Исто така се анализира административниот капацитет на Република Македонија да го спроведе *acquis*. Анализата е структурирана во согласност со листата од 33 поглавја од *acquis*. Во секој сектор, процената на Комисијата го покрива постигнатиот напредок во текот на периодот за кој се известува и се сумира свкупното ниво на подготвеност на земјата.

4.1. Поглавје 1: Слободно движење на стоки

Во областа на **општите начела**, реформите за усогласување на законодавството со членовите од 34 до 36 од Договорот за функционирањето на Европската Унија продолжуваат. До септември 2013 година, изменети се 30 од вкупно 42 наведени правни акти.

Што се однесува на **хоризонталните мерки**, во областа на *стандардизацијата* вкупно 22,552 европски стандарди и документи за стандардизација се донесени како национални стандарди до септември 2013 година во споредба со 16.500 една година порано. Институтот за стандардизација (ИСРМ) усвои 18.317 стандарди на ЕУ, т.е. над 98 % од стандардите ЦЕН/ЦЕНЕЛЕК како национални стандарди и објави два национални стандарди. Европскиот комитет за стандардизација и Европскиот комитет за електротехничка стандардизација редовно беа известувани за националните усвоени стандарди. Собранието на ИСРМ имаше 114 членови, споредено со 97 една година порано и 26 технички комитети.

Во областа на новата законска рамка за *оцена на сообразност*, десет тела

овластени за проценка на усогласеност работат во регулираната област. Министерството за економија издаде нова листа на стандарди преку чија примена производот се смета дека е безбеден за пласирање на пазарот.

Во областа на *акредитацијата*, Институтот за акредитација акредитираше вкупно 113 тела за оценување на сообразноста и поништи 11 акредитации до септември 2013 година. Институтот потпиша спогодба во октомври 2012 година за взаемно признавање на акредитациите во областа на тестирањето и калибрацијата со Меѓународната организација за акредитација на лабораториите. Институтот сè уште е потребно да создаде капацитети во новите области. Развиена е нова шема за акредитација на медицинските лаборатории според ИСО 15189:2010.

Усвоена е Национална стратегија и Акциски план за развој на Бирото за метрологија за 2013-2015 година. Бирото воведо целосно автоматизирана електронска обработка на документи за верификација на мерни инструменти и возила. Бројот на сертификати за калибрација и проверка издадени од страна на бирото и понатаму се зголемува, а лабораторијата за електрични мерења служеше како пилот лабораторија во вршењето на меѓурегионалната споредба.

Во однос на *надзорот на пазарот*, во 2012 година Државниот пазарен инспекторат изврши 338 инспекции во согласност со Законот за безбедност на производи и 98 инспекции во согласност со Законот за градежни производи, што е покачување за 15 % од 2011 година. Потоа, Инспекторатот поведе 16 управни постапки и 1 прекршочна постапка. Усвоена е Национална програма за координација и извршување на мерки за надзор на пазарот за 2013-2014 година.

Во областа на **„стариот приод“ на законодавството за производи**, донесени се правилник за методите за квантитативна анализа на двокомпонентни влакна и правилник за одобрување на биоцидите, заради усогласување на националното законодавство со соодветното *acquis*. Локалните заинтересирани страни добија обука за обврските кои произлегуваат од новиот Закон за хемикалии и Регулативата за хемикалии на ЕУ. Подготовките во областа на „стариот приод“ на законодавството за производи се напреднати.

Во областа на **„новиот и глобален приод“ на законодавството за производи**, четири локални тела се назначени за оценување на сообразноста во согласност со Законот за градежни производи. Само три национални анекси на Еврокодот се изготвени и усвоени. Подготовките во областа на „стариот приод“ на законодавството за производи се напреднати.

Во однос на **процедуралните мерки**, објавена е нова Уредба за постапката за известување на Европската комисија за донесување на техничките и нехармонизираниите прописи, технички спецификации и стандарди, во согласност со соодветните директиви на ЕУ. Со исклучок на членовите кои се однесуваат на известување од страна на Институтот за стандардизација, Уредбата се применува со пристапувањето кон ЕУ или потпишувањето на Спогодбата за оценување на сообразноста и прифаќање на индустриски производи (АСАА). Подготовките во оваа област напредуваат.

Заклучок

Одреден напредок е постигнат во областа на слободно движење на стоки. Земјата е блиску до целосно усогласување со членовите од 34 до 36 од Договорот за функционирањето на Европската Унија. Бројот на Европски стандарди усвоени како национални стандарди и понатаму се зголемува. Сепак, националните анекси на сите Еврокодони треба да се усвојат. Одредени области во рамките на хоризонталното *acquis* се уште не се усогласени. Подготовките во областа на слободното движење на стоки напредуваат.

4.2. Поглавје 2: Слобода на движење на работници

Во областа на **пристапот до пазарот на трудот**, законодавството не дозволува граѓаните на ЕУ да имаат пристап до работни места во јавната служба.

Нема никаков развој во однос на подготовката за учество во мрежата на ЕУРЕС (Европските служби за вработување). Што се однесува до **системите за координација на социјалната сигурност** постојат 19 билатерални договори за координација на системите за социјална заштита, од кои 11 се со земји-членки на ЕУ. Ратификацијата/Потпишувањето на договорите со Данска, Унгарија и Италија се очекуваат. Преговорите за релевантните договори со Косово и Албанија се во тек. Владата усвои предлог-одлука на Советот за стабилизација и асоцијација за координација на системите за социјална заштита. Во оваа област, земјата е умерено напредната.

Договорот за користење на **Европската картичка за здравствено осигурување** беше потпишан со Австрија и стапи во сила, со што бројот на договорите е осум. Подготовките во оваа област полаку напредуваат.

Заклучок

Постигнат е мал напредок во областа на слободата на движење на работници во текот на периодот за кој се известува. Подготовките во областа на слободното движење на работници сè уште се во рана фаза.

4.3. Поглавје 3: Право на основање и слобода на давање услуги

Во однос на **правото на основање**, беше формирана единствена база на податоци, создавајќи единствена база на податоци за сите лиценци и дозволи.

Што се однесува до **слободата на давање прекугранични услуги**, беше изменет Законот за адвокатура за да им се овозможат постојани, прекугранични услуги. Остануваат недостатоци во услужните сектори, вклучувајќи ја ветеринарната медицина, приватното образование, градежништвото, туризмот и регулираните професии. Подготовките во оваа област се на прав пат.

Во областа на **поштенските услуги**, нивото на усогласување и административниот капацитет е веќе многу високо. Регулаторот издаде нови општи дозволи за да се обезбедат поштенски услуги за бизниси. Остануваат недостатоци колку што е периодот за назначување на давател на универзална услуга, сметководствен систем и финансирање на нето трошоците на обврската за универзална услуга. Административниот капацитет на Агенцијата за пошти е

задоволителен.

Во областа на **заемното признавање на професионалните квалификации**, беа донесени прописи за да се формираат и управуваат евиденции и регистри за професионални квалификации за секторските професии и регулираните професии. Целосното усогласување на Законот за признавање на професионалните квалификации со *acquis-mo* останува да се постигне во однос на директивите за адвокати, комерцијални агенти и професионална употреба на токсични производи. Усогласувањето со *acquis-mo* во областа на заемното признавање на професионалните квалификации е умерено напреднато.

Заклучок

Општо земено, постигнат е мал напредок во областа на правото на основање и слобода на давање услуги. Во областа на поштенските услуги, нивото на усогласеност е напреднато. Сè уште нема целосно усогласување со *acquis-mo*, особено во однос на заемното признавање на професионалните квалификации, слободното движење на услуги и основање.

4.4. Поглавје 4: Слободно движење на капитал

Во областа на **движењето на капиталот и плаќањата**, земјата веќе ги исполнува условите од првата фаза на Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА). Натамошната либерализација е предвидена по преминувањето во втората фаза од ССА. На државјаните сè уште не им е дозволено да купуваат странски хартии од вредност или да купуваат недвижен имот во странство и отворањето странски банкарски сметки е ограничено. На граѓаните на ЕУ не им е дозволено да купуваат земјоделско земјиште. Ограничувањата остануваат на износите што нерезидентите можат да ги пренесуваат преку своите локални и девизни сметки. Подготовките во областа на движењето на капиталот и плаќањата се умерено напреднати.

Во однос на **платните системи**, Законот за платен промет беше изменет за да се регулира микроплатниот промет, доближувајќи го во согласност со Директива за платежни услуги (2007/64/EЗ). Националниот совет за платни системи донесе Стратегија за развој на платниот систем 2013-2017, кој предвидува натамошно усогласување на националното законодавство со европските и меѓународните стандарди и приближување на платните инструменти. Повеќето наплаќања за прекуграничните трансакции на електронска исплата остануваат непропорционални со тие за домашните електронски платежни трансакции. Во областа на платежните системи, земјата делумно ги исполнува своите цели.

Подготовките за **борба против перењето пари** се умерено напреднати. Меѓуинституционалната координација постепено се зајакнува во рамките на Советот за борба против перење пари и финансирање на тероризмот. Соработката со странските финансиски разузнавачки единици, истражните органи и органите за кривично гонење продолжуваат да се подобруваат. Со цел да се одговори на несоодветното ниво на известување и оперативна ефикасност, Управата за финансиско разузнавање (УФР) воведува нов известувачки и аналитички ИТ систем. Бројот на извештаи за сомнителни трансакции се зголеми за 53 % во 2012 година на 239, од 156 во 2011 година. УФР испратиле

36 известувања кои се однесуваат на перење пари и финансирање на тероризам до институциите за спроведување на законот. Сепак, имаше само две нови обвиненија и четири пресуди во 2012 година.

Заклучок

Во областа на слободното движење на капиталот, беше постигнат ограничен напредок во текот на минатата година. Подготовките се во тек и постепеното усогласување на регулаторната рамка за платните системи е во тек. Се прават подготовки за зајакнување на институционалниот капацитет за борба против перењето пари и финансирањето на тероризмот. Натамошната либерализација на движењето на капиталот и плаќањата е предвидена по преминувањето во втората фаза од ССА.

4.5. Поглавје 5: Јавни набавки

Во однос на **општите начела**, Бирото за јавни набавки продолжи да обезбедува обуки кои се задолжителни само за договорните органи. Беше воведен квалификациски систем за јавни набавки за субјекти кои работат во енергетскиот сектор. Од 14 секторски закони, 13 беа усогласени со Законот за концесии и јавно приватно партнерство (ЈПП). Соодветното одделение во Министерство за економија има ограничен капацитет за да обезбеди ефикасно спроведување на Законот за концесии и ЈПП. Беше основан Совет за ЈПП. Економските оператори и понатаму се исклучени од учество во идни тендери од 1 до 5 години поради сериозна професионална злоупотреба; листата на негативни референци сè уште не е усогласена со Случајот С-465/11 од Судот на правдата на ЕУ. Директивата на ЕУ за набавки во областа на одбраната и безбедноста сè уште не е транспонирана. Во врска со општите начела, земјата е напредната.

Во однос на **доделувањето на јавни договори**, употребата на електронскиот систем за набавки беше проширена за да се вклучат известувањата за договори за концесии и ЈПП. Министерство за економија сè уште нема формирано регистар на склучени договори. Сè уште постои загриженост во однос на транспарентноста, доверливоста и еднаквоста на е-аукциите. Во е-аукциите широко се користи критериумот „најниска цена“, што може да доведе до понизок квалитет во однос на вредноста на парите; претходното јавно отворање на понудите доведува до ризик на манипулативно однесување. Податоците за буџетските заштеди од задолжителната употреба на е-аукции покажуваат заштеди од 13%. Некои критериуми, вклучувајќи го износот, за договорите за работа според „Скопје 2014“ постојано беа изменувани. Условите за тендери допрва треба да обезбедат пошироко учество на мали и средни претпријатија во јавните набавки. Во врска со доделувањето на јавни договори, земјата е умерено напредната.

Во однос на системот за **правни лекови**, вкупниот број на случаи на Државната комисија за жалби по јавни набавки (ДКЖЈН) дополнително се намали од 690 во 2011 година на 585 во 2012 година; 96 % беа решени. Жалбите по започнатите тендери се намалија од 14 % во 2011 година на 5 % во 2012 година. ДКЖЈН ги објавува сите свои одлуки на интернет, што помогна за намалување на бројот на жалбите. ДКЖЈН постапи со 5 случаи во областа на концесиите и

ЈПП. Административниот суд одби 17 одлуки на ДКЖЈН, повеќе отколку во претходната година; судските постапки се долги. Некои економски оператори беа повлечени од листата на негативни референци по одлука на ДКЖЈН, но правото на жалба по листата, само по себе, допрва треба да се заштити со Законот за јавни набавки. Достапни се споредбени судски статистички податоци за случаите поврзани со јавните набавки и методологијата за нивно собирање е подобрена. Спроведувањето добива динамика со осудување на 13 лица во 2012 година за злоупотреба на постапките за јавни набавки или ЈПП (во 2011 година немаше пресуди); 8 судски одлуки станаа правосилни. Во ДКЖЈН и понатаму има сериозен недостаток на персонал и недоволен буџет, со голем број слободни работни места. Професионалните барања за претседател на ДКЖЈН беа намалени и усогласени со истите од првостепените судови. Целосното усогласување со изменетата Директива на ЕУ за правни лекови треба допрва да се постигне. Во врска со системот за правни лекови, земјата е напредната.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во областа на јавните набавки. Постои среднорочна стратегија за системот за јавни набавки. Законодавството за концесии и јавно приватно партнерство е речиси усогласено на секторско ниво, но неговото спроведување е одложено. Листата на негативни референци допрва треба да се усогласи со *acquis-mo*, вклучувајќи го правото на економските оператори за жалба по нивно вклучување. Административниот капацитет во областа на јавните набавки е доволен, со исклучок на концесиите и ЈПП. Општо земено, подготовките во областа на јавните набавки се напреднати.

4.6. Поглавје 6: Право на трговски друштва

Во областа на правото на трговски друштва, во мај 2013 година беше донесен нов закон за преземање на акционерски друштва, со цел транспонирање на Директива 2004/25/EЗ за понуди за преземање на акционерски друштва. Законот за трговски друштва беше изменет во мај 2013 година за да му се овозможи на Централниот регистар автоматски да ги избрише компаниите кои се подолг период неактивни. Во 2012 година, Академијата за судии и јавни обвинители обезбеди обука за 201 судија од сите судски инстанции, вклучувајќи ги и судиите кои решаваат спорови поврзани со деловни активности. Член 16 од Десеттата директива на законот за трговски друштва за прекугранично спојување сè уште не е транспониран. Општо земено, земјата напредува во оваа област.

Во поглед на **корпоративното сметководство**, завршена е законската рамка која се бараше со Законот за сметководство за регулирање на работата на сметководствените работи. Спроведувањето на законодавството во врска со Законот за вршење на сметководствени работи беше донесено и е овозможено издавање на сертификати на повеќе од 4,000 сметководители. Сметководителите беа овластени за спроведување на постапките за регистрирање на компанија.

Беше основан Институтот за овластени сметководители и беше формиран надзорен одбор.

Во однос на **ревизијата**, работата на Институтот на овластени ревизори сега се

надгледува од страна на Советот за унапредување и надзор на ревизијата. Персоналот на Институтот е зголемен со од три до четири лица, но и понатаму е недоволен за вршење на ефективна контрола на квалитетот. Општо земено, во областа на корпоративното сметководство и ревизија, земјата бележи умерен напредок. Квалификациите на овластените ревизори добиени во странство сè уште не се признати.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во областа на правото на трговски друштва. Беше основан Совет за унапредување и надзор на ревизијата како регулаторно тело, независно од Министерството за финансии. Институтот за овластени сметководители стана функционален, а бројот на вработените беше дополнително зголемен. Квалификациите на овластените ревизори добиени во странство сè уште не се признати. Општо земено, подготовките во областа на трговското право бележат умерен напредок.

4.7 Право на интелектуална сопственост

Законот за **авторски права и сродни права** не е усогласен со Договорот на Светската организација за интелектуална сопственост (СОИС) за изведби и фонограми. Исклучувањето на фонограмските права и неколку спорови ја попречија работата на двете лиценцирани здруженија за управување со колективните права. Раководителот на секторот за авторски права и сродни права во Министерство за култура беше разрешен, со што се намали капацитетот на одделението, соработката меѓу одделението и соодветните институции и понатаму е ограничена.

Во областа на **правата од индустриска сопственост**, системот за управување со електронски документи на СОИС беше прилагоден за Државниот завод за индустриска сопственост и поврзан со автоматски судски информатички систем за управување со судски предмети кој се применува во сите судови. Во 2012 година, Академијата за судии и јавни обвинители обучи 218 членови на судството за заштита на правата од интелектуална сопственост (ПИС). Во областа на правата од индустриска сопственост, земјата е на прав пат.

Во однос на **спроведувањето**, беше донесена методологија за собирање на податоци; подобрените статистички податоци за спроведување на ПИС ќе бидат достапни од 2013 година па натаму. Законот за царински мерки за заштита на ПИС беше изменет во мај 2013 година за да се воведат казни за фалсификуван рецидивизам и да се овозможи користење на запленета фалсификувана облека при надоместување на штета или како пакети за социјална помош. Беше донесен прирачник за корисници за платформата на Светската царинска организација за повреди на ПИС, со што се овозможува препознавање на оригиналноста на производите. Координативното тело за интелектуална сопственост презеде 25 координативни акции во 2012 година, два пати повеќе отколку во 2011 година; соработката со Агенцијата за управување со одземен имот продолжува. Во 2012 година, вкупно 126 судски постапки беа донесени за прекршувања на ПИС. Судот изрече околу 15 затворски казни и неколку казни за кривични дела на поединци. Фалсификуваните прехранбени производи, козметика, производи за хигиена, лекови, играчки, техничка и електронска опрема сè широко

распространети и свесноста за нивната опасност по здравјето и безбедноста е ограничена. Лабораториските резултати кои потврдуваат дека лековите се фалсификувани не се дозволени како судски докази, што го попречува гонењето на фалсификаторите. Системот на спроведување на ПИС и понатаму е повеќе комплексен отколку ефикасен. Фалсификувањето не се смета за организиран криминал и напорите за негово спречување се недоволни. Соработката како на национално, така и на меѓународно ниво допрва треба да се подобри. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на правото од интелектуална сопственост. Воспоставена е евиденција на истраги, кривично гонење и испитувања за повреди на ПИС. Постојат недостатоци во постапката за гонење на фалсификатори, со лабораториски резултати за фалсификувани лекови кои се исклучени како судски докази. Не постои правна основа за колективно управување со фонограмски права. Свеста за ПИС меѓу институциите и јавноста останува ниска. Општо земено, подготовките во областа на ПИС се умерено напреднати.

4.8. Поглавје 8: Политика на конкуренција

Во областа на **антитруст и спојувања**, евиденција за извршување на Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК) е малку влошено. КЗК донесе две одлуки за забранети договори, една за злоупотреба на доминантна позиција и 20 за концентрации. КЗК помогна за изготвување на нацрт секундарното законодавство во секторите за радиодифузија и енергетика, како и на Националната стратегија за развој на систем за јавни набавки. Вработените во КЗК учествуваа во разни работилници и обуки, со што ги зајакнаа веќе добрите основни вештини, но би имале корист од понапредна обука. Сепак, вработените што работат со антитруст и спојувања не се ефикасно искористени. Оперативниот буџет на КЗК и понатаму е ограничен. Ефективното спроведување на мерките за попустливост предвидени во Законот за заштита на конкуренцијата останува ограничено поради конфликтните одредби во кривичниот законик. Извршувањето на одлуките на КЗК за прекршочните постапки е оневозможено со можноста за жалба, сè до конечната одлука на Управниот суд. Бројот на одлуки донесени од страна на Управниот суд се зголеми од шест во 2012 година на седум до септември 2013 година. Судиите на Управниот суд добија дополнителна обука за антитруст и спојувања. Подготовките во областа на антитруст, вклучувајќи ги спојувањата, се во напредна фаза.

Правната рамка во областа на **државната помош** е подобрена со донесувањето на указите за регионална помош, хоризонтална помош и услуги од општ економски интерес. КЗК донесе пет одлуки за компатибилноста на државната помош до септември 2013 година, што е намалување во споредба со 11 во 2012 година. Административниот капацитет во областа на државната помош е зајакнат преку ИПА твининг програмата за помош за контрола на државната помош, вклучувајќи специјализирана обука, работилници и научни посети за вработените на КЗК. Бројот на вработени за справување со државната помош е соодветен. Во областа на државна помош, земјата е на добар пат.

Заклучок

Во областа на политиката на конкуренција постигнат е добар напредок. Законодавната рамка е во функција и евиденцијата за извршување и понатаму се подобрува. Буџетските ресурси на КЗК и понатаму се ограничени. Бројот на вработени е соодветен, но треба да се користи поефикасно. Подготовките во оваа област напредуваат.

4.9. Поглавје 9: Финансиски услуги

Во областа на **банките и финансиските конгломерати**, Законот за банкарство беше изменет, со цел да се усогласи со Директивата бр. 2006/48/ЕЗ за основање и следење на работата на кредитните институции и со три столба на Базел II. Штедилниците треба да се реструктурираат со затворање, трансформирање во финансиски компании или да продолжат да работат како штедилници, но под исти услови како и банките. Централната банка понатаму ги надгради прописите за управување со кредитен ризик и воведе процес на проценка на адекватност на капиталот. Воведе постапка за одредување на индексот за стабилност на банкарството и разви методологија за препознавање на системски важните банки. Банката исто така одредува посебен тим за одлучување по жалби на потрошувачите, но нејзиниот административен капацитет (тројца вработени) треба да се зајакне; заштитата на потрошувачите останува предизвик. Подготовките во областите на банки и финансиски конгломерати се на прав пат.

Во областите на **осигурување и професионални пензии**, подготовките за спроведување на Директивата за солвентност II (2009/138/ЕЗ) се во тек. Капацитетот на Агенцијата за супервизија на осигурувањето и нејзината соработка со органите за надзор на осигурителните компании кои немаат локални филијали се соодветни. Маргините на капитал и солвентност се уште се над потребните нивоа и гарантниот фонд за несолвентност на осигурителот е доволен. Министерството за внатрешни работи го проценува бројот на неосигурени возила на 10 %, но нема на располагање цврсти податоци. Отпочнати се иницијативи за подобрување на евиденцијата за извршување во борбата против прекршоци извршени од страна на неосигурените возачи, но потребни се засилени напори за справување со неосигуреното возење. Законот за задолжително осигурување на патнички возила се уште му дава право на Министерството за финансии да одреди премии за осигурување на моторни возила, што претставува бариера за конкуренцијата меѓу осигурителните компании и не е во согласност со *acquis* на ЕУ.

Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС) спроведува и извршува надзор на ризик. Ограничувањето на 50 % за инвестирање во странски хартии од вредност останува, што е спротивно на *acquis* на ЕУ. Парламентот именувааше ново раководство и МАПАС се пресели во нови простории. Целокупниот капацитет за извршување и влијанието на институциите на кои врши надзор се подобруваат. Во областа на осигурување и професионални пензии, земјата има умерен напредок.

Во однос на **финансиската пазарна инфраструктура**, усогласеноста со Директивата за финансиски колатерал (2003/47/ЕЗ) е делумна и усогласувањето со Директивата за конечно порамнување (98/26/ЕЗ) не е отпочнато.

Во областа на **пазарите на хартии од вредност и инвестициски услуги**, Законот за хартии од вредност беше изменет за да се подобри заштитата на помалите акционери и да се зголеми тргувањето на берза. Структурата на раководството на Комисијата за хартии од вредност се промени и собранието назначи нови членови. Подготовките во областа на пазарите на хартии од вредност и инвестициски услуги имаат добар напредок.

Заклучок

Општо земено, има напредок во финансиските услуги. Законите за банките и хартиите од вредност се изменети. МАПАС ги подобри капацитетот и влијанието на институциите над кои врши надзор. Мерките преземени за борба против неосигуреното возење треба понатаму да се извршуваат. Усогласувањето со клучните делови на *acquis* на инфраструктурата на финансискиот пазар се уште не е достигната. Во областа на финансиските услуги, усогласеноста со *acquis* има умерен напредок.

4.10. Поглавје 10: Информатичко општество и медиуми

Во областа на **електронските комуникации и информатичките и комуникациските технологии (ИКТ)**, Агенцијата за електронски комуникации, како регулатор, вовеле ориентациони цени за наплата за пристап до големопродажни услуги на пазарот на електронски комуникации. Со тоа таа го зајакна својата систем за поплаки за заштита на правата на потрошувачите и продолжи со вториот круг на анализа на пазарот. Користењето на Агенцијата на вишокот на средства за други намени освен за развој на електронските комуникации продолжи да биде предмет на интерес, поткопувајќи го својот кредибилитет. Правилникот за начинот на пресметка на годишниот надоместок за користење на радиофреквенциите беше изменет за да се намалат годишните давачки за дигитална дивиденда во опсегот 790-862 MHz. Агенцијата, исто така, најави 20 % намалување на давачките за фреквенција за други групи од 2015 година. Беа дадени дозволи за користење на радиофреквенциски опсези 790-862 MHz и 1710-1880 MHz за обезбедување на јавни мобилни комуникациски мрежи и услуги од четвртата генерација мрежи. Воведувањето на телефонскиот број 112 за итни случаи беше одложено. Капацитетот на Министерството за информатичко општество и администрација во областа на електронските комуникации и информатичкото општество допрва треба да се зајакне. Фиксната широкопојасна пенетрација достигна 14,4 % од населението во согласност со последните расположливи податоци, во споредба со просекот на ЕУ од 28, 2 %. Во областа на **услугите на информатичкото општество**, беа покренати иницијативи за да се олесни и да се зајакне користењето на онлајн канали од страна на компаниите, особено во однос на малите и средни претпријатија. Беа започнати подготовките за либерализација на интернет пазарот за име на доменот, со воведувањето на систем од повеќе регистратори. Започна процесот за формирање на национално тело за справување со компјутерски инциденти. Остануваат пречките за интернет трговија.

Што се однесува до **аудиовизуелната политика**, нацрт-законите за медиуми и за аудиовизуелни медиумски услуги вклучуваат одредби за усогласување на националното законодавство со Директивата за аудиовизуелни медиумски услуги. Нацрт-закони беа објавени на интернет, беа достапни за коментари и беа

консултирани релевантните меѓународни организации. Голем број на заинтересирани страни се загрижени во однос на предложените закони бидејќи тие би можеле да се користат за да се ограничи слободата на медиумите. Советот за радиодифузија донесе насоки за унапредување на медиумскиот плурализам, за извршување на санкции, како и за фер конкуренција во медиумскиот сектор. Советот го подобри својот капацитет за следење на содржината и надзор на сопственоста на медиумите и концентрација; таквите напори треба да продолжат. Останува загриженоста во однос на нејзината независност. Јавниот радиодифузен сервис ја подобри својата понуда во однос на содржината, но обезбедувањето на плуралистичка и избалансирана новинска покриеност сè уште не е вградено во своите политики и практики, како што се гледа во недостатокот на избалансираната покриеност за време на кампањата за локалните избори 2013 година. Беше избран дигитален мултиплекс (DVB-T) оператор и започна дигитален пренос на националната телевизија и регионалните комерцијални телевизии на 1 јуни 2013 година.

Заклучок

Постигнат е напредок во оваа област, спроведувајќи го националното законодавство во областа на електронските комуникации и аудиовизуелната политика и подготвувајќи го новото законодавство за усогласување со законодавството на *acquis-mo* на ЕУ. Усогласувањето со *acquis-mo* во областа на електронските комуникации и понатаму останува приоритет. Општо земено, подготовките во оваа област се во тек.

4.11. Поглавје 11: Земјоделство и рурален развој

Подготовките во областа на хоризонталните прашања се напреднати. Во однос на формирање на интегриран административен и контролен систем (ИАКС), системот за идентификација на земјишни парцели (СИЗП) е функционален. Регистрацијата на земјишните парцели продолжува и сега го опфаќа поголемиот дел од пријавените стопанства. Иако е подобрен интерконекцискиот капацитет, целосна компатибилност помеѓу регистрите на податоци сè уште не е постигната. Институционалниот капацитет за управување и одржување на функционален ИАКС е недоволен.

Беше усвоена националната програма за поддршка на земјоделството и руралниот развој за периодот од 2013 до 2017 година. Распределбата на финансиската поддршка за 2013 година за земјоделството и понатаму се зголемуваше. Исплатите на директна помош изнесуваат повеќе од три четвртини од буџетот, вклучувајќи исплати за земјоделска површина и исплати по глава на добиток, исплати на премии и субвенции за стратешки значајни производи и исплати врз нестокова основа. Имаше значителен пораст во распределбата на мерките за рурален развој, за кои подготовките се во тек.

Беа донесени акти за спроведување во однос на политиката за земјоделство и рурален развој и квалитетот на земјоделските производи. И покрај дополнителното кадровско екипирање, институционалниот капацитет останува значаен проблем. Преземени се чекори за подобрување на капацитетот на Агенцијата за финансиска поддршка на земјоделството и руралниот развој, одговорна за националните програми и мерки за поддршка во рамки на

Инструментот за претпристапна помош за рурален развој (ИПАРД). Кадровското екипирање и опремата сè уште се недоволни.

Во однос на одржливиот информациски систем во земјоделството и мрежата за сметководствени податоци на фарми, квалитетот на податоците и веродостојноста постојано се подобруваат. Во однос на заедничката организација на пазарот, беше усвоена стратегија за подобрување и следење на квалитетот на млекото (2012-2020 година), како и актите за спроведување за житарки и ориз. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Во областа на руралниот развој беа донесени акти за спроведување за локални акциски групи, за локални стратегии за развој на рурални области и за вкрстена усогласеност, како и Законот за земјоделски задруги. Институционалниот капацитет на ИПАРД Управниот орган во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство беше зајакнат. Спроведувањето на ИПАРД-програмата во рамки на V компонента продолжува. Напредокот во подготовките за спроведувањето на други ИПАРД-мерки (техничка помош и рурална инфраструктура) е ограничен и треба да се интензивираат напорите. Апсорпцискиот капацитет за V компонента останува важен проблем. Неискористените 7,39 милиони евра се повлечени од распределбите од ИПАРД-програмата за 2009 година.

Во однос на политиката на квалитет, беа воведени акти за спроведување за ставање на етикети за потекло, географска ознака и ознака за традиционална посебност на производите. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Во однос на органското земјоделство беа усвоени националната стратегија за органско производство и акциски план за 2013-2020 година. Органските производители примаат дополнителна исплата во вредност од дополнително една третина од конвенционалното производство. И покрај исплатите, капацитетот на органското производство опаѓа. Административниот капацитет останува недоволен. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на земјоделството и руралниот развој. Интегрираниот административен и контролен систем додатно е унапреден. Апсорпцискиот капацитет за спроведување на ИПАРД останува проблем и мора да се подобри. Административниот капацитет на секторот треба да се зајакне. Свкупно, подготовките остануваат умерено напреднати.

4.12. Поглавје 12: Безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарна политика

Во однос на **општата безбедност на храната**, беа усвоени нова стратегија за безбедност на храна (2013-2015 година), план за внатрешна ревизија (2012-2016 година) и план за општо управување со кризи од страна на Агенцијата за храна и ветеринарство. Владата основа Национален совет за безбедност на храна и добиточна храна за извршување на советодавна функција. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Во областа на **ветеринарната политика**, Агенцијата продолжува да обезбедува редовно ажурирање на системите за контрола на увоз и условите за увоз на живи животни и производи од животинско потекло. Системот за намалена фреквенција на проверки на пратки на граничните инспекциски места допрва треба да се спроведе. Системот за идентификација и регистрација на свињи сè уште не е воспоставен. Идентификацијата на животни, регистрацијата и контролата на движење не се секогаш спроведени правилно и не даваат веродостојни податоци. Издадени се правилници за идентификација и регистрација на копитари и домашни миленици.

Во однос на мерките за контрола на болести кај животни, Агенцијата продолжува да ја спроведува програмата за орална вакцинација на лисици против беснило и издаде правилник за искоренување. АХВ исто така продолжува со масовна вакцинација на домашни свињи против класична чума кај свињите и ќе го зголеми следењето на популацијата на диви свињи од 2013 година. Квалитетот на лабораторијата за беснило е подобрен, дозволувајќи и на Комисијата да одобри вршење на тестови на крв за беснило. Донесени беа подзаконски акти за зоотехнички прашања и трговија со семе, јајце-клетки и ембриони. Значителното одложување на исплатите на овластени приватни ветеринарни станици останува проблем за спроведување на програмата за здравјето на животните. Во областа на ветеринарна политика, подготовките се напреднати.

Во однос на **ставањето на пазар на храна, храна за животни и животински нус-производи**, издаден е правилник за контрола на трихинела во месо, со цел усогласување со релевантното ЕУ законодавство. Беше усвоена стратегијата за подобрување и следење на квалитетот на млекото (2013-2020 година). Комисијата одобри лабораторијата за беснило да врши серолошки тестови на крв за беснило признавајќи го нејзиниот подобрен квалитет.

Утврдувањето на соодветни локации за одлагање или обработка останува најголема пречка при управувањето со животински нус-производи.

Во областа на **правилата за безбедност на храна** беа донесени подзаконските акти со цел усогласување со *acquis*, за безбедност на брзозамрзнати прехранбени производи, материјали за пакување на храна, природни минерални води и растителни масла и масти.

Годишната програма за следење на безбедност на храна е во сила. Класификацијата базирана на ризик на прехранбени претпријатија кои се занимаваат со храна од неживотинско потекло и планирање на инспекција е поставена. Капацитетот на инспекторатот за храна останува недоволен во однос на човечки ресурси. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Во однос на **одредени правила за добиточна храна**, некои подзаконски акти и насоки и прирачници за службени контроли се усвоени. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Во областа на **фитосанитарната политика** беа донесени некои подзаконски акти за здравје на растенија и за квалитет на семе и пропаганден материјал, но не е преземена акција за спроведување на меѓународните стандарди, особено за

надзор, сертификати за извоз и одредување на статус на штетници. Контролата на маркетинг-местата на производи од растително производство продолжува по случаен избор само. Координацијата помеѓу надлежните органи не е подобрена. Административниот капацитет на Фитосанитарниот директорат останува слаб.

Државната фитосанитарна лабораторија останува недоволно искористена поради нејзината недефинирана улога во системот за следење на безбедност на храна и недостаток на примероци добиени на редовна основа. Подготовките во оваа област не се многу напреднати.

Во однос на **генетски модифицираните организми (ГМО)**, дополнителни подзаконски акти беа донесени.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во областа на безбедноста на храната и ветеринарната политика, особено во однос на спроведувањето на напорите на Агенцијата за храна и ветеринарство и воведувањето на систем базиран на ризик за службени контроли. Подготовките во областа на безбедноста на храната и ветеринарната политика се на добар пат. Подготовките во фитосанитарната област се во рана фаза.

4.13. Поглавје 13: Рибарство

Барањата на ЕУ за **управувањето со ресурсите и флотата како и инспекцијата и контролата** не се применуваат на риболовот во копнените води, освен за контрола на пласман и следливост на производи од риба.

Административниот капацитет на Одделението за риболов и аквакултури во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство и на соодветното одделение од Државниот инспекторат за земјоделство останува недоволен. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Во однос на **структурните активности** за мал комерцијален риболов и риболов во копнени води, земјата нема функционална програма за риболов да ѝ служи како основа за структурни мерки.

Во областа на **пазарна политика**, базите на податоци и регистрите во однос на производство на и трговија со свежа риба и репродуктивен материјал од риба редовно се ажурираат.

Во однос на **државна помош**, распределбата на финансиска поддршка за 2013 година за рибарство и аквакултури е зголемена за една петтина (до 1,46 милиони евра).

Не постојат формални **меѓународни спогодби**. Владата активно бара неформални работни спогодби со Албанија и Грција во однос на управувањето со ресурси во Охридско, Преспанско и Дојранско Езеро.

Заклучок

Постигнат е ограничен напредок во областа на рибарство. Административниот

капацитет останува недоволен. Голем дел од *acquis* за рибарство не е релевантен со оглед на тоа што земјата не излегува на море.

4.14. Поглавје 14: Транспортна политика

Што се однесува до **патниот сообраќај**, Законот за јавни патишта беше изменет и беше основано ново јавно претпријатие за државни патишта кое ја замени Агенцијата за државни патишта. Продолжи дополнителното усогласување на законодавството за спроведување со *acquis-mo* за дигитални тахографи и беше направен напредок во областа на транспортот на опасни стоки. Бројот на несреќи на патиштата со смртни последици опадна. Административниот и оперативниот капацитет на јавниот сообраќаен инспекторат сè уште треба да се зголеми. И понатаму е потребно усогласување со *acquis-mo* во однос на безбедноста на патиштата. Подготовките во секторот на патниот сообраќај се напреднати.

Што се однесува до **железничкиот транспорт**, донесени беа два правилници за инфраструктурата на железничкиот сообраќај за дополнително усогласување со *acquis-mo*. Високите давачки за користење на пругите и затворање на пазарот и понатаму го ограничуваат приходот на управителот на инфраструктурата без да се имаат видливи ефекти врз државниот оператор или секторот за транспорт како што се надеваше владата. Железничкиот пазар останува затворен за лиценцираните оператори од ЕУ сè до пристапувањето. Инспекциите од органот за безбедност беа зајакнати, но неговиот административен капацитет сè уште треба да се зајакне. И понатаму се долги постапките за издавање на потврда за безбедност. Транспортна компанија од ЕУ доби лиценца за основање на центар за обуки за машиновозачи. Формирањето на ново тело за истражување на несреќи во рамките на Генералниот секретаријат на Владата сè уште не е завршено. Потребно е дополнително усогласување со *acquis-mo* за железници бидејќи железничкиот пазар останува затворен за конкуренција.

Во областа на **внатрешниот воден сообраќај**, изменет беше Законот за навигација на внатрешни води, со што дополнително се регулира признавањето на издавањето на потврди и транспорт на стоки во внатрешните водни патишта. Беа изготвен план за безбедносни инспекции и во тек е процес на издавање на лиценци. Подготовките во оваа област се напреднати.

Во областа на **комбинираниот транспорт** продолжи изработката на стратешка студија за мултимодални јазли.

Што се однесува до **воздушниот сообраќај**, беше изменет Законот за воздухопловство и донесени се два правилници за дополнително усогласување со *acquis-mo* за воздухопловство. Сè уште не е завршено спроведувањето на првата фаза од Европската заедничка воздухопловна област (ЕЗВО). Иако постигнат е одреден напредок во областа на безбедносното и социјалното законодавство, како и во однос на прашањата од областа на пристапот до пазарот, и понатаму е потребно дополнително усогласување со условите од ЕЗВО во оваа област. Загрижува одредбата која предвидува шема за финансиски стимулации за авиокомпаниите и во моментот се испитува од страна на службите на Комисијата. Капацитетот на давателите на услуги за воздушна навигација треба да се зајакне. Формиран е комитет за истражување на авионски

несреќи и сериозни инциденти, но истиот сè уште не е целосно функционален. Нема напредок во отстранувањето на наодите во корективниот акциски план на Европската агенција за авионска безбедност (ЕААБ), особено во областа на пловидбеноста.

Националните органи имаат намера да учествуваат во програмата Галилео за **сателитска навигација**.

Заклучок

Има мал нов напредок во областа на транспортната политика. Потребно е дополнително усогласување на законодавството за безбедност на патиштата и железницата со *acquis-mo*. Железничкиот пазар и понатаму останува затворен. Административниот капацитет на Органот за безбедност на железницата и понатаму треба да се зајакне. Треба да се формира Комитет за истражување на несреќи во железничкиот сообраќај. Свкупно, подготовките во областа на транспортната политика се умерено напреднати.

4.15. Поглавје 15: Енергија

Што се однесува до **сигурноста на снабдувањето**, во мај беше донесена Програмата за имплементација на националната стратегија за развој на енергетиката 2013-2014 година. Беше доставена втора изјава за сигурноста на снабдувањето до Секретаријатот на Енергетската заедница. До септември 2013 година, задолжителните нафтени резерви застапаа на 56 дена просечна потрошувачка. Беа обезбедени средства за реконструкција на најголемата термоелектрана во земјата. Беше преполовен буџетот за субвенции за енергетски трошоци за најзагрозените домаќинства. Во септември, беше ратификуван договор со Руската Федерација за делница од гасоводот Јужен поток кој предизвикува загриженост во врска со неговата компатибилност со обврските на Енергетската заедница. Во областа на сигурноста на снабдувањето, земјата напредува.

Во областа на **внатрешниот пазар на енергија**, беше донесен Енергетскиот биланс 2013-2017 година, проценувајќи ја просечната годишна стапка на раст на финалната потрошувачка на околу 3,3 %. Домашното производство на електрична енергија останува недоволно за покривање на локалната побарувачка и увозот на електрична енергија се зголемува со просечна годишна стапка од 3,8 %.

Беа донесени или изменети група на акти за спроведување според Законот за енергетика, во врска со набавката на електрична енергија за покривање на загубите во мрежата. Беа донесени измени на правилници за регулиран максимален приход, тарифни системи и цени за електрична енергија, правилата за снабдување со електрична енергија, тарифите и цените за снабдување со електрична енергија и природен гас од снабдувач во краен случај, како и нови тарифи за транспорт, управување и дистрибуција на природен гас. Останува да се донесат неколку подзаконски акти за електричната и гасната мрежа. Според Законот за енергетика и пазарните правила, сите потрошувачи на електрична енергија и природен гас, освен малите претпријатија и домаќинства, стануваат квалификувани потрошувачи и започнаа да купуваат електрична енергија на

отворен пазар почнувајќи од јануари 2013 година. Меѓутоа, отворањето на пазарот на електрична енергија за средни претпријатија беше одложено до јануари 2014 поради владината загриженост околу влијанието на потрошувачките цени. Корисниците приклучени на дистрибутивната мрежа немаат пристап до конкурентниот пазар. Беше намалена просечната регулирана цена на електрична енергија за тарифни потрошувачи за 4,48 %.

Во секторот за гас, спорот во врска со сопственоста на мрежата за пренос на гас останува нерешен, на штета на развојот на секторот. Развојот на дистрибутивната мрежа за гас е во тек. Отворањето на пазарот и понатаму останува ограничен, од четирите квалификувани потрошувачи еден го промени снабдувачот. Во јануари 2013 година, беа донесени правилниците за тарифи на продажни цени и продажба на гас за снабдувач во краен случај. Беше зголемен основачкиот капитал на операторот на системот за пренос на гас во сопственост на државата. Беше продаден на странски инвеститор производителот и снабдувачот на централно греење во Скопје. Беше издаден нов правилник за цени за системи за централно греење од страна на Регулаторната комисија за енергетика (РКЕ), заедно со една од организациската структура на Комисијата, по зголемувањето на персоналот. Капацитетот на секторот за енергетика на Министерството за економија треба да се зајакне. Во областа на внатрешниот пазар на енергија, земјата е умерено напредната.

Во областа на **енергетската ефикасност**, Законот за енергетика беше изменет во јуни 2013 година за да се усогласи со *acquis-mo* во областа на енергетската ефикасност на зградите и на енергетски контроли. Во 2013 година, беа донесени Правилници за енергетска ефикасност на згради и на енергетски контроли. Во август 2013 година, беше донесен правилник во кој се транспонира рамковната Директива за енергетско означување. Министерството за економија и државното претпријатие за дистрибуција воспоставија платформа за енергетска ефикасност за едуцирање на јавноста за начините за заштеда на енергија. Во областа на енергетската ефикасност, земјата напредува.

Што се однесува до **обновливите извори на енергија**, беше донесена нова повластена тарифа за електричната енергија произведена од биомаса и се изготви национален акционен план за обновливи извори на енергија. Се подготвува физибилити студија за употребата на ветерниот потенцијал на пет локации. Бројот на концесиите за вода за изградба на мали хидроцентрали се зголеми на 70, но нема тендери за нови концесионери. Владата продолжува да ја спроведува програмата за субвенции за домаќинствата за инсталирање на соларни колектори. Потенцијалот на обновливите извори на енергија во земјата останува недоволно искористен и сложените административни процедури и регулираните цени за електрична енергија сè уште го ограничуваат интензивното инвестирање во оваа област. Потребни се постојани напори со цел да се исполни обврската од Енергетската заедница за целосно спроведување на директивата за обновливи извори на енергија до почетокот на 2014 година.

Во областа на **нуклеарната безбедност и заштита од радијација**, административниот капацитет на Дирекцијата за радијациона сигурност сè уште е недоволен да ги извршува правилно своите законски обврски и нејзината финансиска независност не е зајакната. Бидејќи земјата нема поставено лиценциран објект за складирање на радиоактивен отпад, таа беше исклучена од

регионалната програма за управување на радиоактивни извори финансирана од ЕУ.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на енергетиката, особено во однос на енергетската ефикасност и регулаторната рамка за пазарот на електричната енергија и пазарот на природен гас. Беше сопрен напредокот во однос на ефикасното функционирање на пазарот на енергија со одложувањето на понатамошното отворање на пазарот. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

4.16. Поглавје 16: Оданочување

Во однос на **индиректното оданочување**, Законот за данок на додадена вредност (ДДВ) беше изменет во декември 2012 година, но некои од намалените стапки на ДДВ (5%) направени трајни преку оваа ревизија – на пример, за увоз на персонални компјутери, РС компоненти, софтвер и термални сончеви системи - не се во согласност со *acquis*. Законот за акцизи беше изменет: со измените се зголемува акцизата на алкохолни пијалаци, додека зголемувањето за цигари и тутун, постепено ќе се применува за период од десет години. Сепак, некои стапки за акциза остануваат пониски од минимумот баран со *acquis*.

Во областа на **директното оданочување**, Законот за персоналниот данок на доход беше изменет, одложувајќи ја примената на оданочување на капитални добивки од продажба на хартии од вредност до 2016 година и одложувајќи ја примената на оданочување на каматата на депозитите до пристапувањето. Допрва треба да се работи на усогласување со релевантните директиви (Директивата за матични компании и подружници, Директивата за спојувања и Директивата за камата и приходи од авторски права). Законот за технолошко индустриски развојни зони треба да се усогласи со Кодексот на однесување на ЕУ за деловно оданочување.

Во однос на **административната соработка и заемна помош**, се засили електронската размена на податоци помеѓу Управата за јавни приходи и финансиската полиција. Беше ратификуван Договорот за двојно оданочување со Луксембург, со што бројот на договори склучени со земјите-членки на ЕУ е доведен до 24. Овие договори не опфаќаат поврат на долгови, ниту автоматска размена на информации.

На полето на **оперативен капацитет и компјутеризација**, доброволната усогласеност и присилната наплата се подобрија и електронските услуги беа проширени. Задолжителната регистрација на готовински плаќања беше дополнително проширена. Електронското пријавување на ДДВ и данок на добивка беше направено задолжително. Додека спроведувањето на поврат на ДДВ се подобри, значителни напори се потребни за да се намалат одложувањата и да се создаде добро следење на евиденција на усогласеноста со законските рокови. Формирана е форензичка лабораторија за спречување на високоризични даночни измами, но сè уште не е во функција. Акцискиот план за намалување на сивата економија беше ажуриран. Сепак, борбата против затајувањето данок и сивата економија останува предизвик. Особено треба да се

подобрат оперативниот капацитет и ИТ инфраструктурата.

Заклучок

Севкупно, постигнат е одреден напредок во текот на периодот за кој се известува. Потребни се натамошни напори за усогласување на законодавството за директни и индиректни даноци со *acquis* и за да се постигне и одржува добра евиденција за спроведување на поврат на ДДВ во рамки на законските рокови. Борбата против даночна измама и даночно затајување, како и напорите за спречување на сивата економија, треба дополнително да се засилат. Во целина, подготовките во областа на оданочувањето се умерено напреднати.

4.17. Поглавје 17: Економска и монетарна политика

Во областа на **монетарната политика**, централната банка го подобри својот капацитет особено во управувањето со девизните резерви и дополнително ги разви нестандартните мерки на монетарната политика. Беше идентификуван сеопфатен збир на цели за натамошен напредок кон усогласување со барањата на Европскиот систем на централни банки.

Во областа на **економската политика**, Претпристапната економска програма (ПЕП) за 2013-2015 година, беше навремено доставена, со подетални информации за макроекономска и фискалната рамка. Нејзината корисност е значително ограничена со нискиот квалитет на прогнозирање, неусогласеноста со стандардите на (Европски систем на сметки) ЕСА 95 и недостатокот на фискално известување. Конзистентноста и транспарентноста во областа на фискалната политика се влошија. Капацитетот за формулација и имплементација на стратешката политика останува несоодветен на сите нивоа на администрацијата. Приоритетите на економската и фискалната политика не се усогласени со специфичните предизвици за структурни реформи. Иако Законот за буџет беше изменет за да се зголеми конзистентноста на стратешкото планирање и буџетирање, сè уште недостасува среднорочна буџетска рамка. Фискалната стратегија 2014-2016 не беше донесена како што се бара со закон и не беше донесен јавниот инвестициски план. Институционалниот капацитет се разликува во голема мера меѓу централното и локалното ниво.

Заклучок

Севкупно, беше направен само ограничен напредок во текот на периодот за кој се известува. Институционалниот капацитет за економска политика останува недоволен и квалитетот на ПЕП сè уште треба да се зајакнува. Треба да се подобри фискалната дисциплина и одржливоста на јавната потрошувачка. Во целина, подготовките во областа на економската и монетарната политика се напреднати.

4.18. Поглавје 18: Статистика

Во областа на **статистичката инфраструктура**, Законот за државната статистика беше изменет со цел зајакнување на улогата на Државниот завод за статистика како главен координатор на официјалната статистика, подобрување на спроведувањето на истражувања и зајакнување на квантитетот и квалитетот

на податоците обезбедени од страна на администрацијата. Беше донесен Стратешкиот план на Заводот (2013-2015 година). Новата програма за статистички истражувања за периодот 2013-2017 година предвидува подобрување на имплементацијата и усогласувањето на истражувањата низ националниот статистички систем. Состојбата со ресурсите на ДЗС останува проблем. Општо земено, подготовките во оваа област се напреднати.

Во однос на **класификациите и регистрите**, групи на деловни субјекти беа внесени во деловниот регистар. Постапките за ажурирање на регистарот на земјоделски стопанства беа подобрени. Се применува новата Меѓународна класификација на образованието (ISCED 2011). Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Во однос на **секторската статистика**, во областа на националните сметки, беше направен натамошен напредок во интеграцијата на секторските сметки и објавувањето на кварталните податоци за БДП. Податоци за БДП поделени по сметка на регион и сектор, беа објавени според НАЦЕ Рев. 2. Потребни се дополнителни напори за да се постигне целосно усогласување со стандардите ЕСА 95. Беше спроведено второто истражување на структурата на фармите и беше подобрен планот на Анкетата за работна сила. Беше постигнат натамошен напредок во деловната, земјоделската статистика и статистиката на животната средина. Централната банка го подобри изготвувањето на финансиските сметки, како и усогласувањето на статистиката за капитални инвестиции и статистиката на финансискиот сектор со меѓународните стандарди. Бројот на податоци кои се пренесуваат до ЕУРОСТАТ продолжи да се зголемува. За првпат беа испратени податоците за кварталниот платен биланс, годишната меѓународна трговија на услуги, Анкетата за структура на заработувачката и Анкетата за слободни работни места. Се разгледува употребата на административни регистри за да се добијат податоци за населението.

Заклучок

Имаше добар напредок во неколку области, особено во статистичката инфраструктура и секторската статистика. Потребни се поголеми напори за да се забрза усогласувањето со *acquis* и за да се подобри квалитетот и достапноста на податоците, особено податоците за населението. Подготовките во областа на статистиката се напреднати.

4.19. Поглавје 19: Социјална политика и вработување

Во однос на **трудовото право**, за да се подобрат податоците за работната сила беа направени измени на Законот за работни односи и Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност. Беа ратификувани три технички конвенции на МОТ во областите на колективното договарање, работните односи и трудовата администрација. Ефикасното спроведување на трудовото право е бавно и соработката помеѓу соодветните институции не е подобрена. Усогласувањето со *acquis-mo* во оваа област и понатаму е во рана фаза.

Законот за **безбедноста и здравјето при работа** беше изменет за да се регулираат трошоците на работодавачите за услуги обезбедени од овластени експерти за безбедност и здравје при работа. Беа донесени правилници за

дополнително да се усогласи законодавството со *acqui*. Инспекцискиот капацитет во областа на безбедноста и здравјето при работа не е подобрен. Спроведувањето на стратегијата за безбедност и здравје при работа и акцискиот план за 2012-2013 година е бавно. Координацијата помеѓу соодветните органи не е подобрена. Националниот совет за безбедност и здравје при работа се состанува само периодично. Усогласувањето со *acquis-to* во оваа област умерено напредува.

Во однос на **социјалниот дијалог**, Економско-социјалниот совет ја зајакна својата улога како форум за трипартитен социјален дијалог, со редовни состаноци. Локалните економско-социјални совети кои беа формирани во неколку општини сè уште не се многу активни. Беше оспорено правото на штрајк кога беше привремено прекинат штрајкот на медицинските работници. Социјалниот дијалог во приватниот сектор останува слаб, посебно за колективното договарање. Учеството на социјалните партнери во процесот на креирање на политиките останува ограничено. Капацитетот на синдикатите сè уште е слаб.

Во областа на **политиката на вработување**, Законот за евиденции во областа на трудот беше изменет за да се усогласи со неодамна донесените измени на Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност и Законот за работни односи. Ова ќе овозможи разлика меѓу лицата кои активно бараат работа и останатите невработени лица и, исто така, ќе овозможи промени во методот за пресметување на стапката за невработеност. Последователно, стапката за невработеност до некој степен се намали, но сè уште е многу висока во вториот квартал од 2013 година на 28.8 %. Беше донесен акциски план за вработување на младите за 2012-2015 година. Во декември 2012 година, Владата го донесе оперативниот план за активни програми и мерки за вработување за 2013 година. Беше зајакнат државниот капацитет за следење и оценување на политиката за вработување. Учеството на пазарот на трудот сè уште е многу мало. Долгорочната невработеност, високата невработеност на младите и многу малото учество од страна на жените на пазарот на трудот бараат поголемо внимание. Јавниот сектор и понатаму е најголемиот работодавач. Државниот буџет наменет за активната програма на пазарот на трудот останува несоодветен и е малку намален. Спроведувањето на активната политика на пазарот на трудот сè уште е предизвик за Агенцијата за вработување која започна долгорочен процес на модернизација. Вработувањето во сивата економија не е ослабено и соработката и координацијата помеѓу органите за спроведување е слаба.

Во однос на подготовките за учество во **Европскиот социјален фонд**, набавката на проектите кофинансирани од ИПА е во тек. Недостатокот на стратешкото планирање, слабиот административен капацитет и меѓуинституционалната соработка го спречуваат управувањето со проекти и програми, како и нивното спроведување.

Што се однесува до **социјалната инклузија**, подобрената национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната **инклузија** беше одобрена во март, со која се утврдуваат привремени национални цели за показатели како што е стапката на невработеност во согласност со Европа 2020. Напредокот во спроведувањето на стратегијата е ограничен. Сиромаштијата останува на високо ниво и спроведувањето на постојните политики и стратешки планови не е

задоволително, и истото е попречено со недостатокот на институционален капацитет и финансиски ресурси. Заложбите и ангажирањето за реформи се ограничени и нивното спроведување често подлежи на предизвик поради недостатокот на обединет пристап кај соодветните органи. Спроведувањето на Стратегијата за инклузија на Ромите за 2012-2014 година е бавно. Продолжува дискриминацијата и одделување на учениците Роми во училиштата. И покрај правните обврски, стапката на напуштање на децата Роми во основното образование останува значајна. Проблемите со Ромите без лични документи останува проблем – во повеќе од 400 евидентирани случаи, помалку од една четвртина добиле документи.

Што се однесува до *лицата со инвалидност*, беше формирано Национално координативно тело за следење на спроведувањето на Конвенцијата на ООН за правата на лицата со инвалидност. Беше направен ограничен напредок во спроведувањето на националната стратегија за еднакви права на лицата со инвалидност за 2010-2018 година. Лицата со инвалидност се соочуваат со предрасуди и стереотипи со што се спречува целосен пристап до пазарот на трудот.

Што се однесува до **социјалната заштита**, во Законот за социјална заштита беа вклучени одредбите што го поддржуваат вработувањето на децата без родители и одредбите кои воведуваат посебни додатоци за слепи лица. Реформите во пензискиот систем се во тек; вкупниот буџет за пензии се зголеми за 5 %. Административниот капацитет на институциите кои се задолжени за спроведување на Законот за социјална заштита не е доволен.

Во областа на **антидискриминацијата**, напредува спроведувањето на акцискиот план за 2011-2015 година на Комисијата за заштита од дискриминација. Беше донесена нејзината комуникациска стратегија за 2013-2015 година. Комисијата нема доволно човечки и финансиски ресурси за правилно да ги исполни своите задачи и треба да се подобри нејзината соработка со други соодветни тела. Во одделението за антидискриминација во Секторот за еднакви можности во Министерството за труд и социјална политика има сериозен недостаток на персонал. Законот за антидискриминација сè уште не е усогласен со *acquis-mo* бидејќи изрично не забранува дискриминација врз основа на сексуална ориентација при вработување и занимање. Сè уште не е во функција систематското собирање и анализа на податоците. Подигањето на свеста за рамноправност и недискриминација е крајно ограничено. (*Види, исто така, Поглавје 23 – Судство и фундаментални права*)

Во однос на **еднаквите можности**, беше донесена стратегија за родова еднаквост (2013-2020 година) и започна спроведувањето на националниот акциски план за родова еднаквост (2013-2016 година). Стапката на вработеност на жените останува многу мала во споредба со просекот во ЕУ. Воспоставениот механизам за справување со жалбите за нееднаков третман не функционира правилно. Сè уште постои тенденција да се помешаат прашањата во врска со еднаквите можности со оние за антидискриминацијата. Во Секторот за еднакви можности недостасуваат соодветни ресурси. Активностите и капацитетот на комисиите за еднакви можности на локално ниво остануваат ограничени, со мало подобрување на состојбата на жените во руралните области или на жените

Ромки. Дискриминаторските обичаи, традиции и стереотипи остануваат значајни, искористувајќи ги основните регресивни трендови во општеството. *(Види, исто така, Поглавје 23 – Судство и фундаментални права)*

Заклучок

Направен е мал напредок во областа на социјалната политика и вработувањето. Невработеноста е многу висока и направен е ограничен напредок во постигнувањето на ефикасен и инклузивен пазар на трудот. Долгорочната невработеност, високата невработеност кај младите лица, многу малото учество на жените на пазарот на трудот и високите нивоа на неформално вработување остануваат големи предизвици. Капацитетот на социјалните партнери мора дополнително да се зајакне. Не се доволни мерките кои се во корист на лицата со инвалидност и другите социјално исклучени лица. За справување со дискриминацијата на Ромите, треба да се подобри спроведувањето на Стратегијата за инклузија на Ромите. Свкупност, подготовките во оваа област се во рана фаза.

4.20. Поглавје 20: Претпријатија и индустриска политика

Во однос на **начелата на претпријатија и индустриска политика**, Владата покажа добри резултати во поедноставување на постојното законодавство и ги спроведе мерките од третата фаза на регулаторната гилотина. Земјата ги спроведува принципите на Актот за мали претпријатија и бизнис. Таа, исто така, постигна напредок во спроведувањето на Проценката на влијанието на регулативата (РИА).

Во врска со **инструментите на претпријатијата и индустриската политика**, системот за регистрација на друштва е организиран како едношалтерски систем и компаниите добиваат единствен број за идентификација, кој важи за секоја комуникација со јавната администрација. Пристапот до финансии за МСП останува проблем. Во моментот нема шеми за гаранции на јавни кредити во работењето и другите извори на финансирање, како што се лизинг и ризичен капитал, се намалија како резултат на неповолната средина. Мерките преземени од страна на Министерството за економија и Агенцијата за МСП за развој на приватниот сектор се сè уште ограничени во обемот и опсегот. Беше креиран портал за мали и средни претпријатија, којшто обезбедува информации за разни национални програми, ЕУ програми и други донаторски програми за поддршка на локалните компании. Владата донесе стратегија за иновации за периодот до 2020 година, како и акциски план за нејзино спроведување од 2013-2015 година. Градежни дозволи сега се издаваат само на интернет, а отпочна изградба на уште две технолошки индустриски развојни зони, со што сега се вкупно четири. Владата има неколку програми за поддршка на унапредување на извозот, во голема мера ко-финансирани од меѓународната донаторска заедница. Беше донесена стратегија посебно за поддршка на извозот на ИТ услуги. Беа донесени закони за олеснување на фискалниот товар на компаниите во неволја. Подготовките во областа на инструменти на политиката се умерено напреднати.

Во однос на **секторските политики**, беше донесен Законот за формирање на слободни туристички зони и беше формиран Посебен комитет за туризам, со кој претседава Премиерот.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на претпријатијата и индустриската политика. Беше направен напредок во креирањето на политиката, но остануваат предизвици во обезбедувањето услуги за поддршка, иновација и пристап до финансии, на МСП. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

4.21. Поглавје 21: Трансевропски мрежи

Во областа на **транспортни мрежи**, продолжи спроведувањето на Меморандумот за разбирање за развојот на Регионалната транспортна мрежа на Југоисточна Европа. Властите активно учествуваа и придонесоа за активностите на Транспортната опсерваторија на Југоисточна Европа. Изградбата на делницата од автопатот од Демир Капија до Смоквица, долж Коридорот X, кофинансирана со средства од ИПА фондовите е во тек. Во тек е тендер за изготвување на техничка документација за поврзување со Албанија и Бугарија финансиран од ИПА. Во тек се подготовките за воведување на Европски систем за контрола на возови (ниво 1) и Глобален систем за мобилна комуникација – железници долж Коридорот X. Административниот и техничкиот капацитет сè уште треба да се зајакнуваат. Подготовките во областа на транспортните мрежи се напреднати.

Нема развој во однос на **енергетските мрежи**. Земјата е умерено напредната во областа на мрежите за електрична енергија.

Во однос на телекомуникациските мрежи, од буџетски причини, земјата го откажа своето учество во Програмата за поддршка на политиката за информатички комуникациски технологии од Рамковната програма за конкурентност и иновации.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на трансевропските мрежи. Постоеше активно учество во Транспортната опсерваторија на Југоисточна Европа и во Енергетската заедница. Свкупно, развојот на транспортните мрежи продолжува. Подготовките во оваа област се напреднати.

4.22. Поглавје 22: Регионална политика и координација на структурни инструменти

Во однос на **правната рамка**, плановите за регионален развој (2009-2013) потврдија дека одредбите на Законот за регионален развој на канализирање на средствата од централниот буџет за активностите за регионален економски развој преку релевантните органи сè уште не се спроведени. Потребна е поголема транспарентна распределба на владините капитални инвестиции во проектите од страна на министерствата. Капацитетот за ко-финансирање на проекти на ЕУ останува ограничен на сите нивоа. Земјата сè уште не е доволно подготвена за понатамошно користење на Структурните фондови. Подготовките во оваа област сè уште се во рана фаза.

Во однос на **институционалната рамка**, поставени се потребните структури,

но значителни подобрувања се потребни за да се забрза подготовката и имплементацијата на проекти финансирани од ЕУ, особено во областа на животната средина. Недостатоците вклучуваат недостаток на соработка во рамките на и помеѓу институциите и недоволна техничка експертиза на национално и локално ниво. Постигнат е одреден напредок во подготвување на партиципативни инструменти и методи со кои се вклучуваат општините, граѓанското општество и приватниот сектор во програмирањето и спроведувањето на проекти. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Во областа на **административниот капацитет**, продолжуваат обуката и обезбедувањето на техничка помош за зајакнување на сите институции кои се вклучени во спроведувањето на ИПА. Слабиот капацитет резултира со бавно спроведување на тендери и ниски договорни стапки за ИПА бидејќи надлежностите за управување беа дадени. Постои итна потреба за понатамошно зајакнување на управувањето со проектните капацитети на релевантните институции за да се обезбеди ефективно и ефикасно управување со фондовите на ЕУ. Слабите капацитети и координацијата го загрозуваат целосното искористување на еколошките фондови на ИПА. Потребна е политика на задржување на ефикасниот персонал. Подготовките во оваа област сè уште се во рана фаза.

Што се однесува до **програмирањето**, недостатокот на стратешко планирање, недоволните разновидни проекти за гасоводите во животната средина и транспортните сектори, нискиот квалитет на тендерската документација и долгите процедури за набавка резултираа со одложувања, следствено се зголемија ризиците за непосветеност. Подготовките за ИРАП програмирањето започна во јануари. Потребна е потесна соработка и активно учество на сите чинители во процесот на програмирање. Во областа на **мониторингот и евалуацијата**, капацитетот на националните органи во оваа област треба да се зајакне. Треба да се гарантира зголемено користење на системот за управување со информации; препораките дадени од Секторските мониторинг комитети на ИПА сè уште не се следат систематски. Треба да се зголеми транспарентноста на користењето на фондовите на ИПА. Подготовките во областа на мониторингот и евалуацијата се умерено напреднати.

Во областа на **финансиското управување, контрола и ревизија**, потребни се подобрувања во системите за управување и контрола за да се обезбеди продолжување на операциите и плаќањата во рамките на ИПА компонентите III и IV. Непочитувањето на принципите на еднаков третман и пропорционалност доведе до откажување на голем тендер во рамките на ИПА компонентата III. Потребно се систематско следење, проверки на лице место, како и внатрешни и надворешни ревизии за да се спречат какви било повторување на недостатоци и неправилности.

Заклучок

Постигнат е ограничен напредок во областа на регионалната политика и координацијата на структурните инструменти. Договарањето треба да биде забрзано за решавање на многу значајни одложувања во спроведувањето на програмите на ИПА. Итно се потребни дополнителни напори за надминување

на недостатоците во капацитетите на релевантните институции за извршување на програмските задачи и за покажување на посветеност во однос на финансиското управување, контрола и ревизиски функции. Општо земено, подготовките во областа на регионалната политика и координацијата на структурните инструменти не се многу напреднати.

4.23. Поглавје 23: Судство и фундаментални права

Судски систем

Стратегијата за реформа на судството во земјата и акцискиот план поврзан со истата беа спроведени меѓу 2004 и 2010 година. Оттука, главните реформи во оваа област во најголем дел се веќе завршени. Меѓутоа, потребни се подобрувања во практиката за да се обезбеди правилно спроведување на европските стандарди кои се однесуваат на независноста и квалитетот на судството.

Што се однесува до **независноста и непристрасноста**, треба да се разгледаат неколку прашања за да се заштити независноста на судиите, особено во поглед на безбедноста на нивниот мандат. Законодавството кое го уредува разрешувањето на судиите сè уште треба да се измени за да стане попрецизно и предвидливо. Потребни се заштитни мерки за да се загарантира примената на дисциплинските мерки на пропорционален начин од страна на Судскиот совет. Тенденцијата да се изрече разрешување наместо поблага дисциплинска санкција продолжува, како и употребата на сеопфатната основа за разрешување врз основа „непрофесионално и несовесно извршување на судската функција“ во речиси сите случаи. Покрај тоа, сегашниот систем за оценување и унапредување на судии става поголем акцент на продуктивноста и постигнување на целите наместо на квалитетот и решавањето на проблемите, што може да поттикне формалистичко наместо независно донесување одлуки. Директната врска меѓу оценката за работата и разрешувањето, која треба да се користи како казна само за сериозни дисциплински прекршоци, треба да се отстрани.

Што се однесува до **професионализмот и компетентноста** на судството, Академијата за судии и јавни обвинители (АСЈО) и понатаму игра централна улога во обезбедувањето на доживотни обуки за судството и јавното обвинителство. Нејзината програма за континуирана почетна обука ја следеа над 7 000 учесници, меѓу кои околу 4 000 судии, 1 000 јавни обвинители и 1 000 стручни соработници, како и државни службеници и други учесници. АСЈО го доразви својот децентрализиран систем за обуки со тоа што од 232 обуки, 76 беа одржани надвор од главниот град, а системот за е-учење се усовршува преку веб-порталот за обуки на АСЈО. Измените на Законот за судовите стапија во сила, а истите налагаат сите новоименувани судии од прва инстанца да се дипломци од двегодишната програма за почетна обука на АСЈО. Беа воведени минимални барања за претходно судско искуство за судии во апелациониот и Врховниот суд (четири и шест години соодветно). Меѓутоа, Судскиот совет и понатаму ги игнорира барањата на законот, со тоа што во 2012 година назначи 39 судии во прва инстанца од кои само 4 беа дипломци на АСЈО и 13 во првата половина на 2013 година од кои само 1 е дипломец на АСЈО. Во исто време, 13 од 80 кандидати за судии и обвинители кои дипломираше од 2009 година сè

уште го чекаат своето прво вработување. Ова ја доведува во прашање ефикасноста на новото законодавство и посветеноста на начелото на вработување според заслуга. Покрај тоа, има негативен ефект да ги обесхрабри потенцијалните идни кандидати да се запишат на Академијата. И покрај информативните кампањи, неколкуте повици за пријавување и зголемувањето на стипендијата за кандидатите на АСЈО за време на почетната обука, бројот на нови кандидати за почетна обука на Академијата во 2013 година беше недоволен, а останува да се види кога ќе започне новиот циклус на почетна обука. Подготвителните часови за приемниот испит на АСЈО и соработката со универзитетите се правилни чекори за да им се овозможи на кандидатите да ги исполнат новите построги барања за запишување. Покрај тоа, треба да се земат предвид мерки со цел да се поттикнат повеќе кандидати од малцинските заедници да се запишат на професионална обука. Буџетот на АСЈО за 2013 година беше намален, нејзиниот персонал е недоволен, а просториите несоодветни со оглед на опсегот на нејзините активности. Потребни се поголеми напори за да се поддржи работата на АСЈО, да се привлечат кандидати од висок калибар во судството и обвинителството и да се заштити начелото на вработување според заслуги.

Што се однесува до отчетноста, во 2012 година беа разрешени 3 судии, а нивното разрешување беше потврдено по жалбата до Врховниот суд. Покрај тоа, судската функција на еден судија беше прекината откако истиот беше осуден за кривично дело. Судскиот совет разгледа 879 жалби поднесени против судии и судови во текот на 2012 година. Најголемиот број на жалби и понатаму се однесува на должината на судските постапки. Министерството за правда доби 509 жалби. Врховниот суд и понатаму добива барања за надомест за судење во неразумен рок (1 906 во 2012 година, благ пораст од претходната година). Во 2012 година, тој потврди 203 барања и додели речиси 158 000 евра за надомест и трошоци, што претставува пораст во споредба со 2011 година. Во 2012 година земјата им исплати 157 000 евра за пријателски спогодби на баратели кои поднеле тужби за нанесена штета до Европскиот суд за човекови права во слични случаи.

Што се однесува до ефикасноста на судството, најголемиот број судови на сите нивоа во текот на 2012 година ги решија случаите кои ги примиле. Сега нема судови со значителен број на заостанати случаи. Нов софтвер беше инсталиран во сите судови, како и во Судскиот совет, за да се добијат подобри статистички податоци за нивната работа. Извршувањето на пресудите од страна на професионални извршители непречено продолжи и речиси сите стари случаи за извршување сега се надвор од судскиот систем. Меѓутоа, сè уште нема веродостојни информации за просечното вкупно траење на судските постапки од почеток до крај, за сите инстанции, а нема механизам за следење за да се идентификуваат и да им се даде приоритет на „старите случаи“ кои веќе со години се во судскиот систем. Потребни се поголеми напори за да се овозможи дека месечните норми кои им се поставени на судиите, а кои се однесуваат на бројот на случаи кои треба да се проследат, нема да доведат до намалување на квалитетот на судството и до подолги постапки на долгорочен план.

Судскиот буџет за 2013 година изнесува 29,6 милиони евра (или 0,4% од БДП), од кој најголемиот дел од околу 80% сè уште е наменет за платите на судиите и

административниот персонал. Вкупниот број на судии (670) и понатаму е повисок за повеќе од 50% од европскиот просек во однос на бројот на населението. Постои потреба да се процени одржливоста на ваквото трошење и да се започне со планирање на постепената рационализација на судскиот систем. Буџетот на Јавното обвинителство изнесува околу 6,6 милиони евра, од кои најголемиот дел од околу 75% е наменет за плати, додека остатокот е недоволен да го покрие неопходното надградување на информатичката инфраструктура на обвинителската служба. Сè уште преостанува да се разработи долгорочна стратегија за да се гарантира исправна распределба на човечките ресурси во судскиот систем.

Во поглед на **пристапот до правда**, буџетот за правна помош за 2013 година изнесува 50 000 евра. 244 правници и 8 невладини организации се регистрирани во моментот како даватели на правна помош. Вкупно 146 барања за бесплатна правна помош беа поднесени во 2012 година, од кои 57 беа одобрени. Најголемиот број на случаи се однесуваат на спорови во врска со сопственост, жртви на домашно насилство и заштита на децата и малолетните лица. Случаите за социјална безбедноста и работни спорови сè уште не се доволно застапени, а недостатокот на систематска правна помош за малолетни лица претставува причина за загриженост. Потребно е да се преземат чекори за да се направи работата на судовите подостапна за јавноста, да се постават информативни шалтери на влезовите на судовите и да се воведат едноставни функции за пребарување на пресудите кои се објавени на веб страните на судовите.

Антикорупциска политика

Кривичниот законик беше изменет за да се отстрани можноста судовите да им го вратат поткупот на лицата кои го дале и кои го пријавиле прекршокот пред истиот да биде откриен. Законот за финансирање на политичките партии и Изборниот законик беа дополнително изменети за да се усогласат со препораките на ГРЕКО и ОДИХР.

Административниот капацитет на релевантните институции беше малку зајакнат, меѓутоа и Државната комисија за спречување на корупција (ДКСК) и Одделението за борба против корупцијата на Министерството за внатрешни работи немаат соодветен персонал и финансиски средства (6 од планираните 18 работни места во ова одделение се сè уште празни). Државниот завод за ревизија (ДЗР) исто така нема соодветен персонал и финансиски средства во однос на неговите нови функции за финансиски надзор на политичките партии и изборните кампањи. Ограничените овластувања на ДКСК го спречуваат нејзиното прераснување во ефикасно антикорупциско тело. Разрешувањето на поранешниот претседател на ДКСК без јасна правна основа предизвика загриженост. Еден нов обвинител беше вработен во 2013 година во Основното јавно обвинителство за борба против организираниот криминал и корупцијата, но и човечките и материјалните ресурси треба значително да се зајакнат во рамките на обвинителството за тоа да може да се соочи со предизвиците кои произлегуваат од новиот Закон за кривична постапка кој треба да влезе во сила во декември 2013 година.

Беа донесени 123 пресуди за прекршоци поврзани со корупција во 2012 година, а најголемиот дел од нив се однесуваа на злоупотреба на јавна функција.

Прекршоците кои се однесуваат на мито сè уште претставуваат мал дел од вкупниот број на пресуди. ДКСК доби 177 жалби во 2012 година, што претставува намалување од 33% во споредба со 2011 година. Има поднесено 13 барања до јавното обвинителство за отпочнување на кривични постапки. Вкупниот капацитет на судовите да решаваат случаи на корупција и понатаму е слаб, особено за случаи од високо ниво, за кои постапките вообичаено се долги и неефикасни. Барањата од ДКСК до јавниот обвинител за отпочнување на кривични постапки не се ефикасни и ретко водат до успешно кривично гонење. Налозите за заплenuвање и конфискација на имот се ретки, а посебните истражни мерки за откривање и истражување на корупција не се користат систематски. Останува да се види дали новиот Закон за кривична постапка ќе го подобри општото спроведување на антикорупциската рамка во практика.

Во активностите на ДКСК за спречување на корупција во 2012 година спаѓаа и проверките на анкетните листови по случаен избор и новововедената систематска проверка на изјавите за судир на интереси на именувани и избрани службени лица, како и проверките извршени по службена должност врз основа на жалби од надворешни лица. Во 30 случаи, ДКСК побара од Управата за јавни приходи да спроведе постапка за испитување на имотот и како резултат на 6 службени лица им беше наплатена даночната стапка од 70% за непријавен приход. ДКСК започна прекршочни постапки против 10 службени лица кои не поднеле анкетни листови. Што се однесува до судирот на интереси, ДКСК разгледа 483 изјави на пратеници, министри, заменици министри и службени лица избрани или именувани од Собранието во текот на 2012 година. За време на проверката, беше утврдено дека 123 службени лица немаат поднесено изјави при што во 26 случаи беа започнати прекршочни постапки на почетокот на 2013 година. Меѓутоа, непостоењето на регистар на избрани и именувани службени лица и понатаму ја спречува ефикасната контрола на имотот и судирот на интереси кај овие службени лица.

Во 2012 година, Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди на Министерството за внатрешни работи започна дисциплински постапки против 347 полициски службеници (зголемување во споредба со 228 во 2011 година). Исто така поведе кривични постапки во 10 случаи поврзани со корупција. Царинската управа дополнително го зајакна својот систем за интегритет со мерки за транспарентност, човечки ресурси и финансиско управување. Започнати беа 72 дисциплински постапки против царински службеници во 2012 година, но ниту една од нив не се однесуваа директно на корупција. Беа поднесени кривични пријави против 2 царински службеници за земање мито. Системот за внатрешна контрола во централната и локалната администрација е слаб, а дополнително треба да се воведат ефикасни механизми за пријавувачите на корупција во јавниот и приватниот сектор.

Спроведувањето на правната рамка за финансирање на политичките партии и понатаму има недостатоци. Недостатокот на транспарентност и отчетност на политичките партии за прекршување на законодавството за финансирање на политички партии претставува предмет на загриженост. И покрај измените во законодавството, преземени се ограничени активности во однос на мерките за информирање на политичките партии за нивните обврски за известување, а потребен е и систем за порационален и проактивен надзор и изрекување санкции.

ОБСЕ/ОДИХР извести за зголемен број обвинувања за злоупотреба на државни ресурси за време на Локалните избори во 2013 година, а неуспехот на релевантните институции да ги негираат истите предизвика сериозна загриженост. Јавната изјава на ДКСК за неправилности во анкетниот лист на еден кандидат за градоначалник од опозицијата неколку денови пред изборите ја доведе во прашање нејзината непристрасност.

Корупцијата во јавните набавки и понатаму претставува сериозен проблем. Иако има значителен број на пријави за прекршување на Законот за јавни набавки и корупција во јавните набавки, во моментот нема назначено институција за ефикасна и навремена контрола и надзор на јавните набавки, вклучувајќи ги и концесиите и јавно-приватните партнерства и извршувањето на договорите. Не се предвидени административни санкции за прекршување на административните правила, додека кривичните истраги и пресуди за злоупотреба на правилата за јавни набавки, иако се во пораст, се сè уште релативно ретки. Институционалната рамка и преземените мерки треба да се прошират за ефикасно да се справат со овој проблем.

Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер и неговото спроведување и понатаму имаат недостатоци. Правните казни сè уште не се применети во практиката, а политичките партии се исклучени од списокот на иматели на информации, што ги ослободува од обврската за давање информации на јавноста и од режимот на казни. Транспарентноста и отчетноста на јавните институции и претпријатија, како и на јавното трошење, и понатаму се недоволни (*да се види и 2.1 - Јавна администрација*).

Во 2012 година, ДКСК и Академијата за судии и јавни обвинители спроведоа 32 антикорупциски активности, на кои учествуваа повеќе од 800 учесници. Собирањето податоци за спроведувањето на државните програми за спречување и потиснување на корупцијата и судирот на интереси за 2011-2015 година се подобри со воведувањето на нов софтвер во ДКСК. Претставниците на полицијата, финансиската полиција, Царинската управа, Управата за јавни приходи, Јавното обвинителство и судовите, како и ДКСК, соработуваа во работната група за воведување на унифициран статистички систем за антикорупциска политика. Меѓутоа, уште многу треба да се стори за подигнување на свеста. Спроведувањето на антикорупциската политика беше во најголем дел невидливо за јавноста. Бројот на жалби во ДКСК опаѓа од година во година. Оперативната соработка меѓу институциите и понатаму е слаба, а агенциите за спроведување на законите и надзор кои се вклучени во борбата против и спречувањето на корупцијата се недоволно активни.

Фундаментални права

Земјата веќе претставува дел од повеќето **меѓународни инструменти за човекови права** и има постигнато дополнителен напредок со ратификацијата на Конвенцијата за заштита на децата од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба и потпишувањето на Третиот изборен протокол кон Конвенцијата за правата на детето.

Европската повелба за регионални или малцински јазици, која е потпишана, допрва треба да се ратификува.

За време на периодот на известување, Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) донесе пресуди за 6 претставки, со наод дека земјата ги прекршила правата загарантирани со Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП). Во случајот Ел Масри, Судот пресуди дека земјата ги прекршила правата на тужителот според, меѓу другото, член 3 (забрана за тортура и нечовечки или деградирачки третман). Судот ја обврза земјата да обезбеди ефикасен лек во случаите на неразумно долги домашни судски постапки. Меѓутоа, земјата сè уште треба во разумен временски рок да го проследи спроведувањето на над 50 постари пресуди на ЕСЧП во кои било утврдено дека во минатото го прекршила правото да се биде слушнат (член 6). Беше формирана меѓуресурска комисија за спроведување на пресудите на ЕСЧП во ноември 2012 година, но останува да се види нејзиното влијание. Неодложно треба да се направат напори за да се увери Комитетот на министри на Советот на Европа дека спроведувањето е завршено во сите случаи на прекршување на ЕКЧП и дека се направени неопходните системски подобрувања. Потребни се поголеми напори и да се обезбеди дека сите налози за притвор пред судење и продолжување на истото се во согласност со ЕКЧП и судската пракса на ЕСЧП за член 5 (право на слобода и безбедност). Поднесени се 511 нови тужби до ЕСЧП од септември 2012 година, со што вкупниот број на тековни тужби е 593.

Во однос на **спречувањето на тортура и малтретирање** и борбата против неказливост, бројот на жалби поднесени до Народниот правобранител за прекумерна употреба на сила од полицијата опадна во 2012 година, иако бројот на вкупни жалби за работата на полицијата беше зголемен. Годишниот извештај на Народниот правобранител забележа распространетост на ваквите случаи, особено оние кои се однесуваат на специјалните единици, како и потребата да се зајакне независноста и ефикасноста на Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди на Министерството за внатрешни работи во случаите на употреба на сила. И понатаму имаше тврдења за насилство врз затвореници од страна на затворските службеници. Во 2012 година, од 88 жалби поднесени до Управата за извршување на санкции против затворски персонал 12 се однесуваа на тортура или малтретирање. Вработен во затворот во Идризово беше суспендиран и ставен во домашен притвор за прекумерна употреба на сила. Сè уште постојат недостатоци во спроведувањето на формалните заштитни мерки, како и стратегијата на нулта толеранција за малтретирање во затворите и полициските станици. Слабостите во системот за жалби и поврзаните механизми за собирање на податоци за полицијата и затворите и понатаму се предмет на загриженост. Допрва треба да се воспостават механизми за детално разгледување на сите наводни случаи на тортура или малтретирање на лица лишени од слобода. Потребни се дополнителни напори за подобрување на материјалните услови за лица во притвор, бидејќи во голем број поправни установи сè уште постојат деградирачки услови.

Во поглед на затворскиот систем, беше донесена стратегија за здравствена заштита за казнените институции, како и акциски план за 2012-2014 година и практични насоки. Беа разработени програми за нега на затвореници кои се зависници од дроги и други психотропски супстанции. Владата донесе стратегија за развој на служба за условна казна. Беа воведени насоки за внатрешна контрола во казнените институции. Годишниот буџет за казнено-поправниот систем беше зголемен за 7% во 2013 година. Беше спроведена

пилот образовна програма за малолетници во воспитно-поправната установа во Велес. Во 2012 година затворениците поднесоа помалку претставки до канцеларијата на Народниот правобранител (278, во споредба со 352 во 2011 година). проблемот на преполнетост во затворите се разгледува, додека изградбата на новиот затвор во Куманово заврши во 2013 година и во тек се градежни работи во затворите во Идризово и Скопје, како и поправниот дом во Тетово. Меѓутоа, затворскиот систем и понатаму нема доволно средства и персонал, што го спречува неговото одржливо функционирање во согласност со меѓународните стандарди за човекови права. За време на периодот на известување претрупаноста изнесуваше од 20 до 35%. Програмите за нега на ранливите групи доправ треба да се спроведе во практика. Не се обезбедува систематски соодветна здравствена заштита, а нечовечки материјални услови и понатаму постојат во некои установи, меѓу кои и установите за притвор и поправните домови. Сè уште не се обезбедува правото на малолетните лица на основно образование. Допрва треба да се воведат систематски обуки за затворскиот персонал. Треба да се разгледаат тврдењата за корупција на затворскиот персонал и насилството меѓу затворите. Треба да се води сметка не само за изградбата на новите капацитети, туку и за нивното целосно опремување, добро управување и долгорочно одржување. Допрва треба да се донесе национална стратегија за затворскиот систем. Реформите и развојот на затворскиот систем и понатаму страдаат од недоволен управен и административен капацитет.

Во областа на **слободата на изразување** и медиумите, Кривичниот законик беше изменет за да ја декриминализира клеветата и навредата. Донесен е нов Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета, во кој меѓу другото се утврдени максималните нивоа на штетите кои би можеле да бидат доделени во граѓански предмети. Во 2012 година, над 200 судии, правници, новинари и други практичари учествуваа во обуката за слободата на изразување и од септември 2013 година, 161 судија во граѓанскиот суд надлежни за справување со клевета беа подложени на посебна програма за обука. 70 клучни пресуди на Европскиот суд за човекови права во врска со член 10 (слобода на изразување) се преведени и достапни на веб-страниците на Министерството за правда и Академијата за обука на судии и јавни обвинители, за да делуваат како алатка за обука. Подготвени се нови предлог - закони за медиумите и за аудио-визуелните медиумски услуги кои исто така содржат и одредби за слободата на изразување и медиумите, но за време на фазата на консултации тие беа критикувани од страна на некои заинтересирани страни како потенцијално отворени за злоупотреба. Постои континуирана загриженост во врска со недостатокот на транспарентност на владините реклами и авто-цензура поради економски притисоци врз новинарите и сопствениците на медиумите. Поларизацијата на медиумите и скромните професионални стандарди го попречуваат правото на јавноста за пристап до различни ставови и точни информации, (види исто така 2.2 - *Човекови права и заштита на малцинствата*).

Во областа на **слободата на собирање и здружување**, севкупната ситуација е задоволителна. Немаше случаи на злоупотреба на законодавството или забрани за регистрација.

Слободата на мислата, совеста и религијата главно е обезбедена.

Регистриран е уште еден верски субјект, со што се зголемува бројот на 31. Уставниот суд ја отфрли жалбата врз основа на заштита на верската слобода поднесена од формираната Бекташка заедница од Тетово, во врска со судската одлука да се одбие нивната регистрација.

Во врска со **правата на жените и родовата еднаквост**, парламентот ја усвои стратегијата за родова еднаквост за 2013-2020, заедно со националниот акциски план за родова еднаквост за 2013-2016. Учеството на жените на локалните избори се зголеми. Учеството на жените на пазарот на трудот останува многу ниско. Капацитетот на некои локални комисии за еднакви можности е зајакнат, но нивната вкупна експертиза и активности остануваат ограничени. Секторот за политика на еднакви можности во Министерството за труд и социјална политика сè уште нема соодветни ресурси. Дискриминаторските обичаи, традициите и стереотипите остануваат значителни и се отворени за експлоатација и јакнење на регресивните трендови во општеството. Спроведувањето на Националната стратегија 2012-2015 за борба против и спречување на семејното насилство се одвива бавно.

Во областа на **правата на децата**, се донесе нов Закон за заштита на децата кој го фокусира системот и организацијата на заштитата на децата врз правата на детето. Базата на податоци за ранливите деца во Центрите за социјална работа отпочна да функционира и е поврзана со Државниот завод за статистика, иако сè уште има недостаток на систематско прибирање и анализа на податоци со посебен осврт на децата со посебни потреби. Тие остануваат најранлива група, и нивната социјална инклузија продолжува да биде попречувана со стигматизирање, дискриминација и недостаток на соодветна инфраструктура и социјални услуги. Сè уште има само околу 15% од децата со посебни потреби во образовниот систем, главно во специјализирани установи. Децата од улиците се помалку видливи во периодот на известување меѓутоа нема точни податоци за нивниот број во моментов. Центрите за социјална работа остануваат сериозно недоволно финансирани и без доволен кадар. Воспоставена е Програмата за надомест на малолетните жртви, меѓутоа, нејзиниот првичниот буџет од 8150 ЕУР е недоволен и треба значително да се зголеми. Во 2012 година членовите на Националниот совет за превенција на малолетничко престапништво почнаа да примаат надомест за нивната работа. Продолжува ад хок обуката за професионалци за малолетничка правда. Сепак, сè уште има недоволно финансиски и административни ресурси и слаба координација помеѓу властите вклучени во малолетничката правда. Усвојувањето на новиот Закон за правда за децата беше одложено. Условите во воспитно-поправниот дом во Велес и затворот за малолетници во Охрид остануваат предмет на сериозна загриженост и повеќето полициски станици не успеваат да ги исполнат законските барања кои важат за притвор и испрашување на малолетниците. Бесплатната правна помош не е систематски обезбедена за малолетници и сè уште не постои систематско образование за малолетниците лишени од слобода.

Што се однесува до третманот на **социјално ранливите лица и / или лицата со посебни потреби**, беше формирано национално координативно тело за следење на спроведувањето на Конвенцијата на ОН за правата на лицата со посебни потреби. Во моментов 69 лица со посебни потреби се сместени во комуналните станбени единици поставени како дел од процесот на

деинституционализација. Интеграцијата на лицата со посебни потреби останува ограничена и нивната стапка на сиромаштија е многу висока. Имплементацијата на националната стратегија за еднаквоста на правата на лицата со посебни потреби 2010-2018 се одвива бавно.

Во областа на **политиките на антидискриминација**, Комисијата за заштита од дискриминација стана член на Европската мрежа на тела за еднаквост. Во 2012 година, Комисијата доби 75 жалби и обработи 43. Од своето основање во 2011 година, Комисијата идентификуваше дискриминација во 11 случаи, главно врз основа на етничката припадност и припадност на маргинализирани групи. Препораките на Комисијата досега се почитуваа во сите, освен во еден случај. Останува загриженоста за независноста на Комисијата, со оглед на нејзиниот постојан недостиг на финансиски и човечки ресурси. Постои значителна потреба за поголемо подигнување на јавната свест и кампањи за спречување на дискриминација и подигнување на нивото на разбирање на Законот за антидискриминација и работата на Комисијата. Законот за антидискриминација не е целосно усогласен со *acquis*, бидејќи тој не ја забранува сексуалната ориентација како основа за дискриминација, но во пракса Комисијата исто така постапува по претставките поднесени врз основа на сексуална ориентација и во врска со ова веќе се издадени неколку наоди. Не се собираат систематски податоците за пријавувања, истраги и обвиненија за говор на омраза и злосторства од омраза, а потребно е да се обезбедат обуки за спроведувачите на законот, обвинителите и судиите за спроведување на законот.

Во однос на заштитата на правата на **лезбејките, геј, бисексуалците, транссексуалците и интерсексуалните (ЛГБТ)** лица, ситуацијата е влошена.

Извештаите на насилни напади, вклучително и против Центарот за поддршка на ЛГБТ заедницата во Скопје треба да бидат целосно истражени од страна на органите за спроведување на законот. Понатамошни напори, вклучително подигнување на свеста и промовирање на толеранцијата, се потребни од страна на властите на сите нивоа. Опстојуваат хомофобични медиумски содржини и медиумските професионалци и сопственици треба да преземат поголема одговорност во борбата против незнаењето и нетолеранцијата.

Во однос на **работничките и синдикалните права**, социјалниот дијалог функционира добро. Правото на штрајк беше оспорено во случајот на штрајк на здравствените работници. Бипартитниот социјален дијалог не е подобрен. Капацитетот на синдикатите е сè уште слаб.

Во областа на **правата на сопственост**, регистарот за земјиште сега покрива 100% од територијата на земјата, а донесен е и нов Закон за катастар со кој се регулира одржувањето на регистарот за земјиште. Е-катастарскиот систем стана оперативен во сите 29 ограноци на катастарот и вклучува електронско ажурирање на имотните права од страна на нотарите и извршителите и електронско издавање на податоци кои се поврзани со катастарот. Законот за експропријација беше изменет за да се ограничи надоместокот за експроприраниот имот со пазарна вредност од над 5 милиони евра и 25 милиони евра за период од пет до осум години, соодветно. Законот за денационализација беше изменет за да се обезбеди компензација наместо враќање по одредени основи вклучувајќи ја и одбраната и јавниот интерес. Имотот кој не можеше да

се врати продолжува да се компензира преку издавање на државни обврзници. Во 2012 година дванаесеттата емисија на обврзници имаше вкупна вредност од 12 милиони евра Во 110 од 272 приговори за имоти поднесени во Канцеларијата на Народниот правобранител, од кои повеќето се однесуваат на денационализација, се потврди прекршување на права на сопственост. Некои случаи останаа во фаза на решавање во судовите од прва инстанца повеќе од една декада. Постои недостаток на конзистентност во одлуките за сопственост донесени во втора инстанца и од Управниот суд, што треба да се разгледа со цел да се обезбеди правна сигурност.

Што се однесува до почитувањето и заштитата на **малцинствата** и културните права, Агенцијата за остварување на правата на заедниците застапени со помалку од 20 % видливо ја зголеми соработката со граѓанското општество и донаторите. Агенцијата сè уште е ограничена со финансиски ресурси, и дел од нејзината работа е главно финансирана од донатори. Нов персонал нема. И Управата за образование на јазиците на заедниците во Министерството за образование и наука, и Управата за унапредување на културата на заедниците во Министерството за култура продолжуваат да се соочуваат со тешкотии во исполнувањето на нивните мандати, поради ограничените ресурси и недостатокот на стабилен, однапред определен буџет. Бројот на учебници и квалификувани наставници на јазиците на заедниците е ограничен. Не е алоцирано државно финансирање за спроведување на Стратегијата за интегрирано образование. Трендот на поделба по етнички линии во училиштата, како и инциденти на меѓуетничко насилство во средните училишта продолжува.

Имаше зголемување на државните средства за спроведување на Стратегијата за **Ромите**, поврзани со изградбата на образовна установа во Шуто Оризари, но целокупното спроведување на Стратегијата за Ромите е забавено. Одржливоста на тековните проекти во областа на здравството, образованието, вработувањето, домувањето и социјалната заштита е во ризик, бидејќи тие се главно финансирани од донатори. Механизмите за оценување и следење се слаби и неефикасни. Одделението за спроведување на Стратегијата за Ромите во Министерството за труд и социјална политика и понатаму има недостаок од кадар. Сегрегацијата на Ромите во училиштата сè уште трае. Не се преземени сеопфатни мерки за решавање на преголемата застапеност на ромските деца во специјалните училишта, ниту пак за интегрирање на децата од улиците во образованието. Отворената дискриминација кон Ромите продолжува, особено во вработувањето. Сè уште треба да се преземат законски мерки за решавање на граѓанската регистрација и документите за личен идентитет. Ромите продолжуваат да живеат во еден круг на сиромаштија и невработеност и во супстандардни услови за живеење.

Контролите на Дирекцијата за **заштита на личните податоци** се двојно зголемени во 2012 година во споредба со претходната година. Бројот на жалби се зголеми од 319 во 2011 на 399 во 2012 година, додека бројот на случаи каде беше потврдена повреда од страна на Дирекцијата се намали од 87 во 2011 година на 56 во 2012 година. Како резултат на тоа беа поведени прекршочни и кривични постапки. Подобрена е соработката со јавниот и приватниот сектор и зголемена е видливоста на меѓународни настани. Дирекцијата врши обука за различни субјекти. Меѓутоа, законодавството за специфични области не е

усогласено со законодавството за заштита на податоците и Дирекцијата не е консултирана систематски за одредени политики и планови. Сè уште треба да се донесат измени и дополнувања на Законот за заштита на лични податоци заради понатамошно усогласување со правото на Унијата. Различни медиуми, особено интернет медиумите, не го почитуваат правото на приватност на поединци.

Заклучок

Одреден напредок е постигнат во областа на судството, особено со воведувањето на построги професионални барања за судиите и елиминација на останатите заостанати предмети во судовите. Потребно е понатамошно подобрување за да се обезбеди независност на судството во пракса, особено во однос на системите за евалуација и разрешување, како и да се осигури дека сите назначувања на судии се базирани на заслуги и за решавање на проблемот на долгите судски постапки. Во областа на корупцијата, законодавната рамка е на место и преземени се чекори за развој и консолидирање на евиденцијата за примената во земјата. Потребни се напори за да се обезбеди соодветно следење на случаите од јавното обвинителство и да се подобри ефикасноста на судовите како во однос на изрекувањето казни така и во однос на брзината на постапките. Што се однесува до основните права, постигнат е напредок во врска со правата на детето, заштитата на имотните права и заштита на податоците. Сепак, вкупните напори во оваа област се попречени од страна на постојаниот недостиг на средства и капацитет и сите релевантни институции треба да станат поактивни во промовирањето и заштитата на основните права во практиката. Потребни се сериозни напори за решавање на проблемите во областа на слободата на изразување.

4.24. Поглавје 24: Правда, слобода и безбедност

Постои некаков развој во областа на **миграција**. Изменет е Законот за странци со кој се поедноставува постапката за странци, вработени од страна на претпријатијата од клучно значење за инвестиции во земјата, за добивање на дозвола за привремен престој. Базата на податоци за странци која опфаќа азил, миграција и визи е сè уште во фаза на тестирање. Во 2012 година, 682 илегални мигранти се откриени во земјата, во најголем број сè уште се откриваат на границата со Србија. Стратешкиот капацитет за управување со миграциските текови не е доволен, во смисла на персонал и опрема, за да се справат со зголемениот број мигранти што минуваат низ земјата. Граничните контроли не беа ефикасни во откривањето илегална миграција во земјата од Грција и понатамошен транзит од земјата кон Србија. Во 2012 година, 1067 луѓе се вратени според спогодбата со ЕУ за реадмисија и истата продолжува добро да се спроведува. Спогодбите за реадмисија со Црна Гора и Швајцарија влегоа во сила. Во оваа област е воспоставена законодавната и институционалната рамка, но потребни се значителни напори за да се подобрат и спроведувањето и стратешкото планирање.

Во однос на **азилот**, Законот за азил и привремена заштита е изменет со цел понатамошно усогласување со *acquis* за утврдување минимум стандарди за условите за прием на барателите на азил и за постапките за доделување и одземање на статус на бегалец. Измените на Законот за бесплатна правна помош и Законот за здравствено осигурување за баратели на азил со кои се проширува

опфатот на законите влегоа во сила. Центарот за интеграција, кој обезбедува услуги за признаен бегалец и лице под супсидијарна заштита, продолжува да ги гради своите капацитети со проширување на своите простории. Во 2012 година, поднесени се 527 нови барања за азил, намалување од 740 во 2011 година. Во 504 случаи (95%) постапката за азил требаше да биде запрена поради предвременото напуштање на прифатниот центар од страна на апликантите. Треба да се интензивираат напорите за да се спречи центрите за азил да бидат мета и користени од страна на организирани криминални групи вклучени во шверц на мигранти. Капацитетот на Одделението за азил при Министерството за внатрешни работи е незначително подобрен со уште двајца вработени. Одреден напредок е постигнат во забрзување на процесот на обезбедување на барателите на азил со документи за лична идентификација, со скоро двојно повеќе од бројот на лицата со издадена документација во текот на овој период, за кој се известува, во споредба со претходниот. Постојат тешкотии во обезбедување на пристап до преведувачи за време на интервјуа со баратели на азил. Во оваа област, земјата е напредната.

Во областа на **визната политика**, земјата е добро напредната повеќе години. Веќе постои висок степен на усогласеност со „позитивната листа на ЕУ“ и со „негативната листа“ но потребни се дополнителни напори за целосно усогласување до датумот на пристапување. Сите дипломатски и конзуларни претставништва се поврзани со Националниот визен систем Н-ВИС и Визниот центар во Министерството за надворешни работи. Во сила влегоа подзаконски акти дозволувајќи им на граѓаните на странските земји каде што не постојат конзуларни претставништва да поднесат барање за виза преку кое било од дипломатско-конзуларните претставништва на земјата во странство.

Спроведувањето на безвизниот режим со ЕУ напредуваше непречено во целина. Националните власти продолжија да соработуваат во борба против феноменот на неосновано поднесени барања за азил во земјите на ЕУ и Шенген-зоната. Сепак, бројот на граѓани со неосновани барања за азил во странство е сè уште висок. Јавните кампањи, вклучувајќи брошури, постери, медиумски настани и информациски разговори во општините и средни училишта продолжија, со цел да ги информираат граѓаните за последиците од злоупотребата на безвизниот режим. Од воведувањето во 2011 година на ново кривично дело поврзано со злоупотреба на безвизниот режим, беа направени 447 контроли на туристички агенции и фирми за превоз на патници и беа поднесени кривични пријави против 20 лица. Беа зајакнати граничните контроли, надзорните патроли и анализите на ризик. Сепак, долгорочните политики за подобрување на социјалната и економска инклузија на најранливите групи од населението кај кои постои најголема веројатност за мигрирање и понатаму се недоволно развиени и без доволно средства и мора да се унапредат за практично да се влијае на ситуацијата. Треба да продолжат понатамошните системски напори во сите овие области. Комисијата ќе го достави редовниот извештај до Европскиот парламент и Советот до крајот на 2013 година.

Што се однесува до **надворешните граници и Шенген**, Законот за гранична контрола и спроведување на законодавството продолжува да се усогласува со Шенгенскиот граничен кодекс. Почнаа да се издаваат патни документи кои содржат отпечатоци од прсти. Отворен е заеднички контакт-центар со Албанија.

Мешани патроли продолжија да се спроведуваат на границите со Косово, Бугарија и Албанија, а истите почнаа да се спроведуваат со Србија; во 2012 година имало над 280 мешани патроли со соседните земји. Добра соработка со Фронтекс продолжува во форма на заеднички операции и обука, како и преку Мрежа за анализа на ризик на Западен Балкан (ВБРАН). Продолжи кадровско екипирање, обука и опремување на внатрешната мобилна единица на централно ниво. Понатамошен напредок е постигнат во опремување на граничната полиција, особено со опрема за видео-надзор и опрема за откривање на фалсификувани документи. Завршена е реконструкција и реновирање на полициските станици за надзор на границата, што значи дека сите 20 полициски станици сега ги исполнуваат оперативните стандарди. Десет полициски станици за надзор на границата се поврзани со централната база на податоци на Министерството за внатрешни работи и поврзување на уште шест е во тек. ТЕТРА радио- комуникациската мрежа достигна мобилна покриеност од 87% од земјата и безжична од 60%. Институционалната и функционална способност на Националниот координативен центар за гранично управување (НКЦГУ), владиното тело одговорно за следење и спроведување на стратегијата и акцискиот план за интегрирано гранично управување, останува многу слаб и има ограничени човечки ресурси. Значителни подобрувања се потребни во управувањето на НКЦГУ, како и подобрена внатрешна координација и соработка со сродни министерства. Планирано е проследувањето на Стратегијата за националното интегрирано гранично управување (ИГУ) 2003 и Стратегијата за понатамошен развој на постојниот систем за ИГУ од 2009 година и ќе го опфаќа периодот 2014-2019. Треба да се земе предвид концептот на ЕУ за ИГУ. Подготовките во областа на надворешните граници и Шенген се добро напреднати.

Во однос на **судската соработка во областа на граѓанските и кривичните прашања**, регионалната соработка беше понатамошно развиена. Во 2012 година земјата прими 1255 барања за заедничка правна помош за граѓански прашања и 2235 барања за кривични прашања. Испрати 767 барања до други земји за заедничка правна помош во граѓански прашања и 597 за кривични прашања. Влезе во сила билатералната спогодба за екстрадиција со Хрватска, како и три билатерални спогодби со Србија, за правна помош за граѓански и кривични прашања, екстрадиција и спроведување на судски одлуки за кривични прашања. Со Босна и Херцеговина беа потпишани три спогодби за изменување на постојните за правна помош за граѓански и кривични прашања, екстрадиција и спроведување на судски одлуки за кривични прашања. Во рамки на спогодбата со Европска правда, земјата соработуваше со Германија, Австрија и Холандија за истражувањето и гонењето на групи што се занимаваат со организиран криминал и се вклучени во трговија со трога, а во септември 2012 година беше потпишана спогодба за создавање заеднички истражни тимови со три земји. Подготовките во оваа област напреднаа.

Во областа на **полициската соработка и борбата против организираниот криминал**, регионалната и меѓународната соработка во извршување на закони преку Европол и Интерпол продолжува да биде добра. 149 налози за апсење беа издадени во земјата во 2012 година. Направени се подготовки за воспоставување на SIENA – апликација за безбедна мрежна размена на чувствителни и оперативни податоци со Европол. Сè уште е потребно да се

назначи офицер за врска во Европол.

Донесени се измени на Законот за полиција, со цел истиот да се усогласи со новиот Закон за кривична постапка, но постојат одредени загрижености во однос на недостигот на јасни правила за лишувањето од слобода и за собирањето и чувањето на податоците. Потребни се понатамошни напори за да се подготви за спроведување новиот Закон за кривична постапка, кој влегува во сила од декември 2013 година. Во тек е обука на полицијата и јавните обвинители, но сè уште треба да се воспостават истражни центри и правосудна полиција, наведени во новиот закон. Новите измени кон Законот за приватно обезбедување воведоа детални критериуми за примената на сила од страна на персоналот за приватно обезбедување и поставија повисоки стандарди за основање и работење на компаниите за приватно обезбедување. Како и да е, одредени одредби од Законот создадоа простор за можни прекршоци на слободата на движење на граѓаните и ја зголемија потенцијалната неказнивост на персоналот за приватно обезбедување со злоупотреба на нивната моќ, која е предмет само на парични казни, а не и на кривично гонење. Измените на Законот за прислушување, кои го исклучуваат директното вклучување на Министерот за внатрешни работи во одобрувањето на прислушувањата, влезе во сила, но подзаконските акти, кои го регулираат неговото спроведување во детали и заштитата од незаконско влијание во спроведувањето на налозите за прислушување, останува да бидат донесени. Законот за електронски комуникации сè уште треба да биде изменет за да се земе предвид поништувањето на Уставниот суд на одредени членови, кои наметнуваат премногу големи обврски на операторите за да обезбедат пристап до комуникациските мрежи.

Започна основна обука за 330 полициски кадети кои беа регрутирани во Центарот за обука на полицајци во 2012 година. Спроведувањето на Стратегијата за обуки напредува бавно. Професионализацијата на човечките ресурси и ригорозната политика за регрутирање, заснована на заслуги, треба да биде приоритет во склоп на полицијата. Сè уште недостасува независен и силен надворешен механизам за надзор на полициските сили.

Институционалната рамка за борба против организираниот криминал е добро воспоставена, вклучувајќи специјализирани објекти и оддели во склоп на полицијата, обвинителството и судскиот систем. Евиденцијата на истраги, обвиненија и пресуди продолжува да се води без прекин. Во 2012 година Центарот за сузбивање на организиран и сериозен криминал поднесе 40 тужби против 195 лица до Основното јавно обвинителство за организиран криминал и корупција. Голем број на полициски операции се спроведени против организирани групи вклучени во трговија со дрога, сајбер-криминал и шверц со мигранти.

Бројот на вработени на Центарот за сузбивање на организиран и сериозен криминал продолжи бавно да се подобрува (63.7 % од местата се пополнети, слаб пораст од минатата година). Националната криминалистичко-разузнавачка база на податоци сè уште не е оперативна, и сè уште не е воспоставен Националниот координативен центар за борба против организираниот криминал. Овие две алатки ќе обезбедат голема поддршка за проактивна истрага на организираниот криминал. Координираните напори од страна на

релевантните органи за спроведување на законот во борба против организираниот криминал (Министерство за внатрешни работи, Јавното обвинителство, Царинската управа и Финансиската полиција) треба да се интензивираат. Примената на специјални истражни мерки треба да се зголеми, како и систематската примена на финансиските истраги. Капацитетот на Царинската управа и Финансиската полиција за примена на посебни истражни мерки останува ограничен и треба да се надгради. Како и насекаде во регионот, организираниот криминал предизвикува сериозна загриженост.

Во 2012 година, Единицата за финансиско разузнавање (ЕФР) пријави 29 случаи на сомнителни трансакции поврзани со перење пари и 121 поврзани со други типови на економски и финансиски криминал до истражните власти и обвинителството. Повеќето од случаите кои беа обработени продолжија да бидат поврзувани со затајување на данок. Против вкупно 36 лица беа водени истраги во шест случаи во 2012 година. Единаесет лица беа осудени во четири случаи, пораст во споредба со претходната година. Нивото на известување останува слабо, а истрагата и гонењето во однос на перењето на пари и финансискиот криминал треба да стане проактивна и поефикасна.

Во однос на трговијата со луѓе, идентификувани се 8 луѓе од вкупно 11 во претходната година. Потребни се напори за да се осигури дека Центарот за жртви на трговија со луѓе ја има способноста за обезбедување на соодветна нега. Во 2012 година, 24 луѓе беа обвинети за сомнеж за трговија со луѓе (споредено со 35 во 2011 година), а 20 беа осудени (споредено со 17 во 2011 година), од кои 14 добија затворски казни. Понатаму, апелационите судови потврдиле 7 претходни пресуди кои осудуваат престапници на 8, 6 и 4 години затвор, соодветно. Формирани се мешани тимови за рана идентификација на жртви на локално ниво. Започната е јавна кампања за потребите на сузбивањето на трговијата со луѓе. Сè уште треба да се развие сеопфатен и мултидисциплинарен пристап, кој е насочен кон жртвите на трговија со луѓе, како и да се подобри идентификацијата на жртвите. Земјата останува извор, дестинација и транзитна земја за трговија со луѓе за сексуална злоупотреба и злоупотреба на работна сила. Националните власти во соработка со граѓанското општество треба да обезбедат дека жртвите имаат непречен пристап до помошта, поддршката и заштитата, вклучително и реинтеграцијата во општеството. Превентивните напори, насочени кон ефективно скротување на побарувачката за трговија со луѓе треба да бидат засилени.

Во поглед на сајбер-криминалот, Конвенцијата за сајбер-криминал и нејзиниот дополнителен протокол беа ратификувани во 2004 и 2005 година, редоследно, а Кривичниот закон ги казнува, меѓу другото, злоупотребата на личните податоци, онлајн-дистрибуцијата на детска порнографија, онлајн-педофилијата, создавањето и ширењето на компјутерски вируси, сајбер-измамите и сајбер-фалсификувањето. За прекршоците поврзани со хакирањето, онлајн-измамите, фишингот, кражбата на идентитет, ДДоС (DDoS)-нападите и онлајн детската порнографија биле гонети во судовите. Постои посветена Единица за сајбер-криминал од 2010 година, моментално лоцирана во склоп Центарот за сузбивање на организираниот и сериозниот криминал. Одделот за форензика на Министерството за внатрешни работи вклучува лабораторија за анализа на ИТ-опрема. Во 2012 година, Владата донесе одлука за воспоставување на

Национален тим за справување со компјутерски инциденти ЦЕРТ (CERT), а во јануари 2013 година беа донесени Национална програма и Акциски план за превенција и заштита на децата и младите луѓе од вклученост во незаконски интернет-активности и содржини.

Земјата е добро напредната на полето на полициската соработка и борбата против организираниот криминал.

Што се однесува до борбата против тероризмот, ЕФР поднесе седум известувања за сомнителни трансакции во однос на финансирање на тероризам до агенциите за спроведување на законот и до обвинителството во 2012 година. Подготовките во оваа област се веќе добро напреднати.

Во делот на соработка во областа на дроги, продолжи добрата соработка на заеднички проекти помеѓу националната фокална точка и Европскиот мониторинг центар за дроги и зависности од дрога (ЕМЦДЗД). Експерти од земјата активно учествуваа во различните обуки организирани од страна на ЕМЦДЗД. Во 2012 година, количината на дроги заплени на територијата на земјата незначително се зголеми во споредба со 2011 година. Се подобри координацијата на полицијата и Царинската управа во однос на запленувањето на дроги и се спроведоа неколку успешни меѓународни полициски операции за пресекување на канали за недозволена трговија со дрога. Земјата е на главните балкански рути за недозволена трговија со дрога и потребни се постојани и одржливи напори од страна на Царинската управа за откривање и запленување на наркотици на границите. Потребно е зајакнување на капацитетот на човечките ресурси во Одделот за недозволена трговија во рамките на Министерството за внатрешни работи. Повисоко ниво на размена на податоци со партнерите, вклучително и Еурпол, би ја олесниле борбата против групите поврзани со организираниот криминал вклучени во недозволена трговија со дроги во регионот. Земјата во голема мера ги исполнува барањата од *acquis* во оваа област.

Во однос на царинската соработка, Царинската управа учествуваше во бројни меѓународни операции и проекти за откривање на недозволена трговија со фалсификувани стоки, дроги, експлозиви, хемикалии со висок ризик и лекови. Соработка и размена на разузнавачки податоци со царинските управи од соседните земји се интензивираше, што беше случај и со релевантните агенции на ОН. Продолжи соработката со регионалните разузнавачки канцеларии за врски на Светската царинска организација. Подготовките во оваа област се во тек. (Види, исто така, Поглавје 29 – Царинска унија)

За мерките против фалсификување на еврото, види Поглавје 32 – Финансиска контрола.

Заклучок

Постигнат е напредок во областа на правда, слобода и безбедност, особено за надворешните граници, судската соработка во граѓански и кривични предмети и соработка во областа на дрогите. Потребни се понатамошни напори за подобрување на ефикасноста на системот за азил, зголемување на проактивната истрага и гонењето на перење пари и финансиски криминал и подготовка за

спроведување на новиот Закон за кривична постапка, особено преку обуки на полицијата и јавните обвинители. Свкупно, подготовките во оваа област се напреднати.

4.25. Поглавје 25: Наука и истражување

Во однос на **политиката за истражување и иновации**, Законот за иновациска дејност, Националната стратегија за иновации 2010-2020 година и Националната програма за научно-истражувачка дејност 2013-2017 година беа донесени. Нивото на инвестиции во истражувањето стагнираше на околу 0.20 % од БДП.

Нивото на учество во **Седмата рамковна програма (РП7)** продолжи да се зголемува. Напорите за поврзување на индустријата и академската јавност резултираа со зголемување на МСП во проектите за истражување. Се зајакна административниот капацитет во Министерството за образование и наука. Потпишан беше Меморандум за разбирање со Заедничкиот центар за истражување на Европската Комисија (ЗИЦ), што ќе понуди подобра соработка со институциите на ЗИЦ. Земјата е успешна во рамки на програмите КОСТ и ЕУРЕКА. Подготовките за асоцијација во идната програма за истражување и иновации на ЕУ, Хоризонт 2020, се отпочнати, но потребни се понатамошни свкупни напори за зајакнување на административниот капацитет и учество во истражувањето на во областа на социјалните предизвици.

Во однос на **Европската истражувачка област**, донесувањето на националната програма за научни-истражувачка дејност 2013-2017 година има за цел понатамошно интегрирање во Европската истражувачка област преку идентификување на истражувачки приоритети во согласност со приоритетите на ЕУ и зајакнување на соработката меѓу академската јавност и индустријата. Поставена е цел од 18 % од БДП за инвестирање во истражување до 2020 година при што 50 % доаѓаат од приватниот сектор. Во 2013 година, буџетот за истражување малку се зголеми, но буџетот за технолошки развој се намали. Стратегијата за иновации донесена во октомври 2012 година има за цел да стимулира конкурентност и економски развој заснован на знаење и иновации. Потребни се сериозни напори за спроведување на стратегијата и веродостојна статистика за следење на напредокот. Донесувањето на Законот за иновациска дејност и ново основаниот Фонд за иновации и технолошки развој се чекори во вистинската насока.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во областа на наука и истражување, особено во однос на развој на законодавството и стратешките документи. Учесството во РП7 продолжи да се зголемува. Административниот капацитет е подобрен, но се уште се потребни напори за зајакнување на капацитетите за истражување и подготовка за Хоризонт 2020. Целокупната подготовка во областа на наука и истражување е во тек.

4.26. Поглавје 26: Образование и култура

Во поглед на Европските стандарди за **образование, обука и млади**, законите за основно, средно и високо образование беа изменети. Изготвени беа стратегии за да се минимизира „одливот на мозоци“ на високо образовани кадри и да се намали насилството во училиштата. Изготвен беше Акциски план за воведување на нови детски градинки во руралните средини, бидејќи пристапот до предучилишното образование остана ограничен на урбаните области. Беше донесена Стратегија за стручно образование и обука за 2013-2020 година. Активностите за образование на возрасни продолжија со новите програми за обука. Беше основан Совет за реформи во високото образование преку кој ќе се обезбеди универзитетските наставни програми да ги одразуваат потребите на пазарот на трудот. Националната рамка на квалификации останува и понатаму да биде развиена. Беше донесена Програма за развој на спортот до 2017 година.

Сепак, учеството во предучилишното образование се намали од 2010 година, и резултатите од тестовите од природните науки се незадоволителни. Земјата продолжи да ги подобрува своите достигнувања во областите каде се поставени одредници на ниво на ЕУ за 2020 година. Во 2012 година, земјата покажа подобар резултат од просекот на ЕУ во однос на раното напуштање на образованието и го намали јазот со ЕУ во други области, како што се учеството на возрасните во доживотното учење и високото образование. Стапките на упис и дипломирање на универзитетите се зголемија. Националните цели треба допрва да ги земат предвид приоритетите за образование и за обука. Регионалните разлики во образовната инфраструктура остануваат високи. Административниот капацитет на Министерството за образование и наука останува недоволен. Не постои транспарентен метод за собирање на податоци од областа на образованието.

Во однос на пристапот до програмите за „Доживотното учење“ и „Млади во Акција“, беше донесена правната основа за управување со програмите по 2013 година од страна на Националната агенција. Со цел земјата целосно да учествува во идната Еразмус+ програма, Министерството за образование и наука треба да поднесе до Комисијата екс-анте оценка на усогласеноста на Националната агенција за европски образовни програми и мобилност. Во областа на **културата**, земјата продолжи да учествува во програмите „Култура“ и „Европа за граѓаните“. Измените на законите за култура и културно наследство овозможуваат јавно приватно партнерство. Мрежата на билатерални спогодби за култура беше проширена. Усогласеноста во областа на културата е во напредна фаза.

Заклучок

Одреден напредок е постигнат во областа на образование, обука, млади и култура. Подобрување на достигнувањата на земјата во однос на заедничките одредници за „Образование и обука 2020“ и подготовка на оценката на усогласеност за целосно учество во идната Еразмус+ програма остануваат приоритети. Подготовките во областа на образованието и културата се умерено напреднати.

4.27. Поглавје 27: Животна средина и климатски промени

Во однос на **животната средина**, во областа на *хоризонталното законодавство*, сè уште не е донесена националната стратегија за животна средина. Подобрен е административниот капацитет за спроведување на директивите за оцена на влијанието врз животната средина (ОВЖС) и за стратегиска оцена на влијание врз животната средина (СОВЖС), но истиот и понатаму е недоволен, особено на локално ниво. Формирано е координативно тело за соработка и дијалог со граѓанското општество. Пристапот до информации и јавни консултации поврзани со спроведувањето на директивите за ОВЖС и СОВЖС треба да се подобри.

Во областа на *квалитетот на воздухот* продолжи усогласувањето со *acquis*, со донесувањето на законодавството за спроведување. Поголемиот дел од системот за мониторинг на квалитетот на воздухот е ставен во функција.

Во областа на *управувањето со отпад* продолжи усогласувањето со *acquis*, со донесувањето на законодавството за спроведување. Преземени се чекори за воспоставување на интегриран регионален систем за управување со отпад. Инвестициите во оваа област се далеку од доволни и треба да се зголемат, со посебен фокус на селекција и рециклирање на отпадот.

Во областа на *квалитетот на водата*, донесена е национална стратегија за води, заедно со измените на законодавството за спроведување. Усогласувањето со *acquis* во оваа област сè уште заостанува а административниот капацитет останува и понатаму недоволен како на централно, така и на локално ниво. Беа преземени чекори за изготвување на нацрт-планови за управување со речни сливови, и заштита и обновување на водните ресурси. Сè уште не се функционални структурите за управување со речни сливови. Недоволната координација помеѓу надлежните органи во областа на управување на води и понатаму го попречува спроведувањето на законодавството. Нема напредок во справувањето на недостатоците во системот за мониторинг на водите. Програмата за управување со води за 2013 година предвидува ограничени финансиски распределби за инфраструктурни инвестиции. Подготовката за инвестирање во инфраструктурата заостанува и финансирањето е на ниско ниво во споредба со потребите на секторот. Нема напредок во примената на принципот „загадувачот плаќа“ или во воспоставувањето на соодветен систем за одредување на цената на водата. Ова и понатаму го отежнува функционирањето на пречистителните станици и го доведува во прашање инвестирањето во секторот.

Во областа на *заштитата на природата*, измените на законодавството за спроведување доведе до ограничено зголемено усогласување со *acquis*. Беа изготвени нацрт-плановите за управување со заштитените подрачја. Сè уште соодветно не се применуваат барањата за јавна консултација со заинтересираните страни. Спроведувањето на овие планови сè уште не е соодветно како резултат на недостатокот на одржливо финансирање и несоодветен мониторинг.

Во однос на *контролата на индустриското загадување и управување со ризици*, со измените на Законот за животна средина, напредуваат активностите во врска

со усогласувањето и примената на Директива Севесо II. Процесот за издавање на дозволи за интегрирано спречување и контрола на загадувањето заостанува. Барањата за јавна консултација со заинтересираните страни сè уште соодветно не се применуваат.

Во областа на *хемикалиите*, постигнат е одреден напредок во спроведувањето на Регулативата која се однесува на регистрацијата, евалуацијата, одобрување и ограничувањето на хемикалиите (REACH) и во усогласувањето со Директивата за биоциди. Во областа на *бучавата*, подготовките и понатаму се во рана фаза.

Постигнат е добар напредок во областа на *цивилната заштита* со учество во ИПА проектот за соработка во областа на цивилната заштита. Дирекцијата за заштита и спасување учествуваше на голем број регионални состаноци и обуки во рамките на Иницијативата за подготвеност и превенција од катастрофи на Југоисточна Европа.

Во однос на **климатските промени**, земјата сè уште нема сеопфатна национална политика или стратегија за клима. Потребни се значителни напори за да се интегрираат климатските промени во другите секторски политики и стратегии. Земјата редовно се придржува кон ставовите на ЕУ во меѓународен контекст. Таа, исто така, претходно се придржи кон Договорот од Копенхаген, но сè уште нема преземено заложби за ублажување до 2020 година. Земјата треба да размисли да ги преземе заложби за ублажување доследни на оние од ЕУ и нејзините земји-членки со цел, до 2015 година да се постигне договорот за клима кој би почнал да се спроведува од 2020 година. Земјата, исто така, се повикува да започне да ја одрази нејзината климатска и енергетска рамка за 2030 година во согласност со Зелената книга на Европската комисија „Рамка 2030 за политиките во областа на клима и енергетика”.

Што се однесува до усогласувањето со *acquis* за клима, донесено е законодавството за информирање на потрошувачите за потрошувачката на гориво и емисиите на CO₂ за новите патнички автомобили. Земјата посочи 40 инсталации за целите на идна примена на систем за тргување со емисии. Потребни се значителни напори за зајакнување на капацитетот на земјата за следење, известување и проверка. Земјата учествуваше редовно во работната група за клима во рамките на Регионалната мрежа за животна средина за пристапување кон ЕУ (РЕНА). Треба да се интензивираат напорите за да се зголеми свеста и да се унапреди соработката помеѓу заинтересираните страни.

Постигнат е мал напредок за зајакнување на **административниот капацитет** за имплементација и спроведување на законодавството за животната средина и климатски промени, но истиот останува и понатаму недоволен, како на национално, така и на локално ниво. Сè уште нема ефективна координација меѓу административните тела одговорни за прашања поврзани со животната средина. Заинтересираните страни се недоволно вклучени во процесот на одлучување. Системот за информирање и мониторинг на животната средина треба дополнително да се развие. Инвестирањето во секторите и понатаму е на исклучително ниско ниво во однос на потребите. Целосното искористување на финансирањето од надворешни извори бара зајакнување на капацитетите и ставање на секторот во преден план. Барањата од областа на заштитата на животната средина и климатските промени сè уште не се добро интегрирани во

креирањето и спроведувањето на политиките во другите области.

Заклучоци

Постигнат е ограничен напредок во областите на животната средина и климатските промени. Постигнат е дополнителен напредок во усогласувањето на националното законодавство со *acquis* на ЕУ за животната средина, особено во хоризонталното законодавство, управувањето со отпадот и квалитетот на воздухот. Постигнат е ограничен напредок во усогласувањето со *acquis* на ЕУ за клима. Потребни се значителни напори за спроведување на законодавството, особено во областите на управување со водата, контрола на индустриското загадување, заштитата на природата и климатските промени. Од најголемо значење е зајакнувањето на административниот капацитет, како на централно, така и на локално ниво. Инвестирањето треба значително да се зголеми, особено во секторите за отпад и вода. Свкупно, подготовките во областа на животната средина се умерено напреднати, додека подготовките во областа на климатските промени и натаму се во почетна фаза.

4.28. Поглавје 28: Заштита на потрошувачи и здравствена заштита

Во областа на **заштитата на потрошувачите**, во однос на *хоризонталните аспекти*, донесена е нова програма за заштита на потрошувачите 2013-2014 година. Регулаторната рамка и евиденцијата за спроведување се подобрени. Организацијата на потрошувачи (ОП) продолжува со подигнување на свеста, едукација и давање на совети на потрошувачите и гради капацитет од професионалци во пазарните инспекторати, организациите на потрошувачите и надлежните министерства. Сепак, ефикасно спроведување на политиките за заштита на потрошувачите е ограничено со континуиран недостаток на административни и финансиски ресурси.

Во однос на *прашања поврзани со безбедност на производи*, се водеа информативни кампањи и се делеа брошури за играчки, храна и безбедност во лифтови. Жалбите на потрошувачите сега може да се упатат не само до организациите на потрошувачите туку и до пазарните инспекторати, соодветните канцеларии на јавните органи и Народниот правобранител. Направени се измени на Законот за безбедност на производи за подобрување на усогласеноста со *acquis*.

Во однос на *прашања поврзани со небезбедност*, по влегување во сила на Законот за заштита на потрошувачи со кој се регулираат договорите за потрошувачки кредит, организирани се релевантни информативни кампањи за таа цел и за неправедни трговски практики. Бројот на жалбите на потрошувачите за јавните комунални претпријатија и телекомуникациите е зголемен. Пазарните инспекторати имаат потреба од следствени обуки со цел да се обезбеди ефикасна заштита на потрошувачите. Подготовките во областа на заштитата на потрошувачите се напреднати.

Во областа на **здравјето на луѓето**, во однос на *хоризонталните аспекти*, Законот за здравствена заштита е изменет за да се обезбеди финансирање на програмите за здравјето на луѓето од акциза на пиво и алкохол. Донесени се 17 програми за здравјето на луѓето во согласност со Законот за здравствена

заштита. Вкупниот буџет се зголемува во споредба со 2012 година и купувањето на медицинска опрема продолжува, како и подготовките за реновирање на јавните здравствени установи. Употребата на електронски здравствени картички продолжува да се проширува. Продолжуваат напорите за развој на човечките ресурси, вклучувајќи програми за обука на здравствените работници. Правилно и навремено планирање на човечките ресурси во здравствената заедница е приоритетна област за реформи. Сепак, капацитетот за планирање и спроведување на програмите за јавно здравство на локално и регионално ниво останува слаб и ова ја ограничува ефективната децентрализација на здравствениот сектор. Со ова се спречува еднаков пристап до здравствената заштита и се намалуваат здравствените индикатори за мајките и децата.

Во областа на *контрола на тутунот*, спроведувањето на Законот за заштита од пушење останува на задоволително ниво, особено во урбаните области.

Во областа на *заразните болести*, продолжува активноста во рамки на Националната стратегија за задржување на антимикробна отпорност 2012-2016 година. Усвоена е Националната стратегија за имунизација 2012-2020 година. Усвоен е акциски план за спроведување на Меѓународните здравствени прописи. Успешно е преземена акција за спречување на ширење на западнотилски вирус, вклучувајќи активности за подигнување на јавната свест и дезинфекција. Одржани се неколку курсеви за здравствени лица кои професионално се бават со заразни болести. Усвоени се годишната програма за ХИВ/СИДА и Националната стратегија за борба против ХИВ/СИДА за 2013-2017 година. Подготовките во оваа област се во тек.

Во областа на *крв*, техничка помош на персоналот од крвните центри има за цел комплетно спроведување на *acquis*. Во областа на *ткива, клетки и органи*, Законот за трансплантација беше изменет со цел понатамошно усогласување на регулаторната рамка со *acquis*. Подготовките за спроведување на *acquis* во оваа област се во тек.

Во областа на *менталното здравје*, е основана работна група за подготовка на нова национална стратегија која го опфаќа периодот до 2020 година. Донесена е годишната програма за здравствена заштита на лица со ментален хендикеп, но средствата не се доволни. Менталните здравствени установи остануваат без доволно персонал и без соодветни финансиски ресурси. Нема напредок кон формирање на менталната здравствена заштита базирана на заедница како алтернатива на институциите. Одржливоста на постоечките центри за ментално здравје во заедницата е сериозен проблем. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Во областа на *спречување на употреба на дрога*, завршена е проценката на националната стратегија во однос на нелегални дроги до 2012 година за да се подготви теренот за нова стратегија која го опфаќа периодот 2014-2020 година.

Во однос на нееднаквостите во здравството, обука за спроведување на меѓународните конвенции за заштита на правата на лицата со хендикеп е овозможена преку TAIEH за здравствените работници кои работат во оваа област. Во рамки на Деката за вклучување на Ромите 2005-2015 година,

здравствените посредници од ромска националност продолжуваат со давање на здравствени совети на припадниците на ромската заедница, која резултира со над 1 200 семејства од ромска националност опфатени со основните здравствени и социјални услуги. Беше усвоена годишната национална програма за лекување на *ретки болести*, но буџетот сè уште е низок.

Во однос на *скринингот на рак*, беше усвоена нова годишна програма за рано откривање на малигни болести. Предвидени се испитувања за рано откривање на рак на дојка, дебело црево и на грлото на матката. Регистарот за рак сè уште е само делумно функционален. Активности за подигнување на свеста редовно се спроведуваат, но потребни се дополнителни финансии. Подготовките во оваа област се во тек.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на заштита на потрошувачите и здравствената заштита. Понатамошен напредок во оваа област е условен од достапните ограничени финансиски ресурси и слабите функционални структури, особено во областа на заштитата на потрошувачите. Одржливоста на здравствениот систем, вклучувајќи финансиски ресурси, останува предизвик. Општо земено, подготовките во оваа област се умерено напреднати.

4.29. Поглавје 29: Царинска унија

Во поглед на **царинското законодавство**, донесена е Царинската тарифа за 2013 година, во согласност со последните измени на Комбинираната номенклатура на ЕУ (октомври 2012 година). Царинските давачки за 120 царински ставки беа укинати или намалени, како дел од анти-кризните мерки. Подготовките во оваа област се во напредна фаза.

Во поглед на **административниот и оперативниот капацитет**, Царинската управа развива нов систем за обработка на царинските декларации и систем за интегрирана тарифна околина. Апликацијата за новиот транзитен систем, компатибилна со новиот компјутеризиран транзитен систем (НЦТС), се развива со помош на ИПА проект. Меѓутоа, проектот се соочува со потешкотии во спроведувањето, што можат значително да доведат до доцнења во процесот на пристапување кон конвенцијата за заедничка транзитна постапка. Националниот проектен план за НЦТС не се ажурира редовно. Едношалтерскиот систем за издавање на одобренија беше надграден со дополнителни функционалности и со зголемување на бројот на економски оператори што го користат. Потребно е зајакнување на капацитетите за проектно управување и контрола на квалитетот со цел да се минимизираат ризиците поврзани со паралелна примена на ИТ развојни проекти и подобрување на изведбите и одржливоста.

Беа подобрени оперативните капацитети за царински контроли и борба против преку-граничниот криминал. Секторот за контрола и истраги беше реструктуриран и зајакнат. Стандардите за професионална одговорност и мерките за внатрешна контрола беа систематски применувани. Системот за управување со ризик на граничните премини беше дополнително развиен и беше воведена нова апликација за анализа на ризик. Беа прекинати неколку меѓународни канали за шверцување на дрога и беа направени значителни

заплени на дрога и други недозволености стоки. Потребно е да се обезбедат значителни финансиски ресурси за работа и одржување на опремата за царинска контрола.

Царинската управа учествуваше во работата на советодавното тело како форум за консултации со стопанските комори и економските оператори. Соработката со царинските управи на соседните земји и пошироко во регионот е зајакната, со голем број на потпишани договори и одржани билатерални состаноци. Подготовките во оваа област се во напредна фаза.

Заклучок

Забележан е одреден напредок во поглавјето Царинска унија. Административниот капацитет на Царинската управа за примена на законодавството, соработката помеѓу агенциите и капацитетот за борба против прекуграничниот криминал продолжија да се подобруваат. Потребно е дополнително зајакнување на институционалната структура и структурата за управување, вклучувајќи поголема одржливост и постојаност на финансиските и човечките ресурси. Подготовките во оваа област се во напредна фаза.

4.30. Поглавје 30: Надворешни односи

Во областа на **заедничката трговска политика**, земјата учествуваше во работата на телата на Централноевропскиот договор за слободна трговија (ЦЕФТА) и продолжи тесно да се координира и да се усогласува со политиките и позициите на ЕУ во СТО.

Немаше значаен развој во однос на *извозните кредити*. Спроведен е нов список на стоки и технологии за двојна употреба, со што се заменува списокот од 2011 година и се усогласува со списокот на стоки и технологии за двојна употреба содржан во Регулативата на Советот (ЕЗ) 388/12.

Подготовките во областа на заедничката трговска политика остануваат со умерен напредок.

Во поглед на **билатералните спогодби со трети земји**, земјата ги ратификуваше спогодбите за заштита на инвестициите со Казахстан. Бројот на ратификувани билатерални спогодби за заштита на инвестициите се искачи на 38, од кои 33 се во сила и 17 се со земји-членки на ЕУ.

Подготовките во областа на **развојната политика и хуманитарната помош** се во рана фаза.

Заклучок

Постигнат е ограничен напредок во областа на надворешните односи, особено во поглед на заедничката трговска политика. Институционалниот капацитет на земјата сè уште не е доволен за нејзино целосно учество во трговските, развојните и хуманитарните политики на ЕУ. Подготовките во областа на надворешните односи се умерено напреднати.

4.31. Поглавје 31: Надворешна, безбедносна и одбранбена политика

Прашањата од надворешната политика се опфатени во редовниот **политички дијалог** помеѓу ЕУ и Република Македонија. *(Во врска со односите со другите земји од процесот на проширувањето и со земјите-членки, да се види Политички критериуми, 2.3 – Регионални прашања и меѓународни обврски.)*

Во однос на **заедничката надворешна и безбедносна политика (ЗНБП)**, земјата се усогласи, кога беше побарано од неа, со 33 од вкупно 35 декларации на ЕУ и Одлуки на Советот (94% усогласување). *(Во однос на Меѓународниот кривичен суд, да се види Политички критериуми, 2.3 – Регионални прашања и меѓународни обврски.)*

Земјата, исто така, се усогласи со санкциите и *рестриктивните мерки*, кои беа воведени со одлуките на Советот и продолжи да ги спроведува рестриктивните мерки во текот на периодот на известување. Се одржуваа редовни состаноци на координативното тело.

Не е забележан развој во однос на *превенцијата на конфликти*.

Во однос на *неширењето оружје*, Националното координативно тело за превенција, намалување на ризикот и заштита од хемиски, биолошки, радиолошки и нуклерни оружја и материјали, двапати се состана во текот на периодот на известување. Министерството за внатрешни работи организираше кампањи за злоупотреба на огнено оружје и петарди на јавни настани. Не беа организирани кампањи за собирање на нелегално оружје или уништување на оружје.

Земјата продолжи активно да соработува со *меѓународните организации* (ОН, ОБСЕ, Советот на Европа, итн.). Таа претседаваше со Американско-јадранската повелба и Процесот за соработка во југоисточна Европа за поголемиот дел од периодот на известување.

Во однос на *безбедносните мерки* (класифицирани информации), првата рунда на преговори со Шпанија се одржа за склучување на Спогодба за размена и заемна заштита на класифицирани информации.

Во однос на **заедничката безбедносна и одбранбена политика**, земјата ја одржа својата тековна посветеност за учество во цивилните и воените операции на ЕУ за управување со кризи. Таа ја потпиша и ја ратификува Спогодбата за воспоставување рамка за учество на земјата во операциите на ЕУ за управување со кризи. Земјата во моментов учествува во мисијата ИСАФ во Авганистан (156 членови). Двајца членови на полициските сили на земјата спроведоа обуки во Воено-полициското училиште во Авганистан.

Република Македонија, исто така, продолжи да учествува во активностите на ЕУФОР во Босна и Херцеговина - АЛТЕА - (11 членови). Таа, исто така, продолжи да учествува во активностите на УНТФИЛ во Либан (еден штабен офицер).

Заклучок

Земјата го одржува своето високо ниво на усогласеност со декларациите на ЕУ и одлуките на Советот и продолжи да учествува во цивилните и воените операции за управување со кризи. Свкупно, подготовките во областа на надворешната, безбедносната и одбранбената политика се добро напреднати.

4.32. Поглавје 32: Финансиска контрола

Во областа на **јавната внатрешна финансиска контрола (ЈВФК)**, направена е измена на Упатството за трезорско работење за зајакнување на контролата на обврските со обврзување на буџетските корисници да ги евидентираат повеќегодишните обврски од 2014 година па натаму. Започна издавањето на сертификати на внатрешните ревизори во јавниот сектор. Донесен е Законот за финансиска инспекција во јавниот сектор. Владата донесе ревидиран акциски план за стратегија за реформа на јавната администрација (2010-2015 година) на крајот од 2012 година, вклучувајќи одредени дејства во врска со ЈВФК и инспекција. Новиот политички документ на ЈВФК треба да се донесе. Сè уште е недоволна координацијата и применувањето на РЈА и реформските планови за внатрешна контрола. Свкупно, има недостаток на делегирањето на одговорностите, што го спречува придвижувањето кон вистинска менаџерска одговорност.

Во областа на **надворешната контрола**, Државниот завод за ревизија (ДЗР) направи 54 ревизии во 2012 година во споредба со 77 ревизии во 2011 година. ДЗР спроведува секакви видови ревизии и финансиските ревизии резултираат со професионално ревизорско мислење. Постепено се развива ревизија на успешност. ДЗР ја зголеми соработката со собранието со потпишување на меморандум за соодветно следење на ревизорските извештаи и со подготвување на прирачник на процедури за собранието за преглед на извештаи. Во моментот, собранието систематски го дискутира и одобрува само годишниот извештај на ДЗР, но нема формален механизам за преглед на поединечни ревизорски извештаи. Независноста на ДЗР сè уште треба уставно да се заштити. Буџетската независност на ДЗР во практика не е загарантирана и нејзиниот оперативен буџет за 2013 година е намален од страна на Министерството за финансии.

Што се однесува до **заштитата на финансиските интереси на ЕУ**, Националниот координатор за овластување поднесе извештаи за 78 случаи на неправилности, од кои 17 беа испратени до јавниот обвинител. Службата за координација на борбата против измама воведо работна група за подготовка на национална стратегија за спречување на измама и заштита на финансиските интереси на ЕУ за периодот 2013-15 година.

Што се однесува до **заштитата на еврото од фалсификување**, централната канцеларија за спречување на фалсификување пари соработува и учествува во заеднички активности со Европол. Во функција е електронска база на податоци за фалсификување пари, до која пристап имаат Министерството за внатрешни работи, финансиската полиција, централната банка и Царинската управа. Првите корисници од Центарот за сузбивање на организиран криминал ја завршија обуката за користење на базата на податоци.

Заклучок

Постигнат е слаб напредок во областа на финансиската контрола. Врските помеѓу развојот на ЈВФК и пошироката реформа на јавната администрација треба дополнително да се зајакнат. Исто така, потребно е да се направат значителни напори со цел да се заштити независноста на Државниот завод за ревизија преку Уставот и да се обезбеди административен капацитет за заштита на финансиските интереси на ЕУ. Свкупно, подготовките во оваа област се во рана фаза.

4.33. Поглавје 33: Финансиски и буџетски одредби

Нема особен развој во однос на **традиционалните сопствени ресурси, ресурсите на ДДВ и ресурсите на БНП.** *(За напредокот во основните политички области, види поглавје: 16- Оданочување, 18- Статистика, 29- Царинска унија и 32- Финансиска контрола.)*

Во областа на **административната инфраструктура**, институциите се поставени во основните политички области, кои директно го засегнуваат системот на сопствени ресурси. Овие институции треба понатаму да се зајакнат за понатамошно точно пресметување, собирање, плаќање и мониторинг на сопствените ресурси и за известување во ЕУ за спроведувањето на правилата на ЕУ за сопствени ресурси.

Соодветните структури за координација за управување и насочување на сопствените ресурси и претпристапните подготовки и за утврдување на работни постапки треба да се утврдат. Треба понатаму да се развиваат ефикасни алатки за борба против даночната евазија и измама и намалувањето на сивата економија.

Заклучок

Нема напредок во областа на финансиските и буџетските одредби. Во догледно време треба да се развијат институциите и административните капацитети за точно пресметување, предвидување, собирање, плаќање, мониторинг и известување за сопствените ресурси. Општо земено, подготовките се во рана фаза.

Статистички анекс

СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ Република Македонија

Основни податоци	Заб.	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Население (во илјади)		2 031	2 045	2 049	2 053	2 057	2 060
Вкупна површина на земјата (km ²)		25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713

Национални сметки		2001	2008	2009	2010	2011	2012
Бруто домашен производ (БДП) (во милиони од националната валута)		233 840	411 728	410 734	434 112	459 789	460 587про.
БДП (во милиони евра)		3 839	6 720	6 703	7 057	7 473	7 490про.
БДП (во евра по глава на жител)	1)	1 890	3 286	3 269	3 434	3 630	3
БДП (во стандарди на куповна моќ (СКМ) по глава на жител)	1)	4 972	8 414	8 500	8 748	8 868п	9 057про.п
БДП по глава на жител во СКМ (ЕУ-27 = 100)		25	34	36	36	35	
Реална стапка на пораст на БДП (стапка на пораст на обемот на БДП, националната валута, % на промена од претходната година)		-4.5	5.0	-0.9	2.9	2.8	-0.2проц.
Пораст на вработеноста (национални сметки, % на пораст од претходната година)		-1.7	6.2	2.5	1.5	3.1	0.5про.
Раст на продуктивност на трудот: Пораст на БДП по вработено лице (% на промена од претходната година)	2)	-2.9	-1.1	-3.4	1.4	-0.3	-0.4про.
Реален раст на трошоци по единица труд (национални сметки, % на промена од претходната година)		-0.8	-2.0	9.9	1.8	-6.5	-0.7про.
Продуктивност на трудот по вработено лице (БДП во СКМ по вработен, ЕУ-27=100)		46.5	58.5	60.2	58.3		
Бруто-додадена вредност според главни сектори (%)							
Земјоделство и рибарство	3)	11.8	11.6	11.1	11.5	10.9	
Индустрија	3)	26.1	24.1	21.8	21.5	21.6	
Градежништво	3)	6.0	5.7	6.0	6.3	7.4	
Услуги	3)	56.1	58.7	61.1	60.8	60.0	
Расходи на финална потрошувачка, како дел од БДП (%)		94.8	98.5	95.7	93.8	93.4	93.9про.
Бруто инвестиции во основни средства, како дел од БДП (%)		14.8	21.0	19.9	19.1	20.6	
Промени во резервите, како дел од БДП (%)		4.2	5.8	6.3	5.8	5.6	
Извоз на стоки и услуги, во однос на БДП (%)		42.7	50.9	39.2	46.6	54.9	53.4про.
Увоз на стоки и услуги, во однос на БДП (%)		56.6	76.2	61.0	65.3	74.5	75.9про.

Индустрија	Заб.	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Индекс на обемот на индустриско производство (2010=100)	4)	95.9	115.1	105.1	100.0	106.9	104.0

Стапка на инфлација	Заб.	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Годишна просечна стапка на инфлација (ИЦП, % на промена од претходната година)		5.5	8.3	-0.8	1.6	3.9	3.3

Платен биланс	Заб.	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Платен биланс: Тековна сметка вкупно (во милиони евра)		-263	-862	-457	-144	-224	-291
Платен биланс тековна сметка: трговски биланс (во милиони евра)		-588	-1 763	-1 560	-1 448	-1 682	-1 784
Платен биланс тековна сметка: Нето услуги (во милиони евра)		-21	9	16	37	98	23
Платен биланс тековна сметка: нето услуги (во милиони евра)		-30	-94	-47	-100	-121	-150
Платен биланс тековна сметка: нето тековни трансфери (во милиони евра)		377	985	1 133	1 367	1 480	1 620
од кои владини трансфери (во милиони евра)		55	49	35	31	76	48
Нето странски директни инвестиции (СДИ) (во милиони евра)		499	409	137	159	337	111
Странски директни инвестиции (СДИ) (во милиони евра)		-1	9	-8	-1	0	6
од кои СДИ на економијата за која се известува во земјите на ЕУ-27 (во милиони евра)							
Странски директни инвестиции (ФДИ) во економијата за која се известува (во милиони евра)		500	400	145	160	337	105
од кои СДИ на земјите од ЕУ-27 на економијата за која се известува (во милиони евра)	5)		264	131	139	210	56

Јавни финансии	Заб.	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Општ државен дефицит/суфицит, во однос на БДП (%)			-0.9	-2.6	-2.4	-2.5	-3.8
Општ државен долг, во однос на БДП (%)		48.8	20.6	23.8	24.2	28.0	34.1

Финансиски показатели	Заб.	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Бруто-девизен долг на целата економија, во однос на БДП (%)	6)	44.2	49.2	56.4	58.2	64.9про.	68.9
Бруто-девизен долг на целата економија, во однос на вкупниот извоз (%)	6)	108.4	97.6	148.2	127.8	121.6	131.7
Понуда на пари: М1 (банкноти, монети, краткорочни депозити, во милиони евра)		415	881	854	933	997	1 072
Понуда на пари: М2 (М1 плус депозити со ороченост до две години, во милиони евра)		1 145	2 913	3 040	3 277	3 523	3 540
Понуда на пари: М3 (М2 плус инструменти што може да се нудат		1 267	3 184	3 388	3 781	4 147	4 330

Вкупен кредит по монетарни финансиски институции спрема резиденти (консолидиран) (во милиони евра)		620	2 803	2 913	3 102	3 367	3 551
Каматни стапки: секојдневна парична стапка, годишно (%)	7)	11.7	4.1	6.0	3.8	2.2	2.1
Каматна стапка на кредитирање (една година), годишно (%)	8)	23.0	8.5	10.0	5.5	5.5	4.2
Каматна стапка на депозити (една година), годишно (%)	9)						1.0
девизен курс на еврото: со просечен период - 1 евро = ... национална валута		60.913	61.265	61.273	61.515	61.529	61.524
Индекс на ефективен девизен курс (2005=100)	10)	88.6	100.8	106.8	106.3	107.2	108.5
Вредност на резервни средства (вклучувајќи и злато) (во милиони евра)	8)	844	1 495	1 598	1 715	2 069	2 193

Надворешна трговија	Заб.	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Вредност на увозот: сите стоки, сите партнери (во милиони евра)		1 893	4 664	3 637	4 137	5 053	5 062
Вредност на извозот: сите стоки, сите партнери (во милиони евра)		1 293	2 698	1 937	2 535	3 215	3 114
Трговски биланс: сите стоки, сите партнери (во милиони евра)		-600	-1 966	-1 700	-1 602	-1 838	-1 948
Услови на трговија (ценовен индекс на извозот / ценовен индекс на увозот)		97.1	93.1	98.3	101.5	92.7	
Удел на извозот спрема ЕУ-27 земји во вредност од вкупниот извоз (%)			59.6	56.4	61.8	60.4	62.8
Удел на увозот од ЕУ-27 земји во вредност од вкупниот увоз (%)			48.2	52.3	53.2	54.4	58.4

Демографија	Заб.	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Стапка на природен прираст: природна промена (раѓања минус умирања) (на 1000 жители)		5.0	1.9	2.3	2.5	1.6	1.7
Стапка на смртност кај новороденчиња: смртност на деца под 1 год. на 1000 живородени		11.9	9.7	11.7	7.6	7.6	9.8
Животен век при раѓање: мажи (години)		70.8	72.1	72.5	72.7		
Животен век при раѓање: жени (години)		75.6	76.3	76.7	77.0		

Пазар на труд	Заб.	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Стапка на стопанска активност (20-64): дел од населението од 20 до 64 г. што е стопански активно (%)			69.4	70.1	70.4	70.1	69.6
*Стапка на вработеност (20-64): дел од населението од 20 до 64 г. што е вработено (%)			46.3	47.9	48.1	48.4	48.2
Стапка на вработеност мажи (20-64) (%)			56.2	58.4	58.4	57.8	57.5
Стапка на вработеност жени (20-64) (%)			36.2	37.1	37.5	38.8	38.7
Стапка на вработеност на постари работници (55-64): дел од населението од 55 до 64 г. што е вработено (%)		27.7	31.7	34.6	34.2	35.4	35.4
Вработеност според главни сектори (%)							
Земјоделство	11)	25.0проц.	18.9нев.	18.5прек.	19.1проц.	18.1нев.	17.3
Индустрија	11)	29.3проц.	25.2нев.	23.3прек.	22.6проц.	24.1 нев.	23.6
Градежништво	11)	6.0проц.	6.5нев.	6.5прек.	6.4проц.	6.2нев.	6.3
Услуги	11)	39.8проц.	49.5нев.	51.7прек.	51.9проц.	51.6нев.	52.7
Стапка на невработеност: дел од работната сила што е дел од машката работна сила што е невработен (%)		30.5	33.8	32.2	32.0	31.4	31.0
Дел од женската работна сила што е невработен (%)		29.5	33.5	31.8	31.9	31.8	31.5
Дел од женската работна сила што е невработен (%)		32.0	34.2	32.8	32.2	30.8	30.3
Стапка на невработеност на лица < 25 години: дел од работната сила <25 што е невработен (%)		56.1	56.4	55.1	53.7	55.3	53.9
Стапка на долгорочна невработеност: дел од работната сила што е невработен 12 месеци или повеќе (%)		26.5	28.7	26.3	26.7	25.9	25.5

Социјална кохезија	Заб.	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Просечни номинални месечни надници и плати (во национална валута)		10 552	16 096	19 957	20 553	20 847	20 902
Индекс на реални надници и плати (индекс на номинални надници и плати поделен со ЦПИ/ХИЦП) (2000=100)	12)	98.1	126.9	158.7	160.8	157.0	152.3
*Предвремено напуштање на училиштето - дел од населението од 18 до 24 години со најниско средно образование и во моментот не посетува обука (%)			19.6	16.2	15.5	13.5	11.7

Животен стандард	Заб.	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Број на патнички возила на 1000 жители		152.1	128.6	137.7	151.0	152.1	146.4
Број на претплати за мобилна телефонија на 1000 жители		109.0	1 223.4	948.4	1 098.2	1 104.9проц	

Инфраструктура	Заб.	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Густина на железничка мрежа (функционални линии, на 1000 km ²)		36.0	36.0	36.0	36.0	36.0	36.0
Должина на автопати (km)		145	237	251	251	259	259

Иновации и истражување	Заб.	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Трошење на човечки ресурси (јавни расходи на образование во % од БДП)		3.6	3.3	3.6	3.7		
* Бруто-домашен расход на истражување и развој, во % од БДП		0.3	0.2	0.2	0.2		
Процент на домаќинства што имаат пристап до Интернет дома (%)			29.0проц.	42.0проц.	46.0	55.0	58.3

Животна средина	Заб.	2001	2008	2009	2010	2011	2012
* Вкупно емисии на стакленички гасови, еквивалентни на CO2 (во тони, 1990=100)	13)	92.6	83.9	73.6			
Енергетски интензитет на стопанството (kg на еквивалент во нафта на 1000 евра БДП)		720.4	613.9	575.7	573.3п.	607.1 п.	
Електрична енергија добиена од обновливи извори во % од бруто потрошувачка на електрична енергија		9.2	9.3	15.4	28.0	15.0 п.	
Патен шпедитерски транспорт (% по тон-km)	14)	87.0прек.	84.3	89.0	89.0	91.8	93.2
Енергија	Заб.	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Примарно производство на сите енергетски производи (во илјади тони енергија (TOE))		1 642	1 624	1 607	1 616	1 744п	
Примарно производство на мазут (во илјади TOE)		0	0	0	0	0	
Примарно производство на цврст јаглен и лигнит (во илјади TOE)		1 419	1 378	1 293	1 194	1 418п	
Примарно производство на природен гас (во илјади TOE)		0	0	0	0	0	
Нето-увоз на сите енергетски производи (во илјади TOE)		1 011	1 404	1 273	1 271	1 435п	
Бруто-потрошувачка на енергија во земјата (во илјади TOE)	15)	2 677	3 023	2 810	2 879	3 133п	
Производство на електрична енергија (во илјади GWh)		6.4	6.3	6.8	7.3	6.9п	

Земјоделство	Заб.	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Индекс на обемот на производство на земјоделски стоки и услуги (производни цени, претходната година=100)		90.2	104.5	102.9	107.7	96.8	94.7
Вкупно искористена земјоделска површина (во илјади хектари)		1 244	1 064	1 014	1 121	1 120	1 267
Сточарство: добиток (во илјади грла, крај на периодот)		265	254	253	260	265	251
Сточарство: свињи (во илјади грла, крај на периодот)		189	247	194	191	197	177
Сточарство: овци и кози (во илјадници грла, крај на периодот)		1 286	950	849	854	839	796
Производство и искористување на млеко на фармите (вкупно полномасно млеко, во илјади тони)		201	368	343	347	376	350
Производство на култури: жита (заедно со ориз) (во илјади тони ожнеано производство)		474	613	606	539	552	460
Производство на култури: шеќерна репка (во илјади тони ожнеано)		38	0	0	0	0	0
Производство на култури: зеленчук (во илјади тони ожнеано)		667	728	804	887	845	702

: = недостапно
прек. Во серијата
проц. = проценето
про. = прогноза
п = провизорно
нев. = неверодостојни или несигурни податоци
* = индикатор Европа 2020

Се користат билансот на плаќања потпишани конвенции за СДИ. За СДИ надвор знак минус значи дека инвестиција надвор од економијата за која се известува ја надминала нејзината деинвестиција во периодот, додека внес без знак значи дека деинвестицијата ја надминала инвестицијата. За СДИ во економијата за која се известува, внес без знак значи дека инвестицијата во економијата за која се известува ја надминува деинвестицијата, додека знак минус значи дека деинвестицијата ја надминала инвестицијата.

Фусноти:

- 1) Население употребено во пресметувањето на средина од годината.
- 2) БДП во постојани цени од претходната година.
- 3) 2001 – 2008 год., податоци во согласност со НАЦЕ Рев. 1.1.
- 4) Податоците повторно се пресметуваат во согласност со НАЦЕ Рев. 2 за период од 2008 до 2010 год.
- 5) Податоците за доток на СДИ по земји за 2012 год. се добиваат единствено за категориите Капитал во акции и кредитната компонента за останатиот капитал. Податоците за повторно инвестирани добивки и останатите компоненти за дотоци на СДИ, врз основа на Годишната анкета на СДИ се достапни во рок од t+270 дена.
- 6) 2001, податоците за надворешен долг се пресметуваат врз основа на старата методологија, со делумна покриеност на податоци.
- 7) До 2001 год. податоците ги покриваат трансакциите си сите maturities склучени на пазарот на пари. Каматните стапки се пресметуваат како изборен просек. Од 2008 год., податоците опфаќаат билатерални трансакции преку ноќ. Каматните стапки се пресметуваат како изброен просек.
- 8) Крај на година.
- 9) Во 2012 год. НБРМ воведо два депозитарни инструменти за банките, депозит преку ноќ и 7 дневен депозит. Стапката на депозитот преку ноќ беше 1 %, а на 7 дневни депозити беше 2 % на крајот од годината.
- 10) НЕЕР (номинален ефективен девизен курс)
- 11) 2001 - 2010 год., податоците се обезбедуваат во согласност со НАЦЕ Рев. 1.1
- 12) Нов концепт за бруто приходот беше применет во 2009 год.
- 13) 2001 год., податоците повторно се пресметуваат во името на Третото национално соопштение (UNFCCC); податоци за периодот 2003 – 2009 год. се дел од инвентарот за стакленички гасови подготвен во рамката на Третото национално соопштение (UNFCCC). Соопштението ќе се усвои од страна на Владата на Република Македонија во ноември 2013 год.
- 14) Прекин во серији: 2004-2008 год. ревидирани податоци (вклучуваа транспорт за сопствена сметка); Прекин во серијата: 2005-2010 год. ревидирани податоци (вклучуваа цевководен транспорт)
- 15) За да се пресмета бруто внатрешната потрошувачка на енергија, употребени беа примарната потрошувачка, нето увозот и податоците за промена на залихите.